

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**Спеціальність Н2 – Тваринництво
Спеціальність G21 – Біотехнології та біоінженерія
Спеціальність Н5 – Водні біоресурси та аквакультура**

**РОЗВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН
українсько-англійський глосарій**

**Біла Церква
2026**

УДК 636.082
ISBN 978-617-8813-00-0

Затверджено вченою радою
Білоцерківського НАУ 23.04.2026 р.

Укладачі: Руслана СТАВЕЦЬКА, *доктор с.-г. наук*; Сергій ТКАЧЕНКО, *кандидат біол. наук*; Олена БАБЕНКО, Ірина ТИТАРЕНКО, Ірина СТАРОСТЕНКО, Наталія КЛОПЕНКО, Валерій СУДИКА, *кандидати с.-г. наук*.

Подано понад 1200 термінів та понять, що використовуються під час вивчення профільних дисциплін здобувачами вищої освіти спеціальностей Н2 – Тваринництво, G21 – Біотехнології та біоінженерія і Н5 – Водні біоресурси та аквакультура у Білоцерківському національному аграрному університеті.

Терміни розміщені в алфавітному або логічному порядку і розділені на дев'ять тем: «Загальна термінологія», «Генетичні основи розведення тварин», «Походження і еволюція сільськогосподарських тварин», «Вчення про породу», «Ріст і розвиток», «Конституція, екстер'єр та інтер'єр», «Продуктивність тварин», «Племінна цінність, добір і підбір», «Методи розведення».

Глосарій базується на вітчизняних і зарубіжних літературних джерелах та на досвіді викладання профільних дисциплін кафедри генетики, розведення та селекції тварин Білоцерківського національного аграрного університету.

Призначено для студентів закладів вищої і фахової передвищої освіти.

Розведення сільськогосподарських тварин: українсько-англійський глосарій для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальностей Н2 – Тваринництво, G21 – Біотехнології та біоінженерія і Н5 – Водні біоресурси та аквакультура / Р. Ставецька, С. Ткаченко, О. Бабенко, І. Титаренко, І. Старостенко, Н. Клопенко, В. Судика; заг. ред. Р.В. Ставецької. Біла Церква: БНАУ, 2026. 142 с.

Рецензенти:

Анна ЛИХАЧ, д-р с.-г. наук, професор, професор кафедри прикладної біології, розведення та генетики тварин Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Олександр КОЧУК-ЯЩЕНКО, канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри біоресурсів, тваринництва та аквакультури Поліського національного університету;

Олександр БОРЩ, д-р с.-г. наук, професор, професор кафедри технології виробництва молока і м'яса Білоцерківського національного аграрного університету;

Наталія ГРИНЕВИЧ, д-р. вет. наук, професор, завідувач кафедри іхтіології та зоології Білоцерківського національного аграрного університету.

ЗМІСТ

	стор.
1. Загальна термінологія	4
1.1. Основні об'єкти ставкового рибництва	8
2. Генетичні основи розведення тварин	11
3. Походження і еволюція сільськогосподарських тварин	20
4. Вчення про породу	24
4.1. Породи великої рогатої худоби	31
4.2. Породи кіз	32
4.3. Породи коней	32
4.4. Породи кролів	34
4.5. Породи овець	35
4.6. Породи птиці	36
4.7. Породи свиней	38
4.8. Породи коропа	38
4.9. Селекційні лінії (штами) райдужної форелі	39
5. Ріст і розвиток	40
6. Конституція, екстер'єр та інтер'єр	46
6.1. Статі тіла великої рогатої худоби	62
6.2. Специфічні статі тіла свиней	66
6.3. Специфічні статі тіла коней	67
6.4. Статі тіла птиці	69
6.5. Статі тіла риб	72
6.6. Вади (дефекти) і недоліки екстер'єру	74
6.7. Лінійна класифікація корів молочного напрямку продуктивності	80
7. Продуктивність тварин	84
7.1. Загальні терміни	84
7.2. Відтворювальна здатність	87
7.3. Молочна продуктивність	92
7.4. М'ясна продуктивність	95
7.5. Продуктивні якості птиці	98
7.6. Продуктивні якості овець	101
7.7. Продуктивні якості свиноматок	105
7.8. Робочі якості коней	106
7.9. Продуктивні якості риби	107
8. Племінна цінність, добір і підбір	108
8.1. Бонітування і мічення риб	120
9. Методи розведення	123
Алфавітний покажчик	129
Список використаних джерел	140

Розведення сільськогосподарських тварин (*Animal Breeding*) – наука про методи відтворення та якісного поліпшення популяцій с.-г. тварин. Вона включає наступне коло питань: походження домашніх тварин, вчення про породу, закономірності росту і розвитку, залежність рівня продуктивності та інших функцій організму від особливостей зовнішньої і внутрішньої будови тіла, спадковості і численних факторів середовища, методів розведення, добору та підбору, ефективність застосування на практиці різних програм селекції, а також використання у племінній роботі сучасних досягнень науки і техніки.

1. ЗАГАЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ (*general terminology*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Бджільництво	bee farming <i>or</i> bee keeping <i>or</i> apiculture	галузь сільського господарства, яка займається розведенням бджіл для отримання меду, воску та інших продуктів, а також для запилення рослин.
Звірівництво	fur farming	галузь тваринництва, яка займається розведенням та утриманням хутрових звірів з метою отримання і використання шкурок.
Птахівництво	poultry farming	галузь сільськогосподарського виробництва, яка займається розведенням, вирощуванням та утриманням свійської птиці з метою отримання продукції – м'яса, яєць, пуху та пір'я
Рибництво	fish farming <i>or</i> pisciculture	галузь сільського господарства, що займається штучним розведенням, утриманням та вирощуванням водних організмів у контрольованих умовах з метою отримання сільськогосподарської продукції
Тваринництво	animal husbandry	комплекс взаємопов'язаних галузей сільського господарства, що займається розведенням і використанням сільськогосподарських тварин

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Велика рогата худоба	bovine	
- бугай	bull	парнокопитні ссавці роду <i>Bos</i> (бик)
- корова	cow	
- теля	calf	парнокопитні ссавці роду <i>Bos</i> (бик)
- бугаєць	bull calf	
- теличка	heifer calf	
- телиця	heifer	
- нетель	bred heifer <i>or</i> first-calf heifer	
- віл	steer ¹ , ox ²	
Вівці	caprine	
- баран	ram	парнокопитні ссавці роду <i>Ovis</i> (баран), виду <i>Ovis Aries</i> (баран свійський)
- вівця / вівцематка	ewe	
- ягня новонароджене	lambkin <i>or</i> lambling	
- ягня	lamb	
- баранець	ram lamb	
- ярка	ewe lamb	
- валух	wether	
Кози	ovine	
- цап	buckling ³ ; buck ⁴	парнокопитні ссавці роду <i>Capra</i> (козел), одомашнена форма виду <i>Capra nircus</i> (козел звичайний)
- коза	doeling ⁵ , doe ⁶	
- козеня	kid	
- валух	wether	
Коні і осли	equine	
- жеребець	stallion	непарнокопитні ссавці роду <i>Equus</i> (кінь), підвиди: - <i>Equus ferus caballus</i> (кінь свійський) - <i>Equus africanus</i> (віслюк дикий)
- кобила	mare	
- лоша	foal	
- жеребчик	colt	
- кобилка	filly	
- мерин	gelding	
- віслюк	ass ⁷ , donkey ⁸	

¹ – кастрований бугай (бугаєць) віком до 4-х років;

² – кастрований бугай старше 4-х років, який може використовуватись як робоча тварина;

³ – цап віком до 1-го року;

⁴ – цап віком старше 1-го року;

⁵ – коза віком до 1-го року;

⁶ – коза віком старше 1-го року;

⁷ – назва всіх віслюків.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- лошак	hinny	
- мул	mule	
Кролі	rabbit	
- кріль	buck ⁹ , fryer ¹⁰ , stewer ¹¹	збірна назва малорозмірних представників родини <i>Leporidae</i> (зайцеві)
- кролиця / кролематка	doe	
- кроленя	kit	
Птиця	poultry ¹² waterfowl ¹³	сільськогосподарська птиця – це птиця, яку розводять, щоб одержати від неї яйця, м'ясо, пір'я, пух тощо
Гуси	geese	
- гусак	gander	водоплавна птиця родини <i>Anseridae</i> (качкові), підродини <i>Anserinae</i> (гусині)
- гуска	goose	
- гусеня	gosling	
Індики	turkey	
- індик	tom	птиця родини <i>Phasianidae</i> (фазанові), підродини <i>Meleagridinae</i> (індикові)
- індичка	hen	
- індиченя	poult	
Качки	ducks	
- качур	drake	водоплавна птиця родини <i>Anseridae</i> (качкові), підродини <i>Anatinae</i> (качині)
- качка	duck	
- каченя	duckling	
Кури	chicken	
- півень	rooster ¹⁴ or cock	птиця родини <i>Phasianidae</i> (фазанові), підродини <i>Phasianinae</i> (фазанні), роду <i>Gallus</i> (курка)
- курка	pullet ¹⁵ , hen ¹⁶	
- несучка	layer	
- бройлер	broiler	
- курча	chick	

⁸ – одомашнена форма віслюка;

⁹ – кріль – дорослий самець;

¹⁰ – молодняк кролів у віці 2 місяці, живою масою 3 $\frac{3}{4}$ –4 $\frac{1}{2}$ фунтів (\approx 1,7–2,0 кг);

¹¹ – кріль у віці 3 місяці і старше, живою масою 6 фунтів і більше (\approx 2,7 кг і більше);

¹² – вся сільськогосподарська птиця;

¹³ – водоплавна птиця;

¹⁴ – термін «*rooster*» більш поширений у США, термін «*cock*» – в інших частинах світу;

¹⁵ – курка до настання статевої зрілості (знесення першого яйця), зазвичай у віці від 12 до 16–20-тижневого віку;

¹⁶ – статевозріла курка, яка здатна відкладати яйця, зазвичай старше 20-тижневого віку.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Перепел	quail	птиця родини <i>Phasianidae</i> (фазанові), підродини <i>Phasianinae</i> (фазанні), роду <i>Coturnix</i> (перепілка)
Страус	ostrich	птиця родини <i>Struthionidae</i> (страусові), роду <i>Struthio</i> (страус)
Фазан	pheasant	птиця родини <i>Phasianidae</i> (фазанові), підродини <i>Phasianinae</i> (фазанні), роду <i>Phasianus</i> (фазан)
Цесарка	guinea fowl	птиця родини <i>Numididae</i> (цесаркові), роду <i>Numida</i> (цесарка)
Риба	fish	царство: тварини, тип: хордові, підтип: хребетні, надклас: риби (<i>Ichthyoes</i>)
- ремонтне поголів'я	replacement broodstock	група відібраних молодих особин різних вікових груп (зазвичай від цього віку до статевозрілих риб), які вирощуються для поповнення або заміни плідників у маточному стаді
- маточне стадо	broodstock	група відібраних, статевозрілих особин риб (самок і самців), які утримуються в рибницькому господарстві для регулярного отримання ікри, молочка та відтворення потомства
Свині	porcine or swine	парнокопитні ссавці родини <i>Suidae</i> (свиневі)
- кнур	boar	
- свиноматка	sow	
- поросся	piglet	
- свинка до опоросу	gilt	
- кастрований кнур	barrow ¹⁷ , stag ¹⁸	
- свині на відгодівлі	feeder pig ¹⁹ grower pig ²⁰ market hog ²¹ or butcher hog	

¹⁷ – кнур, кастрований до настання статевої зрілості;

¹⁸ – кнур, кастрований після настання статевої зрілості;

¹⁹ – пороссята у віці 6–10 тижнів, живою масою 40–60 фунтів (≈ 18–27 кг);

²⁰ – свині живою масою 40–220 фунтів (≈ 18–100 кг).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Хутрові звірі	fur animals	
- норка	mink	ссавці, які мають цінне хутро, що використовується для виготовлення хутр, поділяються на хижаків (норка лисиця, песець, тхір та ін.) і гризунів (нутрія, шиншила та ін.)
- лисиця	fox	
- песець	arctic fox	
- тхір (фретка)	ferret	
- нутрія	nutria	
- шиншила	chinchilla	

1.1. ОСНОВНІ ОБ'ЄКТИ СТАВКОВОГО РИБНИЦТВА (*main objects of pond fish farming*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
<i>Коропові – Cyprinids</i>		
Короп	common carp	<i>Cyprinus carpio</i> – прісноводна промислова риба родини коропових, головний об'єкт аквакультури України
Карась сріблястий	Prussian carp	<i>Carassius gibelio</i> – риба родини коропові <i>Cyprinidae</i> . Іноді розглядається як підвид карася китайського
Лин	tench	<i>Tinca tinca</i> – представник роду <i>Tinca</i> та родини линових <i>Tincidae</i>
<i>Із них рослиноїдні риби (меліоратори) – Herbivorous fish (reclaimers)</i>		
Білий амур	grass carp ²²	<i>Stenopharyngodon idella</i> – велика прісноводна риба родини коропових, популярні в аквакультурі України як меліоратор водойм; травоїдні, чистять водойми від рослинності
Товстолобик білий	silver carp	<i>Hypophthalmichthys molitrix</i> – один з основних об'єктів ставкового рибництва в Україні, фітопланктонфаг, харчується одноклітинними водоростями, очищаючи воду

²¹ – свині живою масою 220–260 фунтів (≈ 100–118 кг) у віці приблизно 6 місяців.

²² – *White Amur* – назва, яка частіше вживається у США та в контексті біомеліорації, щоб уникнути асоціацій із диким коропом.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Товстолобик строкатий	bighead carp	<i>Hypophthalmichthys nobilis</i> – цінна прісноводна рослиноїдна риба родини корошових, широко використовується в аквакультурі України, живиться переважно зоопланктоном, а також детритом
<i>Лососеві (індустріальне рибництво) – Herbivorous fish (reclaimers)</i>		
Райдужна форель	rainbow trout	<i>Oncorhynchus mykiss</i> – одна з найважливіших промислових риб у світовій та українській аквакультурі, походить з Америки
Струмкова форель	brown trout ²³	<i>Salmo trutta fario</i> – прісноводна форма кумжі, цінна холодноводна лососева риба, яка мешкає у чистих гірських річках і струмках. Існує як місцевий європейський вид
<i>Осетрові – Sturgeons</i>		
Осетер російський	Russian sturgeon	<i>Acipenser gueldenstaedtii</i> – прохідна придонна риба з родини осетрових. Є цінною, промисловою рибою, основною в аквакультурі України
Осетер сибірський	Siberian sturgeon	<i>Acipenser baerii</i> – риба родини осетрові роду осетер. Утворює напівпрохідні й прісноводні форми
Бестер	bester	гібридна осетрова риба, отримана шляхом схрещування: білуги (<i>Huso huso</i>) × стерляді (<i>Acipenser ruthenus</i>)
Стерлядь	sterlet	<i>Acipenser ruthenus</i> – найменша та одна з найцінніших прісноводних осетрових риб, поширена в річках Європи та Україні має велике природоохоронне й господарське значення

²³ – в англійській мові назва змінюється залежно від того, де живе риба (хоча це один вид): *Brown trout (River trout)* – власне струмкова/річкова форель, яка все життя проводить у прісній воді; *Sea trout* – кумжа (морська форма, що заходить у річки на нерест); *Lake trout* – озерна форель (важливо: у США термін «*Lake trout*» часто вживається для іншого виду – *Salvelinus namaycush*).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
<i>Хижі та цінні промислові риби – Predatory and high-value commercial fishes</i>		
Окунь (річковий)	European perch ²⁴	<i>Perca fluviatilis</i> – поширена прісноводна хижа риба родини окуневих, важливий компонент природних водойм України
Судак	zander or pike-perch	<i>Sander lucioperca</i> – цінна хижа прісноводна риба родини окуневих, один з найважливіших промислових видів
Сом європейський	wels catfish	<i>Silurus glanis</i> – найбільша прісноводна хижа риба Європи, цінний промисловий і трофейний вид
Щука	pike	<i>Esox lucius</i> – велика хижа прісноводна риба родини щукових, одна з найвідоміших і найпоширеніших риб в Україні.
<i>Тепловодні – warm-water fishes (thermophilic)</i>		
Тілапія	tilapia ²⁵	<i>Tilapia</i> – група тепловодних прісноводних риб родини цихлових перспективний об'єкт індустріальної аквакультури в Україні
Кларієвий сом	African sharptooth catfish	<i>Clarias gariepinus</i> – тепловодна прісноводна риба родини кларієвих, один з найперспективніших об'єктів індустріальної аквакультури в Україні

²⁴ – *Redfin perch* – іноді використовується в Австралії та Британії через характерний колір плавців; *Yellow perch* – американський вид (*Perca flavescens*), менший за розміром;

²⁵ – «тілапія» – це збірна назва для багатьох видів родини Цихлових (Cichlidae), розрізняють *Nile tilapia* – Нильська тілапія (найпопулярніша в аквакультури), *blue tilapia* – блакитна тілапія, *red tilapia* – червона тілапія (гібридна форма, має гарний товарний вигляд), *Mozambique tilapia* – Мозамбіцька тілапія.

2. ГЕНЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВЕДЕННЯ ТВАРИН (*genetic basis of animal breeding*)

Термін українською	Термі англійською	Визначення українською
Адитивна дія генів	additive gene effects	спільний вплив на ознаку адитивних (кумулятивних, полімерних, множинних) генів
Адитивне успадкування	additive gene action	взаємодія генів шляхом складання; сумарна дія полімерних генів на розвиток однієї ознаки
Адитивні гени	additive genes	1) система генів, котрі мають однакову дію; 2) гени, які взаємодіють і не виявляють домінантності (якщо вони алельні) або епістазу (якщо вони не алельні); 3) кумулятивна дія всіх локусів, які контролюють домінування даної кількісної ознаки
Алель	allele	один ген з пари (у диплоїдних особин) або з груп генів (у популяції або поліплоїдної особини)
Алель домінантний	dominant allele	алель, наявний у фенотипі гетерозиготного організму
Алель рецесивний	recessive allele	алель, що виявляється у фенотипі лише за умови гомозиготного стану й не виявляється у фенотипі в присутності домінантного алеля.
Алелотип	allelotype	сукупність алелів або генів, які притаманні певній популяції тварин
Альтернативні ознаки	alternative traits	протилежні якісні ознаки, які детермінуються алельними генами та взаємовиключають одна одну
Аналіз генетичний	genetic analysis	вивчає характер успадкування ознак за потомством
Аналог	analog	тварина або група тварин, схожих за загальними ознаками
Аномалія	abnormality ²⁶ , anomaly ²⁷	відхилення від типової норми у структурі й функціях різних систем організму

²⁶ – негативне або небажане відхилення;

²⁷ – відхилення може бути нейтральним чи навіть позитивним, вказує на неочікуваний результат.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Аутосоми	autosomes	хромосоми, що не визначають статі
Біологічне різноманіття	biological diversity <i>or</i> biodiversity	сукупність усіх видів живих організмів на певній території
Вибірка	sample	частина типових представників генеральної сукупності, яка її відображає; це частина від цілого
Вибірка репрезентативна	representative sample	вибірка, яка відображає структуру та характеристики генеральної сукупності, з якої вона була взята
Взаємодія генів	gene interaction	взаємодія алелів двох чи більше генів, які впливають на прояв однієї і тієї ж ознаки
Взаємодія генотип-середовище	genotype × environment interactions (G x E)	реакція різноманітних генотипів на різні умови навколишнього середовища
Вид	species	сукупність організмів, схожих за морфологічними, екологічними та фізіолого-біохімічними ознаками, які вільно схрещуються між собою, займають спільний ареал, у межах якого утворюють систему популяцій
Видова специфічність	species specificity	специфічність, завдяки якій представники одного виду організмів відрізняються від особин іншого виду
Гамети	gametes	статеві клітини, що мають гаплоїдний набір хромосом
Гаметогенез	gametogenesis	процес утворення зрілих статевих клітин (гамет)
Гаплоїд	haploid	окрема клітина чи організм, що має простий (одинарний) набір хромосом у ядрі
Гаплоїдний набір хромосом	haploid set of chromosomes	одинарний набір хромосом, властивий зазвичай статевим клітинам (n)
Ген	gene	елементарна одиниця спадковості в більшості видів, яка розміщується у визначеному місці на хромосомі і складається з частини молекули ДНК

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Ген доміантний	dominant gene	ген, який виявляється у фенотипі організму, пригнічуючи прояв іншого, рецесивного алеля того ж гена
Ген рецесивний	recessive gene	ген, який проявляється у фенотипі (зовнішньому вигляді) лише тоді, коли він присутній у організмі у двох однакових копіях (гомозиготна форма)
Генеалогічний метод	genealogical method	один з варіантів генетичного аналізу за якого успадкування ознаки вивчається шляхом аналізу передавання його потомству у групах
Генетична дистанція або генетична відстань	genetic distance	міра генетичної відмінності (дивергенції) між видами, підвидами, або популяціями одного виду
Генетична або генна інженерія	genetic engineering or genetic modification	напрям молекулярної генетики й біології, завдяки якому створюють організми з новими комбінаціями спадкових ознак і властивостей
Генетична інформація	genetic information	інформація, закодована в геномі організму або популяції у вигляді нуклеотидної чи генетичної послідовності (послідовності нуклеотидів у молекулі ДНК або РНК) за допомогою генетичного коду
Генетична кореляція	genetic correlation	використовують у біометричній генетиці для виявлення генетичних причин статистичного зв'язку між кількісними ознаками
Генетична мінливість	genetic variability	мінливість, зумовлена взаємодією і різним виявом генетичних чинників
Генетична пластичність	genetic plasticity	здатність до адаптації, що зумовлена генетичними змінами, наприклад за природного добору
Генетичне покращення	genetic improvement	підвищення росту, продуктивності, відтворення та ін. внаслідок зміни концентрації генів
Генетичний аналіз	genetic analysis or genetic testing	сукупність методів вивчення спадковості організмів. Методи: селекційний, генеалогічний, мутаційний, популяційний, цитологічний, молекулярний тощо

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Генетичний вантаж	genetic load	сукупність несприятливих, шкідливих мутацій, що накопичуються у генофонді популяції
Генетичний код <i>або</i> спадковий код	genetic code	зашифрований у молекулах ДНК й РНК запис будови амінокислот білків у клітині
Генетичний матеріал	genetic material	носії генетичної інформації будь-якого організму
Генетичний моніторинг	genetic monitoring	постійне спостереження за динамікою параметрів генетичного вантажу, захворювань, іншими адаптивно-значущими ознаками
Генетичні аномалії	genetic disorders	морфолого-анатомічні й інші порушення в організмі, які з'являються у результаті генних й хромосомних мутацій
Ген-маркер	marker gene	найчастіше домінантний ген з великим фенотиповим ефектом, який використовується для визначення ознак одного з батьків у потомства
Геном	genome	сукупність генів, що властива для галоїдного набору хромосом певного виду. На відміну від генотипу, геном – це характеристика біологічного виду, а не особини
Геномні мутації	genomic mutations	зміна числа хромосом у каріотипі організмів
Генотип	genotype	сукупність усіх генів (елементів геному) особини, що визначає його фенотип
Генофонд	gene pool	сукупність генів і генотипів усіх особин певного виду або популяції
Гермафродитизм	hermaphroditism <i>or</i> intersex	наявність в одного організму водночас чоловічих і жіночих статевих органів
Гетерозигота	heterozygote	організм, котрий виник від об'єднання гамет, які мають різні алелі аналізованого гена – один домінантний, другий рецесивний (Aa)
Гомогаметна стать	homogametic sex	визначається наявністю в генотипі двох однакових статевих хромосом

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Гомозигота	homozygote	організм, що виник від об'єднання гамет, які мають однакові алелі аналізованого гена – обидва домінантні або рецесивні (AA або aa)
Гомологічні гени	homologous genes	гени різних видів, що мають загальне походження та подібні послідовності азотистих основ ДНК
Гомологічні хромосоми	homologous chromosomes	парні хромосоми, що подібні за набором генів, що в них розташовані
Дезоксирибонуклеїнова кислота (ДНК)	deoxyribonucleic acid (DNA)	складний біополімер, що міститься у хромосомах, мітохондріях та інших органоїдах клітини і є носієм спадкової інформації
Диплоїдний набір хромосом	diploid set of chromosomes	подвійний набір хромосом (2n), він властивий соматичним клітинам
Домінантна ознака	dominant trait	ознака (або відповідний алель), що виявляється в гетерозиготі
Дрейф генетичний або дрейф генів	genetic drift	зміни концентрації генів і характерних особливостей популяції, які здебільшого виникають випадково, рідше у результаті добору
Ембріогенез	embryogenesis	для птахів – це етап онтогенезу від зиготи до вилуплення з яйця, для ссавців – це ранні стадії онтогенезу до завершення органогенезу
Каріотип	karyotype	повний набір хромосом соматичної клітини
Клон	clone	вегетативне або апоміктичне покоління від однієї особини. Генетично ідентичне через збереження клітинами організму набору материнських хромосом і спадкової інформації, яка міститься в них
Клонування	cloning	отримання генетично ідентичних нащадків однієї особини.
Кодомінантність	codominance	вияв у гетерозиготного організму ознак обох алельних генів
Коефіцієнт мінливості (Cv)	coefficient of variation	виражає відхилення ознаки від середньої величини у відсотках
- високомінливі ознаки	highly variable traits	ознаки, що характеризують загальний вихід продукції: надій, плодючість, несучість тощо; Cv = 20–30%

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- середньомінливі ознаки	medium variable traits	ознаки, що мають непряме значення у виході продукції: проміри тіла, жива маса тощо; $C_v = 8-15\%$
- низькомінливі ознаки	lowly variable traits	ознаки, що характеризують якість продукції: вміст жиру і білка в молоці, якість м'яса, яєць, вовни, спермо продукції тощо, $C_v = 5-7\%$
Коефіцієнт успадковуваності (h^2)	heritability coefficient	показує, яка частина загальної фенотипічної мінливості зумовлена спадковістю тварин. Коливається від 0 до 1, що вище його значення, то ефективніший добір за фенотипом
- високо-успадковувані ознаки	high heritability traits	$h^2 = 0,6-0,7$
- середньо-успадковувані ознаки	medium heritability traits	$h^2 = 0,4-0,5$
- низько-успадковувані ознаки	low heritability traits	$h^2 = 0,04-0,3$
Комбінативна здатність	combinatorial ability	відносна здатність організму передавати генетичну перевагу своїм потомкам
Кореляції	correlations	структурні та функційні взаємозв'язки між ознаками, коли одна з них впливає на іншу
Кореляційна мінливість	correlated variability	явище, у якому зі зміною одних ознак змінюються інші
Кросинговер або кросовер <i>або</i> перехрест	crossing over	одночасне руйнування однакових локусів та подальший обмін сегментами між гомологічними хромосомами, який проходить у стадії метафази мейозу
Летальні гени	lethal genes	гени, котрі у гомозиготному стані викликають сильні відхилення від норми і призводять до загибелі організму в ембріональний період або відразу після народження, часто це рецесивні гени

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Локус	locus	ділянка локалізації гена в хромосомі або молекулі ДНК
Мінливість	variability	1) різноманітність генотипів і фенотипів (усіх ознак і властивостей) в особинах та їх групах будь-якого ступеня спорідненості; 2) здатність організмів реагувати на вплив чинників середовища морфо-фізіологічними змінами; 3) характеристика ступеня зміни організмів в процесі еволюції
Мінливість групова <i>або</i> поліморфізм популяцій	group variability <i>or</i> population polymorphism	один з рівнів внутрішньовидової мінливості, що свідчить про різницю (неподібність) деяких ознак у групи особин <i>або</i> популяцій
Мінливість фенотипічна	phenotypic variability	мінливість фенотипів у популяції, виникає за рахунок варіативності генотипів та середовищних умов; характеризує величину відхилення особин у бік збільшення і зменшення від середнього у вибірці
Монозиготні тварини <i>або</i> монозиготні близнюки	monozygotic <i>or</i> identical animals, <i>or</i> monozygotic twins	організми, які розвиваються з однієї зиготи; мають однакові генотипи, а тому належать до однієї статі
Мутагени	mutagens	фізичні, хімічні <i>або</i> біологічні агенти, що збільшують частоту виникнення мутацій, яка перевищує рівень спонтанних мутацій
Мутагенез	mutagenesis	процес індукції мутацій, раптова зміна генотипу.
Мутації	mutations	раптові, природні <i>або</i> штучно спричинені зміни (структурні <i>або</i> кількісні) генетичного матеріалу, що призводять до зміни тих <i>або</i> інших ознак організму.
MAS селекція <i>або</i> маркер-асоційована селекція	marker-assisted selection	метод у селекції, де використовуються молекулярні маркери для ідентифікації та вибору особин з бажаними генетичними ознаками

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Напівлетальний ген	semi-lethal gene <i>or</i> sub-lethal gene	ген, який в гомозиготному стані призводить до зниження життєздатності або смерті, у гетерозиготному стані може не проявлятися, або проявлятися незначно, наприклад, у вигляді незначних відхилень у розвитку
Норма реакції генотипу	genotype reaction norm <i>or</i> norm of reaction	спосіб його реагування на зміни навколишніх умов, виявляється у формі модифікацій
Нуклеотид	nucleotide	мономери нуклеїнових кислот (ДНК, РНК), складаються з азотистої основи, вуглеводного компонента й залишку фосфорної кислоти
Особина <i>або</i> індивід <i>або</i> індивідуум	individual	1) найменша неподільна одиниця біологічного виду з певного будовою та здатністю виконувати найголовніші життєві функції; 2) тварина, якій властиві всі ознаки виду, до якого вона належить, із притаманними їй морфологічними особливостями
Овогенез	oogenesis	процес утворення яйцеклітини
Ознака	trait	виявлений фенотиповий прояв дії гена або групи генів
Ознаки під контролем статі	sex-influenced traits	ознаки, що розташовані в аутосомах, однак їх фенотиповий вияв перебуває під контролем статі
Ознаки, зчеплені зі статтю	sex-linked traits	ознаки, контрольовані генами, які розташовані в статевих хромосомах
Ознаки, не зчеплені зі статтю <i>або</i> аутосомні ознаки	non-sex-linked traits <i>or</i> autosomal traits	ознаки, контрольовані генами, які розташовані в аутосомах, їх фенотиповий вияв не залежить від статі
Органогенез	organogenesis	процес утворення й розвитку органів
Панміксія	panmixia	вільне схрещування особин у популяціях
Партеногенез	parthenogenesis	розвиток особин нового покоління з яйцеклітин без запліднення

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Полігенна ознака	polygenic traits	ознака, що контролюється багатьма неалельними генами
Поліморфізм	polymorphism	генетична мінливість локусу в окремій популяції
Рецесивна ознака	recessive trait	ознака організму, яка пригнічується за гетерозиготного стану алелів гена, який визначає цю ознаку; виявляється в гомозиготному чи гемізіготному стані
Рибонуклеїнова кислота (РНК)	ribonucleic acid (RNA)	рибонуклеїнова кислота, полінуклеотид, що складається з однієї нитки, замість тиміну містить урацил, а замість дезоксирибози – рибозу
Секвенування	sequencing	визначення нуклеотидної послідовності молекули ДНК
Спадковість	heredity or inheritance	здатність організму передавати потомству свої ознаки
Сперматогенез	spermatogenesis	процес утворення сперматозоїдів та сперміїв
Статеві хромосоми	sex chromosomes	пара хромосом (у людини X та Y), які відрізняються від решти за структурою та функціями і визначають стать організму.
Успадковуваність	heritability	частка загальної фенотипічної мінливості організмів, зумовлена генотипом
Успадкування	inheritance	процес передання генетичної інформації
Фенотип	phenotype	сукупність усіх ознак і властивостей організму, що формуються в процесі взаємодії його генотипу і зовнішнього середовища
Хромосоми	chromosomes	структури клітинного ядра, які є носіями генів і визначають спадкові властивості клітин і організмів

3. ПОХОДЖЕННЯ І ЕВОЛЮЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН (*origin and evolution of farm animals*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Велика рогата худоба	cattle	
- бантенг	banteng	дикий представник індійських лобастих биків, поширений в Індокитаї, на півострові Малакка, на островах Калімантан, Суматра, Ява, Балі
- бізон	bison	ссавці двох видів <i>Bison bonasus</i> (бізон європейський або зубр) і <i>Bison bison</i> (бізон американський), які належать до родини <i>Bovidae</i> (бикові), роду <i>Bison</i> (бізон)
- буйвіл	buffalo	загальна назва представників двох родів – <i>Bubalus</i> (азіатський буйвіл) і <i>Syncerus</i> (африканський буйвіл), які належать до родини <i>Bovidae</i> (бикові)
- гаур	gaur	найбільший представник родини <i>Bovidae</i> (бикові), одомашнений, поширений в Індії, Бангладеші, М'янмі, Таїланді тощо
-гаял або мітун	gayal	домашня форма дикого бика гаура, поширений переважно в Індії
- зебу	zebu	підвид великої рогатої худоби, що походить з Індійського субконтиненту, виділяють два типи: індійський і аравійський
- зубр	bison	<i>див. бізон</i>
- як	yak	загальна назва представників двох видів – (<i>Bos mutus</i>) (як дикий) і <i>Bos grunniens</i> (як домашній), які належать до родини <i>Bovidae</i> (бикові)
Домашні або свійські тварини ²⁸	domestic animals	тварини, які приносять людині певну користь, розмножуються у неволі під контролем людини

²⁸ – термін «свійські» частіше стосується до сільськогосподарських тварин, до домашніх також можуть відносити котів і собак, іноді котів і собак називають хатніми тваринами.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Доместикація <i>або</i> одомашнювання	domestication	процес перетворення диких тварин на домашніх
Еволюція	evolution	незворотний процес історичного розвитку органічного світу шляхом поступового пристосування живих систем до умов існування, які постійно змінюються
Комахи	insects	
- бджола медоносна	honey bee <i>or</i> honeybee	одомашнена комаха із родини <i>Apidae</i> (бджолині), до продукції бджільництва належить мед, віск, прополіс, бджолина отрута та ін.
- шовковичний шовкопряд <i>або</i> тутовий шовкопряд	silkworm	одомашнена комаха, метелик із родини <i>Bombycidae</i> (шовкопряди), використовується у шовківництві
Породне районування	breed zoning	науково обґрунтоване розміщення порід с.-г. тварин у природно-кліматич-их та економічних зонах. Його мета – забезпечити максимальну продуктивність і пристосованість тварин до місцевих умов, використовуючи їхні генетичні особливості
Предки великої рогатої худоби	ancestors of cattle	
- тур	aurochs	дикий предок великої рогатої худоби, вимерлий вид; різновидності тура: європейський, азіатський і африканський
Предки кіз	ancestors of goats	
- козел гвинторогий <i>або</i> мархур	markhor	дикий предок кіз, поширений в гірських районах Центральної та Південної Азії
- козел звичайний <i>або</i> безоаровий	bezoar goat	дикий предок кіз, поширений в Азії і Кавказі
Предки коней	ancestors of horses	
- кінь Пржевальського	Przewalski's horse	відкритий М. Пржевальським у другій половині 19 сторіччя у Монголії, нині це єдиний вид диких коней, що існує на волі
- тарпан <i>або</i> кінь дикий	tarpan	дикий предок коней, вимерлий вид

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Предки кролів	ancestors of rabbits	
- кріль європейський або кріль дикий		дикий предок кролів, походить з Південної та Середньої Європи, зокрема Іспанії та Італії
Предки курей	ancestors of chickens	
- курка банківська або дика банківська курка або червона джунглева курка	red junglefowl or bankiva fowl ²⁹ or bankiva	предок домашньої курки, походить з Південно-Східної Азії, зокрема з Індії, Індокитаю та Індонезії
Предки овець	ancestors of sheep	
- аргалі або архар	argali	дикий предок овець, нині поширений в горах Алтаю, Алатау, Паміру та інших хребтів Середньої і Центральної Азії
- аркар або уріал	urial ³⁰	дикий предок овець, нині поширений у північно-східному Ірані, західному Казахстані, Пакистані і північній Індії
- муфлон	mouflon	дикий предок овець.
Предки свиней	ancestors of pigs	
- дикий кабан	wild boar or boar ³¹	від європейського дикого кабана <i>Sus scrofa ferus</i> походять свині корінних довговухих і коротковухих порід Європи, а від азіатських диких форм <i>Sus orientalis</i> , <i>Sus cristatus</i> , <i>Sus vittatus</i> – свині корінних порід Азії
Походження	origin	процес, що охоплює еволюцію та одомашнювання тварин, а також їхню класифікацію за різними ознаками
Походження риб	origin of fish	історія еволюції перших хребетних у водному середовищі
- примітивні хордові тварини	primitive chordates	тип: хордові, схожі на сучасних ланцетників

²⁹ – терміни «*bankiva fowl*» і «*bankiva*» нині вважаються застарілими;

³⁰ – у місцевості, де розповсюджені уріали, їх називають «*arkars*» або «*shapo*»;

³¹ – припустимо вживати термін «*boar*», якщо зрозуміло, що йдеться саме про дику тварину.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- хрящові риби	cartilaginous fishes	клас: хрящові риби (<i>Chondrichthyes</i>), акули, скати особливістю яких є хрящовий скелет
- кісткові риби	bony fishes	клас: кісткові риби (<i>Osteichthyes</i>) найчисленніша група, у яких скелет утворений кістковою тканиною
- променепері	ray-finned fishes	клас: кісткові риби, підклас: променепері (<i>Actinopterygii</i>), майже всі відомі сучасні риби
- лопатепері	lobe-finned fishes	клас: кісткові риби, підклас: лопатепері (<i>Sarcopterygii</i>). Рідкісна й еволюційно важлива група риб для яких властиві плавці м'ясисті, лопатеподібні
Приручені тварини	tame animals	дикі тварини, які в молодому віці потрапили в залежність від людини, звикли до неї, підкоряються її волі, привчаються робити що-небудь корисне для неї
Сільськогосподарські тварини	farm animals	домашні тварини розведення яких є галуззю сільськогосподарського виробництва спрямованого на отримання від цих тварин певного виду продукції
Центри одомашнювання сільськогосподарських тварин	centers of domestication	географічний регіон, де відбувався процес одомашнення певних видів тварин

4. ВЧЕННЯ ПРО ПОРОДУ (*breed science*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Адаптація	adaptation	приспосувальні зрушення до нових умов, які тривають декілька поколінь
- адаптація генотипна	genotypic adaptation	успадкована від батьків
- адаптація фенотипічна	phenotypic adaptation	набута індивідумом у процесі онтогенезу
Адаптаційна здатність	adaptability	здатність тварин пристосовуватися до нових умов: клімату, утримання, годівлі тощо. Визначається періодом часу або кількістю поколінь від моменту зміни умов середовища до відновлення рівня продуктивності, характерного для даної породи, типу, лінії
Акліматизація	acclimatization	приспосовування тварин до нових кліматичних умов із збереженням господарськи корисних якостей
Виродження <i>або</i> дегенерація породи	breed degeneration	характеризується різким послабленням конституції, зменшенням плодючості, виникненням альбінізму тощо
Відводки в рибицтві	offshoots <i>or</i> strains ³²	генетично відокремлені племінні групи всередині породи
Відріддя	ecotype	структурна одиниця породи, достатня за чисельністю, добре пристосована до умов певної зони; відріддя виникає у результаті пристосування породи до певних екологічних умов
Внутрішньопородний тип	inrabreed type	структурна одиниця породи, достатньо однорідна і консолідована група тварин, пристосована до конкретних умов середовища, характеризується екстер'єрно-конституційними і продуктивними особливостями

³² – *offshoots* – дослівно «відводки» (найчастіше вживається у перекладах пострадянської зоотехнічної літератури); *strains* – лінії або штами (найбільш вживаний міжнародний термін для генетично відмінних груп у межах одного виду чи породи).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Внутрішньопородний тип у рибництві	inrabreed type <i>or</i> strain ³³	внутрішньопородні групи риб, що мають основні ознаки породи, але відрізняються за деякими господарсько-цінними ознаками та біологічними особливостями
Генеалогія	genealogy	сукупність відомостей про батьків і віддалених предків конкретної особини або груп особин; наука про споріднені зв'язки загалом
Генетичний потенціал	genetic potential	здатність тварин показати максимальний рівень продуктивності за оптимальних умов середовища, спрямованих на проявлення генотипу. Розрізняють потенціал: видовий, породний, популяційний, руповий (стадо, лінія, родина, споріднена група), індивідуальний
Генофондна ферма	gene pool farm	окрема ферма в господарстві, де розводять чистопородних тварин усіх статевих і вікових груп лише однієї породи
Генофондне стадо	gene pool herd	чистопородна група тварин, виділена для збереження та відтворення генофонду породи
Занепалість породи	maladaptation	виникає через невідповідність між біологічними потребами організму і умовами життя, порушується гармонійність будови тіла, з'являються значні вади екстер'єру, знижується продуктивність
Зміна поколінь	generation change	плавні ритми еволюції, яку можна виміряти, порівнюючи розвиток селекційних ознак у наступних поколіннях, і як динаміку розвитку породи в часі
Ізоляція популяції	population isolation	будь-який фактор, який порушує вільне схрещування особин в середині популяції (панміксію)

³³ – *inrabreed type* – часто вживаний науковий переклад; *strain* – найбільш вживаний практичний термін, хоча він часто перекладається як «лінія» або «штам», у рибництві він найкраще описує групу риб з унікальними спадковими ознаками в межах одного виду чи породи.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- просторова ізоляція	spatial isolation	внаслідок географічних перешкод припиняється міграція (потік генів) і панміксія. Це призводить до того, що популяція поділяється на декілька частин і кожна із них розмножується незалежно від інших. Поділяється на географічну, територіальну і кліматичну
Класифікація порід	breed classification	процес систематизації і групування різних порід сільськогосподарських тварин на основі їх походження, морфологічних ознак, продуктивних якосте та інших характеристик
Комбінаційна здатність	combining ability	здатність тварин різних порід і поєднань за різних комбінацій поєднання давати потомство, що характеризується різним рівнем прояву тієї чи іншої ознаки
- загальна комбінаційна здатність (ЗКЗ)	general combining ability (GCA)	показує середню продуктивність нащадків, отриманих за схрещування певної батьківської форми з декількома іншими формами
- специфічна комбінаційна здатність (СКЗ)	specific combining ability (SCA)	показує відхилення від загальної комбінаційної здатності для конкретного поєднання батьківських пар
Комбіновані породи	dual-purpose or multi-purpose breeds	спеціалізуються на виробництві двох і більше видів продукції, наприклад, молочно-м'ясні породи великої рогатої худоби, м'ясо-яєчні породи курей, м'ясо-вовново-молочні породи овець тощо
Користувальна частина породи	commercial part of breed	товарні стада, які є основними виробниками продукції
Короткі лінії	short lines	лінії протяжністю 2-3 покоління від родоначальника
Лінія	line	основна структурна одиниця породи, цінна група племінних тварин, які походять від високоцінного плідника-родоначальника і впродовж ряду поколінь зберігають подібність з ним за типом і продуктивністю

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- заводська лінія	elite line	провідна за кількісними і якісними ознаками лінія, в якій ведеться жорсткий відбір, цінні особливості лінії стійко успадковуються в наступних поколіннях
- генеалогічна лінія	genealogical line	численна група тварин, яких об'єднує тільки походження за батьківською стороною родоводу, тварини цієї групи неоднорідні за продуктивністю та будовою тіла (до 5 поколінь)
- генеалогічна група	genealogical group	численна група тварин у межах породи, яка походить від одного далекого цінного предка (VI-VII покоління і далі), часто об'єднує в собі декілька генеалогічних ліній. Це колишня генеалогічна лінія
- лінія гібридна	hybrid line	група тварин, одержаних від схрещування двох або більше ліній однієї породи чи ліній різних порід, використовують зазвичай у птахівництві для отримання ефекту гетерозису
- лінія інбредна	inbred line	група тварин, отримана за тісного спорідненого парування в кількох поколіннях, інбредні лінії виводять у птахівництві і свинарстві з метою отримання ефекту гетерозису
- лінії поєднувані	combined lines	лінії, за схрещування яких у потомства проявляється ефект гетерозису
- споріднена група	related group	потомство плідника, або родини, трансплантати. Споріднена група є основою для створення лінії
Лінія у вівчарстві	line in sheep farming	група споріднених тварин, які мають схожий тип
Лінія у птахівництві	line in poultry farming	внутрішньопородна або міжпородна група птиці, яка походить від високоцінних плідників, спеціалізована за однією або кількома ознаками, які успадковуються потомством. У птахівництві виділяють прості і синтетичні лінії

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- проста лінія	line	лінія, створена в межах однієї породи
- синтетична лінія	synthetic line	лінія, створена на основі двох і більше порід
Лінія у рибництві	line	група риб одного виду, яка походить від спільних предків і стійко передає нащадкам певні корисні ознаки, сформовані у результаті добору
- ознаки, за якими формують лінії в рибництві	selection traits	швидкий ріст (<i>growth rate</i>), висока плодючість (<i>fecundity</i> ³⁴), стійкість до хвороб (<i>disease resistance</i>), пристосованість до умов утримання (<i>adaptability to holding conditions</i> ³⁵)
Лінія у свинарстві	1) line in pig farming 2) commercial line	1) група високопродуктивних тварин, які мають спільне походження, подібний тип та високу продуктивність впродовж 4-6 поколінь; 2) спеціалізована група свиней, створена генетичною компанією (наприклад, PIC, DanBred).
Лінійне розведення або розведення за лініями	line breeding	1) вища форма селекційної роботи з породою і племінними стадами, яку проводять, спираючись на лінії та використовуючи специфічні методи роботи; 2) система племінної роботи з лінією протягом кількох поколінь (не менше трьох)
Переродження породи	regression	порода в нових умовах набуває рис, що зближують її з аборигенними примітивними породами, знижується продуктивність, із кожним поколінням потомство втрачає риси заводської породи

³⁴ – окрім власне плодючості (*fecundity*), яка визначається як кількість ікринок на самицю, оцінюють якість ікри (*egg quality*) і відсоток запліднення (*fertilization rate*);

³⁵ – пристосованість до умов середовища описують наступні терміни: «*tolerance to high stocking densities*» – стійкість до високої щільності посадки, «*resilience to environmental fluctuations*» – стійкість до коливань середовища (температури, кисню, рН), «*environmental plasticity*» – екологічна пластичність, тобто здатність виду пристосовуватися до широкого спектра умов, «*stress resilience*» – стресостійкість.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Племінна частина породи	breeding part of breed	поголів'я племінних заводів і племінних господарств, становить 2–14% від загального поголів'я
Покоління <i>або</i> генерація	generation	група особин, однаково родинно віддалених від спільних предків
Популяція	population	група особин, які вільно спаровуються між собою, населяють даний ареал та мають певні взаємовідносини у просторі і часі
- відкрита <i>або</i> незамкнута популяція	open population	для відтворення популяції можуть бути залучені представники інших популяцій
- замкнута <i>або</i> замкнута популяція	closed population	відтворення популяції відбувається виключно за рахунок її представників
Порода	breed	численна, створена людською працею цілісна група домашніх тварин, які мають спільне походження і схожість за рядом характерних особливостей типу і продуктивності, що стійко спадково передаються
Породи аборигенні	aboriginal <i>or</i> indigenous, <i>or</i> native, <i>or</i> primitive	місцева порода сільськогосподарських тварин, зазвичай добре пристосована до місцевих умов
Породи заводські <i>або</i> культурні	improved breeds	на їх формування витрачено велику кількість висококваліфікованої праці, вирізняються високим рівнем продуктивності, скороспілості
Породи зональні	zonal breeds	поширені в одній зоні
Породи локальні	local breeds	поширені в окремих регіонах, їх ареал обмежений, характеризуються витривалістю, доброю пристосованістю до зони розведення
Породи міжзональні	interzonal breeds	поширені у різних природно-кліматичних і економічних зонах, характеризуються меншою чисельністю поголів'я порівняно із породами широкого ареалу
Породи перехідні	landraces	займає проміжне положення між заводськими і примітивними породами

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Породи примітивні	primitive breeds	для їх формування висококваліфікована зоотехнічна праця не застосовувалася, лише несвідомий і природний добір у малосприятливих для досягнення високої продуктивності умовах; ці тварини пізньоспілі, витривалі, міцні
Породи широкого ареалу	globally dominant breeds	поширені у всьому світі, налічують десятки мільйони голів
Породна група	breed group	структурна одиниця породи, це велика однорідна група тварин, яка є основою для створення нової породи; характеризується певним типом будови тіла й напрямом продуктивності, але ще не набула стійких ознак, характерних для нової породи
Ремонтний молодняк	replacements <i>or</i> replacement stock	молодняк сільськогосподарських тварин, який вирощують для заміни вибракуваних тварин
Родина	family	структурна одиниця породи, група високопродуктивних племінних маток, що походять від видатної родоначальниці й мають подібні з нею екстер'єрно-конституційні та господарські ознаки, які стійко передаються потомству.
Сім'я в рибництві	family	потомство пари або одного гнізда (одна самка й два самці) плідників
Спеціалізовані породи	single-purpose <i>or</i> specialized breeds	спеціалізуються на виробництві одного виду продукції, наприклад, м'ясні породи великої рогатої худоби, яєчні породи курей тощо
Структура лінії	line structure	диференціація лінії на покоління і гілки
Структура породи	breed structure	сукупність стабільних, генетично обумовлених ознак, що відрізняють одну групу особин в межах породи від інших та стійко передаються їх потомству

4.1. ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ (*cattle breeds*)

Термін українською	Термін англійською
молочні породи	dairy breeds
- айрширська	Ayrshire
- білоголова українська	Ukrainian White-headed
- голштинська	Holstein
- джерсейська	Jersey
- українська бура молочна	Ukrainian Brown Dairy
- українська червона молочна	Ukrainian Red Dairy
- українська червоно-ряба молочна	Ukrainian Red and White Dairy
- українська чорно-ряба молочна	Ukrainian Black and White Dairy
комбіновані породи	dual purpose breeds
- бура карпатська	Brown Carpathian
- бура швіцька	Brown Swiss
- лебединська	Lebedyn
- монбельярдська	Montbeliarde
- симентальська	Simmental
- сіра українська	Ukrainian Grey
м'ясні породи	beef breeds
- абердин-ангуська	Aberdeen Angus
- бельгійська блакитна	Belgian Blue
- волинська м'ясна	Volyn Beef
- герефордська	Hereford
- кіанська	Chianina
- лімузин	Limousin
- південна м'ясна	Southern Beef
- поліська м'ясна	Polissian Beef
- світла аквітанська	Blonde d'Aquitaine
- шароле	Charolais
- українська м'ясна	Ukrainian Beef

4.2. ПОРОДИ КІЗ (goat breeds)

Термін українською	Термін англійською
- альпійська	Alpine
- американська ламанча	American LaMancha
- англо-нубійська	Anglo-Nubian
- ангорська	Angora
- зааненська	Saanen
- мегрельська	Megrelian
- тоггенбурзька	Toggenburg

4.3. ПОРОДИ КОНЕЙ (horse breeds)

Термін українською	Термін англійською
верхові породи	light horse breeds³⁶
- ахалтекінська	Akhal-Teke
- арабська	Arabian horse <i>or</i> Arab horse
- чистокровна верхова	Thoroughbred
- українська верхова	Ukrainian Riding horse <i>or</i> Ukrainian Saddle horse
напівкровні породи	warmblood horse breeds
- вестфальська	Westphalian
- ганноверська	Hanoverian
- голштинська	Holsteiner
- датська теплокровна	Danish Warmblood
- нідерландська теплокровна	Dutch Warmblood <i>or</i> KWPN
- ольденбурзька	Oldenburg
- тракененська	Trakehner
- французька верхова (селль)	Selle Français

³⁶ – верхові породи коней називають *light horse breeds*; коней, яких використовують для верхової їзди без урахування породи, називають *riding horses*.

Термін українською	Термін англійською
рисисті породи	trotting horse breeds
- орловський рисак	Orlov Trotter
- російський рисак	Russian Trotter
- американська стандартbredна	American Standardbred
- французький рисак	French Trotter
породи ваговозів	draft horse breeds
- ардени	Ardennais <i>or</i> Ardennes ³⁷
- брабансони	Brabancon <i>or</i> Belgian horse, <i>or</i> Belgian draft horse, <i>or</i> Belgian Heavy Horse, <i>or</i> Brabant ³⁸
- володимирівський ваговоз	Vladimir Heavy Draft
- новоолександрівський ваговоз	Novooleksandrivska Draft <i>or</i> Novooleksandrivska Heavy Draft
- першерони	Percheron
- суффольки	Suffolk horse <i>or</i> Suffolk Punch ³⁹
- торійська	Tori horse
- шайри	Shire horse
міцеві породи	local breeds
- гуцульська	Hutsul horse
- поліська	Polissian horse

³⁷ – назва породи *Ardennais* є більш поширеною і офіційною, *Ardennes* – це назва регіону, звідки походить порода, часто використовується як коротка назва породи в англійській мові;

³⁸ – найбільш поширеними є назви *Belgian horse* та *Belgian draft horse*;

³⁹ – *Suffolk horse* або *Suffolk Punch* – дві назви породи суффольк, *Suffolk Punch* – традиційна, однак дещо застаріла назва, *Suffolk horse* – більш сучасна назва.

4.4. ПОРОДИ КРОЛІВ (*rabbit breeds*)

Термін українською	Термін англійською
м'ясо-шкуркові породи	meat and fur rabbit breeds or dual-purpose breeds
- білий велетень	White Giant
- віденський блакитний	Vienna Blue
- метелик	Checkered Giant
- сірий велетень	Gray Giant
- сріблястий	Silver
- радянська шиншила	Soviet Chinchilla
- фландр <i>або</i> бельгійський велетень, <i>або</i> фламандський гігант	Flemish Giant ⁴⁰
- чорнобурий	Black-and-Tan
м'ясні породи	meat rabbit breeds
- каліфорнійська	Californian
- новозеландська біла	New Zealand White
шкуркові породи	fur rabbit breeds
- радянський мардер	Soviet Marder
- рекс	Rex
пухові породи	wool rabbit breeds
- ангорська	Angora
- біла пухова	White Wool
декоративні породи	fancy rabbit breeds
- кольорові карликові	Colored Dwarf ⁴¹
- «левові» породи	Lionhead
- лисячі карликові	Dwarf Fox

⁴⁰ – *Flanders*, *Belgian Giant* і *Flemish Giant* – назви однієї породи, що була створена у регіоні Фландрія (*Flanders*), Бельгія. Найбільш поширеною і вживаною є назва *Flemish Giant*;

⁴¹ – *Colored Dwarf* не є назвою конкретної породи, це узагальнюючий термін, який використовується для опису карликових порід кролів різних кольорів.

4.5. ПОРОДИ ОВЕЦЬ (*sheep breeds*)

Термін українською	Термін англійською
м'ясні породи	meat sheep breeds
- асканійська м'ясо-вовнова порода овець з кросбредною вовною	Ascanian meat-wool breed with cross-bred wool
- дорпер	Dorper
- мериноландшаф	Merinolandschaf
- придніпровська м'ясна	Prydniprovaska Meat
- тексель	Texel
комбіновані породи	dual-purpose sheep breeds
- асканійська каракульська	Ascanian Karakul
- асканійська тонкорунна	Ascanian Fine-wool
- прекос	Prekos <i>or</i> Precoce ⁴²
- романівська	Romanov
- українська гірськокарпатська	Ukrainian Mountain Carpathian <i>or</i> Ukrainian Carpathian Mountain, <i>or</i> Carpathian sheep ⁴³
- сокільська	Sokil
- цигайська	Tsygai <i>or</i> Tsigai
молочні породи	dairy sheep breeds
- лакон	Lacaune

⁴² – *Prekos* – міжнародна, загальноживана назва породи, *Précoce* – оригінальна французька назва породи овець прекос, яка часто зустрічаються у літературних джерелах;

⁴³ – використовуються три варіанти назви породи, назва *Ukrainian Mountain Carpathian* є найбільш точною і повною.

4.6. ПОРОДИ ПТИЦІ (*poultry breeds*)

Термін українською	Термін англійською
породи курей	chicken breeds
- адлерські сріблясті	Adler Silver
- бентамки	Bantams
- білий плімутрок	White Plymouth Rock ⁴⁴
- бірківська барвиста	Borkivska Barvysta
- корніш <i>або</i> корнуельська	Cornish
- кохінхін	Cochin
- леггорн	Leghorn
- нью-гемпшир	New Hampshire Red <i>or</i> New Hampshire
- полтавські глинясті	Poltava Clay
- род-айленд	Rhode Island Red
- сусекс	Sussex
породи качок	duck breeds
- пекінські	Pekin duck
- українські	Ukrainian ducks ⁴⁵
- індійські бігуни	Indian Runners <i>or</i> Runner
- мускусні	Muscovy
- хакі-кемпбелл	Khaki Campbell
породи гусей	goose breeds
- велика біла	Large white
- велика сіра	Large grey
- італійська біла	White Italian
- легард	Legart <i>or</i> Danish Legart
- холмогорська	Kholmogory

⁴⁴ – *White Rock* – скорочена назва породи;

⁴⁵ – вітчизняні породи качок: *Ukrainian White, Ukrainian Clay, Ukrainian Grey, and Ukrainian Black White-Breasted.*

Термін українською	Термін англійською
породи індиків	turkey breeds
- білі широкогруді	Broad Breasted Bronze
- бронзові широкогруді	Broad Breasted White
породи перепелів	quail breeds
- англійська біла	English White
- естонська	Estonian
- маньчжурська	Manchurian Golden <i>or</i> Golden Manchurian
- техаська біла	Texas White
- фараон	Pharaoh
- японська	Japanese <i>or</i> Coturnix ⁴⁶
породи цесарок	Guinea fowl breeds
- блакитна	Blue
- замшева <i>або</i> кремова	Buff
- сіро-крапчаста	Pearl Gray

⁴⁶ – перепели належать до роду *Coturnix* (перепілка), який включає в себе декілька видів перепелів. Найбільш відомими є *Coturnix coturnix* (звичайний, або дикий перепел) та *Coturnix japonica* (японський перепел). Саме японський перепел був одомашнений і став основою для більшості комерційних порід, які вирощуються сьогодні для виробництва м'яса та яєць. Коли для одомашнених перепелів використовується термін *Coturnix quail*, то мається на увазі саме *Japanese quail*.

4.7. ПОРОДИ СВИНЕЙ (*pig breeds or swine breed*)

Термін українською	Термін англійською
- велика біла або йоркширська	Large White <i>or</i> Yorkshire
- велика чорна	Large Black
- в'єтнамська вислобрюха	Vietnamese Pot-bellied
- дюрок	Duroc
- гемпшир	Hampshire
- ландрас	Landrace
- мангалиця	Mangalitsa <i>or</i> Mangalica ⁴⁷
- миргородська	Myrhorod
- п'єстрен	Pietrain
- полтавська м'ясна	Poltava Meat
- уельська	Welsh
- українська м'ясна	Ukrainian Meat
- українська степова біла	Ukrainian White Steppe
- українська степова ряба	Ukrainian Spotted Steppe
- червона білопояса	Red White-Belted

4.8. ПОРОДИ КОРОПА (*carp breeds*)

Термін українською	Термін англійською
- український лускатий короп	Ukrainian scaled carp
- український рамчастий короп	Ukrainian linear carp
внутрішньопородні типи	intra-breed type
- антоніно-зозуленецький	Antonino-Zozulynetskyi type of carp
- любеньський	Lyubin type of carp <i>or</i> Lyubinskyi type
- несвичський	Nesvych type of carp <i>or</i> Nesvychskyi type
- нивчанський	Nyvka type of carp <i>or</i> Nyvchanskyi type)

⁴⁷ – *Mangalica* – оригінальна, угорська назва породи, *Mangalitsa* – англійська транскрипція породи. Обидва варіанти є правильними та загальноживаними.

4.9. СЕЛЕКЦІЙНІ ЛІНІЇ (ШТАМИ) РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ
(breeding lines (strains) of rainbow trout)

Термін українською	Термін англійською
- адлер	Adler strain
- адлерска бурштинова	adler amber strain <i>or</i> adler golden strain
- Дональдсона	Donaldson strain <i>or</i> Donaldson trout
- Камлоопс	Kamloops strain <i>or</i> Kamloops trout
- рофор	rofor strain
- росталь	rostal strain
- сталеголова форель	steelhead strain <i>or</i> steelhead trout

5. РІСТ І РОЗВИТОК
(*growth and development*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Біогенетичний закон або закон Геккеля- Мюллера	biogenetic law <i>or</i> Haeckel- Muller law	онтогенез є коротким повторенням філогенезу
Великорослість	tallness	здатність організму в постембріо- нальний період мати великий ріст, який тісно корелює з м'ясною продуктивністю худоби, працездат- ністю коней
Господарська зрілість	physiological maturity	закінчення формування організму, коли тварина досягає 70 % живої маси дорослих і тварин допускають до розмноження
Диморфізм	dimorphism	здатність набувати двох форм
- статевий диморфізм	sexual dimorphism	анатомічні відмінності між самцями і самицями одного й того самого біологічного виду, без урахування статевих органів
Довговічність	longevity	здатність с.-г тварин зберігати про- дуктивність і репродуктивну функцію протягом тривалого періоду
Довгорослість	prolonged growth period	здатність організму в період постембріонального розвитку мати подовжений час нарощування м'ясної продуктивності
Ембріогенез	embryo- genesis <i>or</i> embryonic development	початковий етап онтогенезу, який охоплює процес формування та розвитку зародка від моменту запліднення (утворення зиготи) до народження або вилуплення
- фактори, що впливають на ембріогенез риб	factors affecting fish embryo- genesis	1) температура (визначає швидкість розвитку зародка); 2) кисневий режим (нестача кисню гальмує розвиток або спричиняє загибель); 3) освітле- ння (може впливати на темпи та напрямок розвитку); 4) хімічний склад води (солоність, рН, токсини); 5) якість статевих клітин (генетичні особли- вості батьків); 6) живлення зародка (к-ть поживних речовин у жовтку)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Ембріоналізм	embryonalism	тип недорозвинення організму, пов'язаний із затримкою росту в ембріональний період. Для недорозвинених тварин характерні низька жива маса за народження, коротконогість, недорозвиненість серцево-судинної і травної систем
Жива маса ⁴⁸	live weight	загальна маса тіла тварини, яка включає всі її органи, тканини та вміст шлунково-кишкового тракту
Життєздатність	viability	здатність організму вижити та розмножуватися в певних умовах, включаючи здатність адаптуватися до навколишнього середовища, протистояти хворобам та стресу
Інфантилізм	infantilism	тип недорозвинення організму, пов'язаний із затримкою росту в постембріональний період. Інфантильна тварина високонога, високозада, з погано розвиненим тулубом, мускулатурою, молочною залозою, кістковою тканиною, органами травлення, із низькою живою масою
Зворотні і незворотні форми недорозвиненості	reversible and irreversible forms of under-development	ступінь компенсації недорозвиненості організму, яка виникла в результаті неадекватності, прямо пропорційна наступним умовам годівлі і обернено пропорційна віку тварини, силі і тривалості несприятливих умов годівлі
Неотенія	neoteny	тип недорозвинення організму, що характеризується відсталістю у розвитку всього організму, особливо відтворної функції
Нерівномірність росту	uneven growth	в ембріональний період раніше закладаються, але повільніше розвиваються «старіші» органи і частини тіла, філогенетично «молодші» органи закладаються пізніше, але розвиваються значно швидше

⁴⁸ – *target breeding weight* – цільова жива маса, необхідна для першого осіменіння.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Онтогенез <i>або</i> індивідуальний розвиток тварин	ontogeny <i>or</i> ontogenesis ⁴⁹	закономірний, еволюційно зумовлений процес кількісних та якісних змін в будові та функціях організму, які відбуваються від зачаття (запліднення) і до смерті тварини за постійної взаємодії спадковості (генотипу) та умов середовища
Періоди онтогенезу	ontogenetic periods	
- ембріональний <i>або</i> внутрішньо-утробний	embryonic <i>or</i> intrauterine period	триває від запліднення і утворення зиготи до народження тварини. Виділяють три фази: 1) зародкову, 2) передплідну, 3) плодову
- ембріональний період риб ⁵⁰	embryonic period	починається з моменту запліднення ікринки і триває до переходу передличинки <i>або</i> вільного ембріона на активне живлення
- постембріональний <i>або</i> післяутробний ⁵¹	postembryonic <i>or</i> postnatal period	триває від народження тварини до її смерті <i>або</i> вибракування
- постембріональний період риб	postembryonic period	часовий інтервал між личинкою і подальшою тривалістю життя риби, включає періоди: личинковий, мальковий, ювенільний, дорослого статевозрілого організму, старіння
- личинковий	larval stage	риба щойно вилупилась з ікри, живиться за рахунок жовткового мішка, органи ще недорозвинені

⁴⁹ – більш поширеним є термін «*ontogeny*», термін «*ontogenesis*» вживається як його синонім;

⁵⁰ – ембріональний період риб включає наступні стадії: обводнення (*water hardening*), дроблення (*cleavage or blastula stage*), гастрюляція (*gastrulation*), органогенез (*organogenesis*), відділення хвостового відділу від жовткового мішка (*tail-bud separation*), утворення ембріональної судинної системи (*development of the embryonic vascular system*), утворення і початок функціонування рухомого зяброво-щелепного апарату (*formation and onset of the branchial-jaw apparatus function*), вилуплення (*hatching*);

⁵¹ – виділяють п'ять фаз постембріонального періоду (за Г. Мажиним): 1) новонародженості (*neonatal period or newborn stage*) – триває 5–10 днів після народження; 2) молочну (*suckling or lactation period*) – триває до відлучення від матері *або* припинення впоювання молоком; 3) статевого дозрівання і настання індивідуальності в розвитку (*puberty or juvenile stage*) – формування репродуктивної системи; 4) зрілості і розвитку функціональної діяльності (*maturity or adult stage*) – найвища продуктивність та репродуктивна здатність, 5) старіння (*aging stage or senescence stage*) – згасання функцій організму, зниження продуктивності.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- мальковий	fry stage	перехід на активне живлення, формуються плавці, луска, риба стає схожою на дорослу
- ювенільний (молодь)	juvenile stage	інтенсивний ріст, повністю сформовані органи, але статева зрілість ще відсутня
- дорослого статевозрілого організму	adult stage ⁵²	досягнення статевої зрілості, розмноження
- старіння	senescence stage	зниження активності росту й розмноження
Періодичність росту	periodicity of growth	характеризується неоднаковим ростом окремих органів і всього організму на різних етапах онтогенезу, зміною з віком напрямів росту окремих частин і пропорцій тіла
Приріст живої маси	live weight gain (LWG)	збільшення маси тіла тварини протягом певного періоду часу
- абсолютний приріст	absolute live weight gain (ALWG)	різниця між кінцевою і початковою живою масою тварини за певний період
- відносний приріст	relative live weight gain (RLWG)	характеризує інтенсивність росту тварин, показуючи, наскільки швидко збільшується їхня жива маса, порівняно з початковою масою, %
- середньодобовий приріст	average daily gain (ADG)	приріст живої маси тварини у розрахунку за одну добу
Ритмічність росту	rhythmicity of growth	закономірне чергування інтенсивності росту в різні періоди життя тварин, яке супроводжується неоднаковим напруженням фізіологічних функцій
Ріст	growth ⁵³	приріст маси тіла тварин, за якого кількість енергії в організмі збільшується
- затримка росту	growth retardation	тварина росте повільніше, ніж очікується для її віку, породи і статі

⁵² – коли важливо підкреслити, що риба вже бере участь у нересті, то використовують термін «*reproductive stage or reproductive period*» – репродуктивний період;

⁵³ – на відміну від багатьох риб, ріст більшості ссавців та птахів є визначеним (*determinate growth*); неперервний ріст (*indeterminate growth*) характерний для риб, молюсків та деяких рептилій, які ростуть протягом усього життя.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- особливості росту риб ⁵⁴	specific features <i>or</i> characteristics of fish growth	специфічні біологічні закономірності кількісного збільшення маси та лінійних розмірів тіла риб, що характеризуються неперервністю протягом усього життя, вираженою сезонною циклічністю та високою залежністю від факторів зовнішнього середовища
Розвиток	development	диференціація морфологічних, біохімічних і фізіологічних змін, які відбуваються відповідно до періодів і фаз онтогенезу
- етап розвитку риб	fish development stage	проміжок часу в розвитку риб, протягом якого відбуваються поступові зміни кількісних показників, але не здійснюються принципові перетворення в будові, фізіології та поведінці. Етапи поділяються на стадії
- критичні періоди в розвитку риб ⁵⁵	critical period <i>or</i> critical window	спостерігається підвищена чутливість до різних абіотичних факторів середовища (температура, газовий склад води, солоність, механічний вплив)
- теорія етапності розвитку риб (за В.В. Васнецовим)	theory of stages in fish development	протягом онтогенезу розвиток риб відбувається не тільки поступово і безперервно, але й переривчасто та стрибкоподібно

⁵⁴ – 1) неперервність росту (*indeterminate growth*) – риби ростуть протягом всього життя, проте найбільш інтенсивний ріст спостерігається до початку статевого дозрівання; 2) мінливість маси тіла риб характеризується визначеною динамікою (найвища мінливість цього показника спостерігається у мальковий період в подальшому мінливість маси тіла риб поступово знижується); 3) залежність від температури (*temperature dependence*) – оскільки риби пойкилотермні (холоднокровні) тварини, їхній метаболізм і ріст прямо залежать від температури води; 4) під час вирощування різнорозмірних риб великого впливу на ріст може завдати фактор взаємодії (*interaction factor*); 5) екологічна пластичність (*ecological plasticity*) – риби одного виду в різних водоймах можуть мати абсолютно різні темпи росту залежно від кормової бази та щільності посадки;

⁵⁵ – в періоди підвищеної чутливості відбуваються значні зміни, пов'язані з перебудовою обміну речовин зародка, що розвивається, а порушення цих процесів призводить до масової загибелі. Критичні періоди в розвитку риб припадають на стадії від початку дроблення до морули клітин, гастрюляції, безпосередньо перед викльовом і в період виходу ембріона з оболонки.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Скороспілість	precocity	здатність організму досягати високого ступеня свого розвитку, який забезпечує можливість раннього використання тварини для відтворення стада і отримання продукції без шкоди для її здоров'я
Спеціалізація і диференціація клітин, тканин та органів	specialization and differentiation of cells, tissues and organs	виникнення у процесі розвитку морфологічних та функціональних видових і типових особливостей організму
Статева зрілість	age at puberty	настає, коли статеві залози (гонади) тварин досягають достатнього розвитку для виробництва статевих клітин – яйцеклітин у самиць і сперматозоїдів у самців
Філогенез	phylogeny	історичний розвиток усіх органічних форм за період існування життя на землі
Шкала зрілості гонад (за Г. В. Нікольським)	maturity scale for gonads (according to G.V. Nikol'sky)	дозволяє оцінити готовність риби до розмноження та спрогнозувати терміни нересту
- у самок риб	I стадія – ювенільна (immature): визначити стать важко; II – стадія спокою (resting / immature-mature): прозорі тяжі з кровоносною судиною; III – дозрівання (maturing): ікринки ромбоподібної форми, не прозорі, щільно прилягають одна до одної; IV – зріла (mature): яйцеклітини дозрілі, округлі, прозорі, відокремлюються одна від одної, займають 1/2 або 2/3 черевної порожнини; V – плинна (running / spawning): статеві продукти вільно виходять; VI – вимета (spent): в ястиках залишаються частки гонад, черевце округле, анальний отвір запалений	
- у самців риб	I – визначити стать важко; II – тяжі рожевувато-кремові; III – сім'яники щільні, при поперечному розрізі краї гострі (скальпель чистий); IV – сім'яники м'які, білуватого кольору, при розрізі краї загострюються (на скальпелі частинки молок); V – статеві продукти вільно виходять; VI – в сім'яниках залишаються частки гонад, черевце округле, анальний отвір запалений	

6. КОНСТИТУЦІЯ, ЕКСТЕР'ЄР ТА ІНТЕР'ЄР (*constitution, exterior and interior*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Активність ферментів	enzyme activity	це кількість субстрату, що перетворюється ферментом за одиницю часу. Визначає ефективність травлення, засвоєння поживних речовин і загальну продуктивність тварин
Бальна оцінка	scorecard method	метод оцінки екстер'єру, за якого статі тіла і загальний розвиток тварин порівнюють із відповідними шкалами (стандартами). Максимальний бал 5 відповідає найкращим вимогам тієї чи іншої статі. Цей бал множать на відповідний коефіцієнт
Біохімічний склад крові	blood biochemistry or biochemical composition of blood	вивчає концентрацію різних речовин у крові, зокрема ферментів, білків, ліпідів, глюкози, електролітів та ін. Це важливий інструмент для оцінки стану здоров'я, ефективності годівлі та продуктивності тварини
Вгодованість	body condition	стан організму тварин, який характеризується різним ступенем розвитку м'язів і відкладання жиру. визначається візуально, шляхом пальпації або за допомогою спеціальних вимірювань
Вади або дефекти екстер'єру (стор. 74–79)	exterior defects	патологоанатомічні зміни органів і тканин, що значно впливає на здоров'я, працездатність та продуктивність тварини
- оцінка вгодованості	body condition scoring (BCS)	процес визначення ступеня розвитку мускулатури та підшкірних жирових відкладень у тварини, який відображає її загальний фізичний стан. BCS варіює від 1 до 5 або від 1 до 9 балів, де 1 – це виснажена тварина, а 5 або 9 – надмірно вгодована тварина
- категорія вгодованості	body condition ⁵⁶ score (BCS)	певна ступінь вгодованості тварин, призначених на забій.

⁵⁶ – різниця між оцінкою вгодованості (BCS) і категорією вгодованості (BCS) визначається виходячи із контексту.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Виснаження тварин	animal ⁵⁷ debilitation or negative energy balance (NEB)	стан організму, що виникає внаслідок надмірної витрати запасу поживних речовин та невідповідності між отриманням і витратою енергії
Вікова мінливість	age-related changes	зміни морфологічних, фізіологічних та продуктивних характеристик тварин, які відбуваються в процесі росту та розвитку
Газообмін	gas exchange	сукупність процесів, які забезпечують обмін газів між організмом тварини та навколишнім середовищем. Включає дихання тварин і управління газовим складом повітря в приміщеннях, де вони утримуються
Графік екстер'єрного профілю	exterior profile graph	графічне зображення відхилення індексів або промірів будови тіла тварини від стандарту породи або середнього у групі
Група крові	blood type <i>or</i> blood group	це генетично обумовлені антигенні властивості еритроцитів. У великої рогатої худоби відомо 12 груп крові, які можуть комбінуватися у понад 300 поєднань, у свиней 17 груп крові, у коней – 9
- визначення групи крові	blood typing	процес визначення групи крові (типуння)
Екстер'єр	exterior <i>or</i> conformation ⁵⁸	зовнішній вигляд, зовнішні форми всього організму і його окремих частин тіла (статей), за допомогою яких оцінюють конституцію, господарську і племінну цінність тварин

⁵⁷ – термін «*animal debilitation*» означає загальне ослаблення організму, яке може бути спричинене хворобою, віком або іншими стресовими факторами, що призводять до виснаження тварини, але не обов'язково до крайнього ступеня схуднення. Термін «*negative energy balance*» означає, що тварина витрачає більше енергії, ніж отримує з кормом, що призводить до використання власних резервів (жиру і м'язів).

⁵⁸ – коли фахівці говорять про оцінку зовнішнього вигляду тварини, вони майже завжди використовують термін «*conformation*», що означає загальна будова тіла (не плутати із конституцією). Використовується у контексті відповідності зовнішнього вигляду тварини стандарту породи, придатності до розведення, її здоров'я, продуктивності та довголіття. Приклад: «*excellent dairy conformation*» – «відмінний молочний екстер'єр».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Загальна окомірна оцінка	general visual assessment	полягає в огляді тварини в цілому, враховують загальну розвиненість тварини, гармонійність розвитку, відповідність породі, пропорційність будови тіла, темперамент, живу масу, висоту в холці, міцність конституції, ознаки молочності, будову грудей і лінію верху, розвиток тазу, постановку кінцівок
Закон співвідношення у розвитку	law of correlative variation	за зміни однієї частини організму деякі інші частини завжди або майже завжди змінюються одночасно
Імунологічні властивості	immunological properties	сукупність механізмів, які забезпечують захист від інфекційних агентів – бактерій, вірусів, грибів і паразитів. Це складна система, яка розпізнає та знищує чужорідні речовини, підтримуючи здоров'я організму
Індекс будови тіла	body build index ⁵⁹	відношення показників одного проміру до іншого, анатомічно пов'язаного з ним, виражене у %

Індекси будови тіла у скотарстві

- довгоногості <i>або</i> високоногості	index of high-leggedness <i>or</i> index of leg length	$\frac{\text{висота в холці} - \text{глибина грудей}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- розтягнутості <i>або</i> формату	body stretch index <i>or</i> format index	$\frac{\text{навскісна довжина тулуба}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- тазогрудний	pelvic-chest index ⁶⁰ <i>or</i> pelvic-thoracic index ⁶¹	$\frac{\text{ширина грудей за лопатками}}{\text{ширина у клубках}} \times 100$
- грудний <i>або</i> широкогрудості	chest index	$\frac{\text{ширина грудей}}{\text{глибина грудей}} \times 100$
- збитості <i>або</i> компактності	index of compactness	$\frac{\text{обхват грудей за лопатками}}{\text{навскісна довжина тулуба}} \times 100$

⁵⁹ – в англomовній літературі замість терміна «*index*» іноді використовують «*ratio*»;

⁶⁰ – поширений у практичному тваринництві;

⁶¹ – використовується в офіційній документації (звітах).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- перерослості	rump-to-withers height ratio	$\frac{\text{висота у крижах}}{\text{висота у холці}} \times 100$
- шилозадості	index of pelvic narrowness	$\frac{\text{ширина у клубках}}{\text{ширина у сідничних горбах}} \times 100$
- костистості	bone index	$\frac{\text{обхват п'ястка}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- масивності	index of massiveness	$\frac{\text{обхват грудей за лопатками}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- глибокогрудості	chest depth index	$\frac{\text{глибина грудей}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- формат тазу	pelvic width ratio <i>or</i> thurl-to-hip width index	$\frac{\text{ширина у кульшових зчленуваннях}}{\text{ширина у клубках}} \times 100$

Індекси будови тіла у свинарстві

- розтягнутості	body length index	$\frac{\text{довжина тулуба}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- компактності (збитості)	compactness index	$\frac{\text{обхват грудей за лопатками}}{\text{довжина тулуба}} \times 100$
- масивності	index of massiveness	$\frac{\text{обхват грудей за лопатками}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- широкогрудості	chest width index	$\frac{\text{ширина грудей за лопатками}}{\text{глибина грудей}} \times 100$
- глибокогрудості	chest depth index	$\frac{\text{глибина грудей за лопатками}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- довгоногості	leg length index	$\frac{\text{висота до ліктя}}{\text{висота у холці}} \times 100$
- костистості	bone index	$\frac{\text{обхват п'ястка}}{\text{висота в холці}} \times 100$

Індекси будови тіла у конярстві

- формату	format index <i>or</i> body length index	$\frac{\text{коса довжина тулуба}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- довгоногості	leg length index	$\frac{\text{висота ноги в лікті}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- обхвату п'ястка	bone index	$\frac{\text{обхват п'ястка}}{\text{висота в холці}} \times 100$

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- обхвату грудей	index of massiveness <i>or</i> heart girth index	$\frac{\text{обхват грудей}}{\text{висота в холці}} \times 100$
- масивності (корпуленції) ⁶²	weight-to-height ratio <i>or</i> body weight index	$\frac{\text{жива маса}}{\text{висота в холці}}$

Індекси будови тіла у птахівництві

- масивності	index of massiveness <i>or</i> body compactness index	$\frac{\text{маса тіла}}{\text{довжина тулуба}} \times 100$
- збитості	chest girth index	$\frac{\text{обхват грудей}}{\text{довжина тулуба}} \times 100$
- грудний	breast index <i>or</i> thoracic index	$\frac{\text{ширина грудей}}{\text{глибина грудей}} \times 100$
- розвитку грудей ⁶³	chest girth index	$\frac{\text{ширина грудей} \times \text{довжина кіля}}{10}$
- грудний	breast index <i>or</i> thoracic index	$\frac{\text{ширина грудей}}{\text{глибина грудей}} \times 100$
- м'ясності	keel-to-body length index	$\frac{\text{довжина кіля}}{\text{довжина тулуба}} \times 100$
- ейрисомії	erisomy index	$\frac{\text{глибина грудей}}{\text{довжина тулуба}} \times 100$
- широкотілості	body width index <i>or</i> index of broad-bodiedness	$\frac{\text{ширина тазу}}{\text{довжина тулуба}} \times 100$
- довгоногості	leg segment index <i>or</i> relative segment length	$\frac{\text{довжина плесна, гомілки або стегна}}{\text{загальна довжина ноги}} \times 100$

Індекси будови тіла риби

- великоголовості	head size index ⁶⁴	$\frac{\text{довжина голови}}{\text{мала довжина тіла}} \times 100$
-------------------	-------------------------------	---

⁶² – одиниці виміру – кг/см;

⁶³ – одиниці виміру см², але зазвичай вказується як безрозмірна величина (*index points*);

⁶⁴ – також можуть використовуватись терміни «*relative head length*» і «*head-to-body ratio*».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- обхвату (компактності)	girth index	$\frac{\text{обхват тіла}}{\text{мала довжина тіла}} \times 100$
- прогонистості (високоспинності)	body depth index	$\frac{\text{мала довжина тіла}}{\text{висота тіла}} \times 100$
- відносної товщини тіла	body thickness index	$\frac{\text{найбільша товщина тіла}}{\text{мала довжина тіла}} \times 100$
- коефіцієнт вгодованості	condition factor (k)	$\frac{\text{маса риби}}{\text{мала довжина тіла}} \times 100$
Інтер'єр	interior	сукупність фізіологічних, морфологічних і біохімічних властивостей організму тварин у зв'язку з їх конституцією, продуктивністю та племінними якостями. Показники інтер'єру: гематологічні, гістологічні анатомічні, цитогенетичні та ін.
Кондиція	condition	фізіологічний стан організму, за якого тварина найбільш повно відповідає її господарському призначенню. Зовнішніми ознаками кондиції є вгодованість, стан мускулатури, волосяного покриву і загальний вигляд тварин
- відгодівельна	fattening cond. ⁶⁵	тварини мають добре розвинену мускулатуру, багато підшкірного, внутрішнього і міжмускульного жиру. Досягається надлишковою годівлею і утриманням, що обмежує рухи
- заводська (племінна)	breeding cond.	тварини характеризуються добрим розвитком скелета і мускулатури, достатньою вгодованістю, здоровим і енергійним станом, що забезпечує добру функцію відтворення, а також високу продуктивність
- виставкова	show cond.	тварини характеризуються добрим станом здоров'я, вгодованістю, парадною зовнішністю, рекордною продуктивністю. Досягається ретельним доглядом за тваринами

⁶⁵ – cond. = condition.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- робоча	working cond.	тварини мають середню вгодованість, добре розвинені м'язи, міцний кістяк та кінцівки; використовуються на роботах у с.-г. виробництві
- тренувальна	competition cond. or fit cond.	тварини характеризуються сухою будовою тіла, доброю тренуваністю і працездатністю; досягають завдяки тренуванням і відповідній годівлі
Конституція	body constitution	сукупність анатомо-фізіологічних показників організму як цілого, обумовленого спадковістю і умовами середовища та характером продуктивності тварин
- типи конституції	constitution types or body constitution	
<i>за У. Дюрстом (after U. Duerst)</i>		
- дихальний	respiratory type	тварини вирізняються підвищеним обміном речовин, високим рівнем окислювальних процесів. У таких тварин добре розвинена грудна клітка, тонкі шкіра і скелет, щільна мускулатура, добре розвинені внутрішні органи (молочна худоба, швидкоалюрні коні, яєчні кури)
- травний	digestive type	тварини характеризуються повільним метаболізмом і схильністю до накопичення жирової тканини. Такі тварини компактні, низьконогі, широко тілі (м'ясна худоба, коні ваговозних порід, сальні свині)
<i>за П.М. Кулешовим (after P.N. Kuleshov)</i>		
- грубий	coarse const. ⁶⁶ or rough const. ⁶⁷	масивний скелет (<i>heavy bones</i>), товста шкіра (<i>thick skin</i>), велика голова та грубий волосяний покрив. Тварини пізньостиглі, невибагливі, витривалі, мають добре здоров'я. Молочна продуктивність низька, повільно відгодовуються

⁶⁶ – const. = constitution;

⁶⁷ – термін «*rough constitution*» використовують, коли хочуть підкреслити не лише масивність скелета, а й грубуваті форми, що свідчить про відсутність тривалої селекції.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- грубий (продовження)		Наприклад: сіра українська худоба, романівська і каракульська порода овець, коні порід шайр і бельгійські ваговози та ін.
- травний	digestive type	тварини характеризуються сильним розвитком травного тракту, низьким накопиченням жиру в організмі. Такі відварні м'яса та шкіри мають низьку спліткість м'яса та худоба не підлягає швидкому відваренню.
- крихкий (сирий)	loose or spongy const.	тварини характеризуються слабким розвитком травного тракту, високим накопиченням жиру в організмі. Такі відварні м'яса та шкіри мають високу спліткість м'яса та худоба не підлягає швидкому відваренню.
- ніжний	refined const. ⁶⁸ or delicate const. ⁶⁹	тварини характеризуються легким кістяком та високою інтенсивністю обміну речовин. Цей тип є результатом тривалої та спрямованої селекції, спрямованої на отримання специфічної продуктивності (швидкість, молоко, яйця). Властивий коням верхових порід, молочній худобі, рідше м'ясній, вівцям з тонкою вовною, свиням сального типу та птиці декоративних порід
- щільний (сухий)	dense or compact const. ⁷⁰ , dry const. ⁷¹	тварини характеризуються оптимальним розвитком кістяка, м'язів та внутрішніх органів, незадовільним розвитком сполучної тканини та жирових відкладень, щільною сухою мускулатурою, чітко окресленими суглобами, компактним збитим тулубом

⁶⁸ – термін «*refined constitution*» використовується у позитивному контексті для опису тварин з легким, але міцним скелетом, тонкою шкірою та гарно окресленими м'язами. Це ідеал для високопродуктивних порід;

⁶⁹ – термін «*delicate constitution*» зазвичай використовується у нейтральному або негативному контексті, акцентуючи увагу на слабкості або підвищеній чутливості до зовнішніх умов;

⁷⁰ – термін «*dense constitution*» або «*compact constitution*» вказує на високу щільність тканин, міцний (але не грубий) кістяк та гарний розвиток м'язів;

⁷¹ – термін «*dry constitution*» описує тварину, у якої шкіра щільно прилягає до тіла, а підшкірна клітковина майже відсутня.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- щільний (продовження)		ефективно використовують корм для виробництва продукції або енергії руху. Вважаються найбільш функціональними та економічно вигідними у тваринництві. Наприклад: чистокровна верхова порода коней, мериносні вівці
<i>за М.Ф. Івановим (after M.F. Ivanov)</i>		
- міцний	strong const.	гармонійне поєднання міцного скелета та добре розвиненої щільної мускулатури, що забезпечує тварині високу резистентність, витривалість та тривале продуктивне довголіття. Наприклад: симентальська і швіцька, худоба, свині велика біла і дюррок, українські верхові коні, асканійські вівці, кури род-айленд і плімутрок
- проміжні (або комбіновані) типи конституції	intermediate types <i>or</i> combined constitutional types	у практичному тваринництві найчастіше зустрічаються проміжні (або комбіновані) типи. Тварини рідко мають ознаки лише одного типу в «чистому» вигляді
✓ міцний-щільний	strong-dense <i>or</i> strong-compact	«еталонний» або універсальний тип без зайвого жиру та крихкості. Найкращий для племінної роботи та високої продуктивності
✓ міцний-ніжний	strong-refined	поєднання здоров'я, міцності, витонченості, високої продуктивності із тривалим продуктивним використанням. Це кращі представники голштинської породи молочної худоби, молочні кози і спортивні коні
✓ міцний-грубий	strong-coarse <i>or</i> strong-rough	поєднання сили та масивності з гарним здоров'ям, але без зайвої сирості тканин. Це потужні робочі коні, витривала м'ясна худоба (геррефордська), грубововні вівці
✓ міцний-крихкий	strong-loose	«перехідний» тип, характерний для промислового тваринництва. Це бройлери, м'ясні кроси птиці, свині за інтенсивної відгодівлі

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
✓ ніжний-щільний	<i>fine-compact or refined-dry</i>	найкращий тип для тварин з високою швидкістю (коні) або молочною продуктивністю. це верхові коні (чистокровна верхова), молочна худоба (джерсейська, голштинська), кури яєчних порід (леггорн)
✓ ніжний-крихкий	<i>fine-loose or refined-spongy</i>	небажаний тип, який часто свідчить про конституційне ослаблення. Висока вразливість до хвороб та коротка тривалість використання
✓ грубий-крихкий	<i>coarse-loose or rough-spongy</i>	пухкість тканин поєднується з масивним, важким скелетом. Це ваговозні коні (брабансони), сальні свині (мангалиця)
✓ грубий-щільний	<i>coarse-compact or rough-dense</i>	це масивні тварини, надзвичайно витривалі, здатні споживати грубі корми, невибагливі. Це коні-ваговози, аборигенні вівці і худоба
<i>за О.М. Черненком (after O.M. Chernenko)</i>		
- великооб'ємний	<i>high-capacity</i>	$OBK = \frac{h \times (S_1 + \sqrt{S_1 S_2} + S_2)}{ЖМ \times 3000},$
- середньооб'ємний	<i>mid-capacity</i>	де <i>OBK</i> – об'ємно-ваговий коефіцієнт, л/кг; <i>h</i> – довжина грудного відділу, см; <i>S₁</i> – площа поперечного перетину грудей за лопатками, см ² ; <i>S₂</i> – площа поперечного перетину грудей на рівні останнього несправжнього ребра, см ² ; <i>ЖМ</i> – жива маса, кг; <i>3000</i> – постійна величина, отримана у результаті математичного упорядкування формули (3 × 1000).
- малооб'ємний	<i>low -capacity</i>	
Лінійна оцінка (стор. 80–83)	<i>linear scoring</i>	це сучасна система візуальної оцінки екстер'єру сільськогосподарських тварин (переважно великої рогатої худоби), яка базується на оцінці окремих ознак за лінійною шкалою (зазвичай від 1 до 9)
Лінійне оцінювання типу ⁷²	<i>linear type evaluation / scoring</i>	комплексна система оцінки відповідності тварини ідеальному типу породи. Кожна ознака оцінюється окремо. Низька оцінка однієї ознаки (наприклад, вузький таз) не впливає на оцінку іншої (наприклад, довжина сосків)

⁷² – *linear scoring* – це «збір даних», а *linear type evaluation* – це «аналіз та висновок».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
100-бальна оцінка ⁷³		оцінка екстер'єрного типу корів за методикою лінійної класифікації із урахуванням чотирьох груп комплексів екстер'єрних ознак. Кожен екстер'єрний комплекс оцінується окремо і має ваговий коефіцієнт у фінальній оцінці тварини: молочний тип (МТ) – 15%, тулуб (Т) – 20%, кінцівки (К) – 25%, вим'я (В) – 40%
Масть	coat color ⁷⁴ , plumage color ⁷⁵	спадкова ознака, що визначається пігментацією волосяного покриву або пір'я, шкіри та очей. Часто є породною ознакою
Методи оцінки екстер'єру риб	methods for assessing fish exterior	сукупність прийомів, що дозволяють оцінити зовнішні форми тіла риби, їх відповідність біологічним стандартам породи, стан здоров'я та потенційну продуктивність
- оглядовий	visual assessment	візуальна оцінка племінних риб під час бонітування, оцінюють загальний вигляд, забарвлення, стан покривів, поведінку
- індексний	morphometry	обчислення співвідношень між окремими промірами, %
- фотографування або фотограмметрії	modern digital methods	використання цифрових фотографій та спеціалізованого ПЗ для автоматичного розрахунку розмірів та площі поверхні тіла без стресу для риби (без вилову)
Мірні інструменти	measuring instruments / tools	спеціалізовані пристрої та прилади, призначені для взяття промірів (лінійних та об'ємних величин) тіла тварини (птиці) з метою об'єктивної оцінки її екстер'єру, росту і розвитку
- мірна палиця	measuring stick (Lydtin's stick)	
- мірна стрічка	measuring tape	
- мірний циркуль	calipers (Wilkins' calipers)	

⁷³ – відноситься до лінійного оцінювання екстер'єрного типу корів;

⁷⁴ – у професійному середовищі для опису масті або забарвлення тварин можуть вживатись окремо терміни «color» або «coat»;

⁷⁵ – забарвлення оперення птиці.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- штангенциркуль або кронциркуль	sliding calipers <i>or</i> outside calipers	
- кутомір	goniometer <i>or</i> angle gauge	
- мірна дошка для риб ⁷⁶	fish measuring board <i>or</i> ichthyometer	інструмент для вимірювання довжини голови, висоти тіла, загальної довжини риби, малої довжини
Недоліки екстер'єру (стор. 74–79)	exterior faults ⁷⁷	незначні відхилення екстер'єру тварини, які не суттєво впливають на її здоров'я чи продуктивність, але можуть знизити її оцінку
Обмін речовин <i>або</i> метаболізм	metabolism	сукупність усіх хімічних реакцій та перетворень речовин і енергії в організмі, що забезпечують його життєдіяльність, ріст, розмноження та постійний зв'язок із навколишнім середовищем
Описування статей тіла	description of body points <i>and</i> conformation evaluation ⁷⁸	метод оцінки екстер'єру тварин, який полягає у детальному візуальному та мануальному (пальпація) аналізі окремих частин тіла (статей). Описування зазвичай проводиться у логічній послідовності: від голови до хвоста та зверху вниз
Поліморфізм білків ⁷⁹	protein polymorphism	існування в межах одного виду тварин декількох генетично зумовлених форм певного білка, які виконують однакову функцію, але відрізняються за послідовністю амінокислот, фізико-хімічними властивостями або електрофоретичною рухливістю

⁷⁶ – перед вимірюванням дошку обов'язково змочують водою, щоб не пошкодити захисний слиз на шкірі риби. Рибу кладуть на бік, головою до упору, тіло має бути прямим, не вигнутим. Вимірювання зазвичай проводять з точністю до 1 мм;

⁷⁷ – *blemish* – незначний недолік, який не впливає на здоров'я тварини (шрам, потертість тощо); *fault* – недолік екстер'єру (*minor fault* – відхилення від стандарту породи); *defect* – вада або дефект; *unsoundness* – серйозний дефект, що заважає використанню тварини за призначенням (наприклад, кульгавість);

⁷⁸ – *conformation evaluation* – оцінка екстер'єру через опис статей;

⁷⁹ – використовуються в зоотехнії як генетичні маркери для підтвердження походження тварин, оцінки біорізноманіття та прогнозування продуктивності.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Проміри тіла	body measurements	точні вимірювання різних частин тіла тварин, які використовуються для оцінки їхнього екстер'єру, розвитку та відповідності породним стандартам
<i>Проміри тіла у скотарстві</i>		
- висота у холці	height at withers	від найвищої точки холки по прямій до землі або підлоги (палиця)
- висота у крижах	rump height	від найвищої точки крижової кістки до землі або підлоги (палицею)
- глибина грудей	chest depth	від холки до грудної кістки дотично до задніх кутів лопаток (палицею)
- ширина грудей за лопатками	chest width (behind shoulders)	по вертикалі, дотичної до задніх кутів лопаток (палицею)
- навскісна довжина тулуба	diagonal body length	від крайньої передньої точки виступу кістки плеча до крайнього заднього внутрішнього виступу сідничного горба (палиця або стрічка)
- обхват грудей за лопатками	heart girth or chest girth	по вертикалі дотично до задніх кутів лопаток (стрічка)
- ширина в клубах (маклаках)	hook width or rump width	між зовнішніми виступами маклаків (циркуль)
- ширина у сідничних горбах	width at pin bones	внутрішні виступи сідничних горбів (циркуль)
- ширина у тазостегнових зчленуваннях	hip width	внутрішні виступи сідничних горбів (циркуль)
- обхват п'ястка	cannon bone girth or shin girth	у нижньому кінці верхньої частини – в найтоншій частині п'ястка (стрічка)
- коса довжина заду (м'ясна худоба)	rump length	від переднього виступу маклака до крайнього заднього виступу сідничного горба (циркуль)
- напівобхват заду (м'ясна худоба)	round semi-girth or ham semi-girth	від крайнього переднього виступу колінного суглоба однієї кінцівки горизонтально під хвостом до такої ж точки на другій кінцівці (стрічка)
<i>Проміри тіла у свинарстві</i>		
- довжина тулуба	body length	від середини потиличного гребеня до кореня хвоста (стрічка)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- висота в холці	shoulder height ⁸⁰	від найвищої точки холки до підлоги (палиця)
- висота в крижах	rump height	від найвищої точки крижів до підлоги (палиця)
- ширина грудей за лопатками	chest width	у найширшому місці грудної клітки паралельно підлоги (палиця)
- глибина грудей за лопатками	chest depth <i>or</i> heart depth	відносно задніх кутів лопатки від заднього краю холки до грудної кістки перпендикулярно підлоги (палиця)
- напівобхват заду	ham semi-girth	від колінного суглоба однієї ноги горизонтально ззаду під хвостом до колінного суглоба іншої ноги (стрічка)
- обхват п'ястка	shin girth <i>or</i> cannon bone girth	в найтоншому місці п'ястка (стрічка)
- довжина голови	head length	від центру потиличного гребеня до кінчика диска рила (циркуль або стрічка)

Проміри тіла у конярстві

- висота в холці	height at withers ⁸¹	від найвищої точки холки вертикально до землі (палиця)
- навскісна довжина тулуба	keel length	від плече-лопаткового суглоба (до сідничного горба (палиця)
- обхват грудей	heart girth <i>or</i> chest girth	через найвищу точку холки та по лінії за лопатками (стрічка)
- обхват п'ястка	circumference of cannon	в найтоншому місці п'ястка (стрічка)

Проміри тіла у птахівництві

- довжина тулуба	body length	від переднього виступу грудної кістки до заднього кінця сідничної кістки (стрічка)
- довжина кіля	keel length	від переднього виступу до заднього кінця грудної кістки (стрічка, кронциркуль)

⁸⁰ – на відміну від конярства чи скотарства, де вживають термін «*height at withers*», у свиней холка не так чітко виражена, тому частіше використовують термін «*shoulder height*». Термін «*height at withers*» вживають, якщо потрібно підкреслити стать тіла – холку;

⁸¹ – в англійських країнах (США, Велика Британія) зріст коня часто вказують у «долонях» – «hands» (1 hand = 4 inches або 10.16 см).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- глибина грудей	chest depth	від останнього шийного хребця до переднього краю кілю грудної кістки (кронциркуль)
- ширина грудей	chest width	між боковими точками плечолопаткового з'єднання (кронциркуль)
- обхват грудей	chest girth <i>or</i> breast girth	за крилами через останній шийний хребець і передній кінець кілю (стрічка)
- кут грудей	breast angle	кутомір прикладають перпендикулярно до грудного мускула на відстані 1 см попереду переднього краю кілю грудної кістки (кутомір)
- ширина тазу	hip width	між зовнішніми поверхнями тазостегнового суглобу (кронциркуль)
- довжина гребеня	comb length	від найбільш виступаючої точки переднього кінця до найбільш віддаленої точки заднього кінця (стрічка)
- висота гребеня	comb height	від основи гребеня до найбільш виступаючої верхньої точки (стрічка)

Проміри тіла у риб

- загальна довжина (L)	total length	від кінчика риля (передня точка голови при закритому роті) до вертикалі, що проходить через кінець найдовшої лопаті хвостового плавця
- мала довжина (l)	standard length	від вершини риля до кінця лускового покриву
- довжина голови (c)	head length	від вершини риля до заднього краю зябрової кришки
- найбільша висота тіла (h)	maximum body depth <i>or</i> maximum body height	від найвищої точки спини (перед спинним плавцем) до найнижчої точки черева
- обхват тіла (o)	girth <i>or</i> body circumference	стрічку проводять перпендикулярно до поздовжньої осі тіла в місці його найбільшої товщини, біля першого променя спинного плавця
- найбільша товщина тіла (m)	maximum body thickness <i>or</i> maximum body width	вимірюють у найширшому місці тулуба риби – між грудними та черевними плавцями

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Стать тіла (стор. 62–75)	body points	певна ділянка тіла, яка має анатомічні межі, за її будовою оцінюють здоров'я, конституцію, вік та продуктивні якості тварини (птиці)
Температура тіла	body temperature	комплексний показник теплового стану організму, що відображає співвідношення між процесами теплопродукції та тепловіддачі. Температура (°C): велика рогата худоба – 37,5–39,5, свині – 38,0–40,0, вівці (кози) – 38,5–40,5, коні – 37,5–38,5, кролі – 38,5–39,5, кури – 40,5–42,0
Частота дихання	respiratory rate	важливий фізіологічний показник, на який впливає стан здоров'я тварин, їх вік, фізіологічний стан, рівень продуктивності, наявність стресу, середовищні чинники та ін. Частота дихання (вдихів/хв.): велика рогата худоба – 20–30, свині – 15–20, вівці (кози) – 16–34, коні – 8–16, кролі – 50–60, кури – 20–30
Частота пульсу	pulse rate <i>or</i> heart rate ⁸²	показник кількості коливань стінок артерій за одну хвилину, що виникають внаслідок викиду крові серцем у судинну систему. Пульс безпосередньо відображає частоту серцевих скорочень. Це один із найважливіших показників клінічного стану тварини, що дозволяє оцінити роботу серцево-судинної системи та загальну реакцію організму на стрес, біль або хворобу. Частота пульсу (ударів/хв): велика рогата худоба – 50–80, свині – 60–90, вівці (кози) – 70–80, коні – 28–44, кролі – 120–150, кури – 200–300

⁸² – *pulse rate* – частота пульсу, *heart rate* – частота серцевих скорочень (ЧСС). Хоча пульс і ЧСС технічно різні показники, у здорових тварин вони збігаються.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Фотографування тварин	livestock photography ⁸³	метод документальної фіксації екстер'єру тварин за певними правилами, що дозволяє об'єктивно оцінити їхню будову, тип конституції та відповідність породним стандартам без безпосередньої присутності поруч із твариною
Щуп (у контексті вгодованості)	reference points	візуально-мануальний метод оцінки фізіологічного стану та рівня годівлі худоби. Це топографічна ділянка на тілі тварини (найчастіше біля кореня хвоста, маклаків, на ребрах, в паху), де шляхом прощупування (пальпації) визначають ступінь розвитку підшкірної жирової тканини

6.1. СТАТІ ТІЛА ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ⁸⁴

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
<i>Голова і шия – head and neck region</i>		
Потиличний гребінь	poll	найвища точка черепа, розташована між рогами або на їхньому місці у комолих тварин
Лоб	forehead	широка плоска частина голови між очима та рогами
Перенісся (носова ділянка)	bridge of nose	частина морди від лінії очей до ніздрів
Носогубне дзеркало	muzzle ⁸⁵ or nasolabial plane	безволоса ділянка шкіри, що об'єднує ніздрі та верхню губу
Щелепа	jaw ⁸⁶ or mandible	кісткова основа нижньої частини голови

⁸³ – окрім терміну «livestock photography» часто використовують термін «conformation photography» – професійний термін, що підкреслює мету: фіксацію екстер'єру (будови тіла);

⁸⁴ – статі тіла с.-г. тварин і птиці наведені не за алфавітом, а у логічний послідовності;

⁸⁵ – muzzle також означає «морда»; nose print – унікальний для кожної корови відбиток носогубного дзеркала;

⁸⁶ – lower jaw (mandible) – нижня щелепа, upper jaw (maxilla) – верхня щелепа.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Горло	throat	нижня частина голови під щелепою, де починається шия
Шия	neck	частина тіла, що з'єднує голову з тулубом
Гребінь шиї	neck line	верхня лінія шиї
Загривок	crest <i>or</i> neck ridge	верхня лінія шиї від потилиці до холки. Оцінюють у самців молочної худоби та самців і самок м'ясної худоби
Яремний жолоб	jugular groove	поглиблення, що проходить з обох боків нижньої частини шиї, у якому залягає яремна вена
<i>Тулуб – body</i>		
Грудна клітка	thoracic region <i>or</i> rib cage	центральна частина тулуба, що забезпечує об'єм для внутрішніх органів
Редра	ribs	кісткова основа грудної клітки
Заплічний жолоб	heart girth depression <i>or</i> behind-shoulder dip	заглиблення або вертикальна лінія, що утворюється в місці з'єднання плечового поясу (лопаток) з грудним відділом тулуба
Підгруддя	dewlap ⁸⁷	складка шкіри на нижній частині шиї/грудей
Грудина	brisket <i>and</i> chest floor ⁸⁸	частина грудної клітки, розміщена між і за передніми кінцівками
Лінія верху	topline	верхній контур тулуба тварини вздовж хребта, починається від холки і закінчується коренем хвоста
Холка	withers	найвища точка спини між лопатками
Спина	back	ділянка від холки до попереку (грудний відділ хребта)
Поперек	loin	частина лінії верху між шиною та крижами
Корінь хвоста	tailhead	місце прикріплення хвоста

⁸⁷ – *dewlap* – це власне шкіра, що звисає, а *brisket* – це м'ясиста передня частина грудей;

⁸⁸ – *brisket* – це м'ясиста частина грудей, розташована спереду і між передніми кінцівками, яка складається з м'язів, сполучної тканини та жирових відкладень, що вкривають грудну кістку; *chest floor* ще називають «дно грудної клітки», це анатомічний показник ширини нижньої частини грудної клітки, тобто фактична відстань між передніми кінцівками.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Крижі	rump	задня частина лінії верху між попереком та коренем хвоста, утворена крижовою кісткою та тазом – це верхня поверхня тазової ділянки
Хвіст	tail	задня частина тіла тварини, що є продовженням крижового відділу хребта, складається з кісткової основи та китиці (<i>tail switch</i>)
Бік	barrel	середня частина тулуба
Голодна ямка	flank	м'яка трикутна западина між останнім ребром і маклаком
Череву	belly	нижня поверхня тулуба
Мошонка	scrotum	шкірно-м'язовий мішок, у якому розташовані сім'яники, їхні придатки і початкові відділи сім'яних канатиків
<i>Передня кінцівка – forelimb</i>		
Лопатка	shoulder blade ⁸⁹ or scapula	верхня частина кінцівки, що кріпиться до тулуба за допомогою м'язів
Плече-лопатковий суглоб	point of shoulder	місце з'єднання лопатки та плечової кістки
Плече	humerus	кістка та м'язи між плече-лопатковим суглобом та ліктем
Лікоть	1) elbow 2) point of elbow	1) суглоб між плечовою кісткою та передпліччям; 2) найбільш виступаюча задня точка ліктьового суглоба
Передпліччя	forearm	ділянка від ліктя до зап'ястного суглоба
Зап'ястя	knee ⁹⁰	суглоб передньої кінцівки, що з'єднує передпліччя із п'ястком
П'ясток	shank or metacarpus or cannon bone	ділянка між зап'ястям і путовим суглобом
Путовий суглоб	fetlock joint	місце з'єднання п'ястка з пальцями

⁸⁹ – у скотарстві під час описування лопаток часто використовують термін *scops* – це частина тулуба, розташована безпосередньо за лопатками, де холка переходить у спину. Ця ділянка з'єднує передню частину тіла (плечовий пояс) з основною частиною тулуба (грудною кліткою);

⁹⁰ – хоча анатомічно це зап'ястя, у тваринництві його часто називають «коліном» передньої кінцівки, *knee* буквально означає «коліно».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Бабка (путо)	pastern	ділянка між путовим суглобом і ратицею
Ратиця	hoof <i>or</i> claw	роговий чохол, що захищає кінці пальців
<i>Таз і задня кінцівка – hindquarters</i>		
Тазова ділянка	pelvic region <i>or</i> rump ⁹¹	з'єднує хребет із задніми кінцівками
Клуби (маклаки)	hooks <i>or</i> hip bones	передні виступаючі кістки тазу
Сідничні горби	pins <i>or</i> pin bones	кісткові виступи по обидва боки від хвоста
Кульшовий суглоб	thurl <i>or</i> hip joint	точка з'єднання тазу із стегною кісткою. Розташовані приблизно посередині між маклаками та сідничними горбами
Стегно	thigh	верхня частина задньої кінцівки з великою кількістю м'язів
Коліно	stifle joint	суглоб між стегном і гомілкою
Гомілка	gaskin	ділянка між коліном і скакальним суглобом
Скакальний суглоб	hock	з'єднує гомілку із плесном
Плесно	shank <i>or</i> rear cannon	кістка нижче скакального суглоба
П'ятковий горб	point of hock	виступаюча задня частина скакального суглоба
<i>Вим'я – udder</i>		
Чверті вим'я ⁹²	quarters	чотири анатомічно та функціонально ізольовані молочні залози, з яких складається вим'я корови. Кожна чверть має власну систему вироблення молока та свій вивідний канал (дійку)
Середня підвішуюча або підтримувальна або центральна зв'язка	median suspensory ligament	зв'язка, що підтримує вим'я і розділяє його на праву та ліву половини. На задній стінці вимені вона створює характерне заглиблення, яке називають <i>udder cleft</i>

⁹¹ – термін «*rump*» означає як крижі, так і тазову ділянку залежно від контексту;

⁹² – вим'я поділене на праву та ліву половини поздовжньою перегородкою, а кожна половина на передню (*fore*) та задню (*rear*) частки.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Переднє прикріплення вимені	fore udder attachment	місце, де передні чверті вимені з'єднуються з черевною стінкою
Заднє прикріплення вимені	rear udder attachment	місце, де задня частина вимені кріпиться до тулуба під тазом (між задніми кінцівками)
Дійки	teats	зовнішні органи молочної залози корови, через які відбувається виведення молока з кожної чверті вимені
Дно вимені	udder floor	нижня поверхня вим'я
Молочне дзеркало	milk mirror	ділянка шкіри від вимені до статевих органів
Молочні вени	milk veins	підшкірні черевні вени, які виходять із передньої частини вимені та тягнуться вздовж нижньої частини черева до грудної клітки
Молочні колодязі	milk wells	отвори в черевній стінці (зазвичай біля ребер або грудної кістки), через які молочні вени входять всередину тіла, щоб з'єднатися з глибокими внутрішніми венами

6.2. СПЕЦИФІЧНІ СТАТІ ТІЛА СВИНЕЙ⁹³

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Рило	snout	передня частина голови свині, яка включає ніс, верхню губу та спеціалізований рухливий хрящ (<i>disk</i>)
Ганаші (щоки)	jowl	м'ясисті частини під нижньою щелепою, що плавно переходять у ділянку шиї
Вуха	ears	у свинарстві вуха є ключовою породною ознакою, чого немає у скотарстві
Плече	shoulder	у свиней виділяють верхню частину плеча (<i>boston butt</i>) і нижню частину плеча (<i>picnic shoulder</i>)

⁹³ – оскільки значна частина статей тіла великої рогатої худоби, свиней і коней подібні, тому для свиней і коней наведені лише специфічні статі тіла, характерні для їхнього виду.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Окіст	ham	задня частина туші свині від колінного суглоба до крижів
Баки (скроні)	poll	бокові частини голови та ділянки скронь (між вухом, оком та початком щелепи)
Передній пах	fore flank <i>or</i> anterior flank	ділянка черевної стінки, що прилягає до останніх ребер. Знаходиться відразу за реберною дугою, у верхній частині межує з попереком
Задній пах	rear flank <i>or</i> posterior flank	ділянка, яка знаходиться безпосередньо перед задньою кінцівкою (окостом) між колінною складкою та маклаком
Соски	teats <i>or</i> nipples	у свиней соски розташовані паралельними рядами вздовж усього черева (<i>underline</i>)
Хвіст	tail ⁹⁴	каудальний відділ хребта, складається з 20–23 хвостових хребців, часто закінчується невеликим пензликом із рідкого жорсткого волосся

6.3. СПЕЦИФІЧНІ СТАТІ ТІЛА КОНЕЙ

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Чуб (чубок) ⁹⁵	forelock	пасмо волосся, що спадає на лоб
Грива	mane	волосся на верхньому краї шиї (гребені)
Губи	lips	рухливий і чутливий м'язово-шкірний орган, губи еластичні, вкриті короткими чутливими волосками (вібрисами), які допомагають коню "бачити" предмети на дотик у сліпій зоні під носом

⁹⁴ – основа хвоста – *tail head*, кінчик хвоста – *switch*;

⁹⁵ – під волоссяним покривом чуба знаходиться лобний завиток волосся (*hair whorl*), який є унікальним для кожного коня, як відбиток пальця.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Підборіддя	chin	утворене з'єднанням гілок нижньої щелепи та покрите щільною шкірою
Підборідна ямка ⁹⁶	chin groove <i>or</i> curb groove	заглиблення на нижній щелепі, розташоване відразу за нижньою губою, перед початком підборіддя
Ганаші	ganashes <i>or</i> jowls	задні кути або гілки нижньої щелепи, це широкі пластинчасті кістки, до яких кріпляться жувальні м'язи
Гребінь шиї (загривок)	crest	верхня лінія шиї
Бік шиї	side of the neck	поверхня чиї від потилиці до плече-лопаткового суглоба. Основну масу боку шиї становить пластиро-подібний м'яз
Груди (соколок)	breast	передня частина грудей між плечима
Рипиця хвоста ⁹⁷	dock <i>or</i> root of the tail	рухома основа хвоста коня, яка є безпосереднім продовженням крижової кістки та складається з хвостових хребців, м'язів та шкіри
Справжні (стернальні) ребра	sternal ribs <i>or</i> true ribs	перші 7–8 пар ребер, що своїми хрящами безпосередньо з'єднуються з грудниною
Несправжні (астернальні) ребра	asternal ribs <i>or</i> false ribs	наступні пари ребер, хрящі яких з'єднуються між собою, утворюючи реберну дугу
Вільні (коливальні) ребра	floating ribs	останні ребра, які не мають хрящового прикріплення до реберної дуги і закінчуються вільно в м'язах черевної стінки
Препуцій	sheath <i>or</i> prepuce	це шкірна складка, яка захищає статевий орган коня
Ахіллове сухожилля <i>або</i> п'яткове сухожилля	achilles tendon	на задній кінцівці, вище скакального суглоба, утворене злиттям сухожиль кількох м'язів, головним із яких є триголовий м'яз гомілки
Шпори	ergots	невеликі рогові виступи, розташовані на задній поверхні путового суглоба

⁹⁶ – це критично важлива точка для верхової їзди, оскільки в підборідну ямку лягає ланцюжок (*curb chain*) під час використання мундштучного вудила;

⁹⁷ – постановка хвоста (*tail carriage*) – це кут, під яким рипиця виходить із крупа, вона тісно пов'язана з будовою таза.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Каштани	chestnuts	плоскі, безволосі рогові нарости на внутрішній поверхні кінцівок. На передніх кінцівках розташовані вище зап'ястного суглоба, на задніх кінцівках – нижче скакального суглоба (на внутрішній стороні плесни)
Щітки (фризи)	feathers <i>or</i> feathering	довге захисне волосся на нижній частині кінцівок коня, яке починається від зап'ястного (передні) та скакального (задні) суглобів і спускається до копит
Вінчик	coronet <i>or</i> coronary band	м'яке кільцеподібне потовщення на межі між шкірою кінцівки та роговою стінкою копита
Копито	hoof ⁹⁸	складне рогове утворення на кінці пальця, що слугує природним амортизатором, захистом для м'яких тканин кінцівки та опорною частиною тіла тварини під час руху, забезпечуючи рівномірний розподіл ваги та кровообіг

6.4. СТАТІ ТІЛА ПТИЦІ

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Вушні мочки ⁹⁹	earlobes	шкірясті складки, розташовані нижче вушного отвору на бокових частинах голови птиці
Сережки	wattles	парні м'ясисті шкірні вирости, що звисають під дзьобом у передній частині шиї птиці

⁹⁸ – зовнішня будова копита: **зачіп** (*toe*) – передня частина копита; **бічні стінки** (*quarters*) – середня частина; **п'ятка** (*heel*) – задня частина; **стрілка** (*frog*) – v-подібне еластичне утворення на підошві, яке діє як амортизатор та "насос" для перекачування крові у кінцівці; **підошва** (*sole*) – нижня частина копита навколо стрілки, яка захищає його внутрішні структури; **біла лінія** (*white line*) – місце з'єднання підошви та стінки;

⁹⁹ – білі мочки характерні для яєчних порід (наприклад, леггорн), червоні мочки – для м'ясо-яєчних та м'ясних порід (наприклад, род-айленд). Птиця з білими мочками зазвичай несе яйця з білою шкаралупою, птиця з червоними мочками – яйця з коричневою (бежевою) шкаралупою.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Гребінь	comb	м'ясистий наріст на верхній частині голови птиці (переважно курей та індиків), що є вторинною статевною ознакою та органом терморегуляції. Основні форми: листоподібний, трояндоподібний, горохоподібний, горіхоподібний
Дзьоб	beak	рогове утворення, що замінює зуби та губи, служить для захоплення їжі, захисту, чищення пір'я та терморегуляції
Шия	neck	частина тіла, що з'єднує голову з грудним відділом
Грива	hackle	специфічна група пір'я, що вкриває шию птиці. Грива складається з подовженого, вузького та загостреного пір'я, яке починається за потилицею і спускається до плечей та початку спини, плавно перекриваючи їх
Груди	breast	передня частина тулуба птиці, основу якої складають найпотужніші м'язи тіла (великий та малий грудні м'язи)
Кіль	keel <i>or</i> breastbone	масивний відросток грудної кістки, що має вигляд тонкого високого гребеня, до якого кріпляться грудні м'язи
Стегно	thigh	верхня частина задньої кінцівки птиці, що безпосередньо з'єднана із тулубом, базується на стегновій кістці, верхня голівка кістки утворює рухливий суглоб із тазом.
Гомілка	drumstick <i>or</i> lower leg	частина задньої кінцівки птиці, розташована між стегном і плесною
П'ятка, п'ятковий суглоб	hock, hock joint	суглоб, що з'єднує гомілку з цівкою (плесною)
Плесна (цівка)	shank	безволоса (переважно) нижня частина ноги птиці між гомілкою та пальцями, вкрита роговими лусочками (щитками)
Шпори	spurs	тверді рогові вирости на внутрішній стороні цівки (плесна), що слугують органом захисту та нападу

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Пальці ¹⁰⁰	toes	кінцеві відділи задньої кінцівки, що служать для опори, пересування, захоплення об'єктів та підтримання рівноваги. Більшість порід курей мають 4 пальці, три з них спрямовані вперед (внутрішній, середній та зовнішній); один (перший, або задній палець) спрямований назад
Спина	back	верхня частина тулуба від основи шиї до початку хвоста, складається з грудних, поперекових та крижових хребців. Особливістю птиці є те, що більшість цих хребців зрослися між собою, утворюючи міцний нерухомий каркас для опори крил
Черевко	belly or abdomen	нижня частина тулуба птиці, що розташована між заднім краєм грудної кістки (кіля) та тазовими кістками (лонними кістками)
Лонні кістки	pubic bones	пара тонких, довгих кісток тазового поясу, що розташовані по обидва боки від клоаки
Крило	wing	видозмінена передня кінцівка птиці, пристосована для польоту (балансування під час бігу), що складається з плеча, передпліччя та кисті
Куприкова залоза	preen gland	специфічна роздвоєна залоза зовнішньої секреції, розташована на спинній стороні тулуба біля основи хвоста, виробляє маслянисту речовину (себум)
Хвіст	tail	кінцевий відділ тулуба птиці, що складається з короткої кісткової основи та специфічного пір'яного покриву
Оперення	plumage	роговий покрив, що становить до 4–9% від маси тіла птиці
Косиці	sickles	довге, вигнуте дугою пір'я хвоста, характерне переважно для півнів

¹⁰⁰ – деякі породи (наприклад, фавероль, шовковиста, доркінг) мають генетичну особливість п'ять пальців. Додатковий палець зазвичай розташований над заднім і спрямований вгору.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Рульове пір'я	tail feathers	довге, міцне та симетричне пір'я, що утворює хвіст птиці, кріпиться до куприкової кістки, це «кермо» у польоті та «гальмо» при приземленні. У наземних птахів (курей) допомагає підтримувати баланс під час руху
Покривне пір'я	coverts	пір'я, що черепицеподібно накладається одне на одне, закриваючи основи великих пер та щілини між ними. Розрізняють покривні пера крила та покривні пера хвоста
Махове пір'я	flight feathers	головне пір'я крила, що відповідає за політ; 10 довгих пер на кінці крила (кисті) – це махові пера першого порядку (<i>primaries</i>), ширші пера на передпліччі, що формують площину крила – махові пера другого порядку (<i>secondaries</i>)
Пухове пір'я	down	пір'я з дуже коротким стрижнем і м'якими борідками, які не зчеплені між собою, знаходиться під контурним пір'ям, ближче до шкіри. Його функція – створення повітряного прошарку для збереження тепла

6.5. СТАТІ ТІЛА РИБ

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Голова	head	від кінчика риля до заднього краю зябрової кришки
Рило	snout ¹⁰¹	передня частина голови до очей
Рот	mouth ¹⁰²	отвір на кінці риля, утворений

¹⁰¹ – не плутати з терміном «*rostrum*» – це видовжене рило, характерне для специфічних видів (наприклад, у осетрових або риби-пилки);

¹⁰² – *верхній рот (superior mouth)* – нижня щелепа довша за верхню, ротова щілина спрямована вгору (верховодка); *кінцевий рот (terminal mouth)* – щелепи однакової довжини, розташовані на передній частині голови (окунь, плітка); *нижній рот (inferior / subterminal mouth)* – ротова щілина на нижній стороні голови, верхня щелепа нависає над нижньою (підуст, марена).

щелепними кістками		
Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Верхня щелепа	upper jaw	дуга, утворена парними міжщелепними і щелепними кістками
Підборіддя	chin <i>or</i> mentum	простір на черевному боці голови між нижньою щелепою і місцем прикріплення зябрових перетинок
Зяброва кришка	operculum <i>or</i> gill cover	кісткова пластина, що закриває зяброву порожнину
Зяброві отвори	gill slits <i>or</i> gill openings	щілини, якими відкриваються отвори, де містяться зябра
Щока	cheek	простір між оком і заднім краєм зябрової кришки
Бризкальце	spiracle	отвір за очима
Лоб	forehead <i>or</i> interorbital space	ділянка голови, розташована зверху між очима
Горло	throat <i>or</i> isthmus	простір між місцем прикріплення зябрових перетинок і основою грудних плавців
Груди	breast <i>or</i> thoracic region	частина черевного боку тіла за основою грудних плавців. Зверху вона обмежена основою грудних плавців, спереду – зябровою перетинкою та горлом, ззаду переходить у черево
Кіль	keel ¹⁰³	гострий край черева, голий або вкритий лускою, іноді з шипиками
Тулуб	trunk	основна частина тіла, вкрита лускою, від голови до анального отвору
Плавці	fins ¹⁰⁴	основні органи руху, маневрування та стабілізації тіла риби, поділяються на спинні, хвостові, грудні, черевні, анальний
Хвіст	1) caudal peduncle 2) caudal fin	хвіст риб складається із: 1) хвостового стебла – частина тулуба; 2) хвостового плавця – безпосередньо орган руху). Разом вони утворюють хвостовий відділ – від анального отвору до кінця

¹⁰³ – черевний кіл (ventral keel) – гострий край на череві, хвостовий кіл (caudal keel) – бічне ребро на хвості для швидкості, лускатий кіл (scaly keel) – утворений твердими лусочками;

¹⁰⁴ – спинний плавець – dorsal fin (D), хвостовий – caudal fin (C), грудні – pectoral fins (P), черевні – pelvic / ventral fins (V), анальний – anal fin (A).

6.6. ВАДИ (ДЕФЕКТИ) І НЕДОЛКИ ЕКСТЕР'ЄРУ

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
<i>Голова і шия – head and neck region</i>		
Занадто легка (ніжна) голова	refined head, overly delicate head, frailty of the head ¹⁰⁵	характеризується тонкою кістковою основою, слабо розвиненою мускулатурою та тонкою шкірою. Є індикатором перерозвиненої ніжної конституції
Надмірна важкість (грубість) голови	coarse head or heavy / massive head	ознака грубої конституції, часто супроводжується товстою шкірою. У молочних корів вказує на грубу конституцію і низьку молочність
Недокус / прогнатія / «щуча паща»	parrot mouth or overshot jaw	верхня щелепа значно довша за нижню
Перекус / прогенія / «бульдожа паща»	monkey mouth or undershot jaw ¹⁰⁶	нижня щелепа довша за верхню
Вузька «суха» шия з бідною мускулатурою	thin, leathery neck	така шия характеризується мінімальним розвитком м'язової тканини та підшкірного жиру, виглядає пласкою, тонкою і часто занадто довгою відносно тулуба. Для м'ясної худоби це серйозний недолік
Коротка, надмірно груба шия	short, thick neck, coarse neck, heavy-set neck ¹⁰⁷	характеризується невеликою довжиною, значною товщиною та добрим розвитком м'язової тканини і підшкірної клітковини. Типова для грубої міцної конституції. Небажана для молочної худоби, є нормою для м'ясної худоби та робочих коней
Різкий перехід від шиї до тулуба	poor shoulder blending	утворення глибокої западини перед лопатками, свідчить про слабкі м'язи та загальну негармонійність будови. У зоотехнії таку тварину називають

¹⁰⁵ – «*refined head*» або «витончена» голова – позитивний або нейтральний термін для молочної худоби; «*overly delicate head*» – занадто ніжна (вказує на недолік); «*frailty of the head*» – перерозвинена ніжність голови;

¹⁰⁶ – «*bulldog mouth*» – цей термін зазвичай описує екстремальну форму перекусу, яка супроводжується деформацією всієї морди;

¹⁰⁷ – «*short, thick neck*» – коротка, товста шия; «*coarse neck*» – груба шия (вказує на відсутність витонченості); «*heavy-set neck*» – масивна, важка шия; «*lack of refinement in the neck*» – недостатня витонченість шиї, вживається для оцінки молочної худоби.

«негармонійною» або «розрізаною»		
Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Лебедина шия	swan neck <i>or</i> long, arched neck	довга, тонка шия із характерним S-подібним вигином (опукла у верхній частині та ввігнута біля основи). Для деяких порід коней (напр., арабська) така шия виглядає естетично, для великої рогатої худоби, свиней і овець – це ознака слабкості м'язів та конституційної ніжності
Оленяча шия	ewe neck ¹⁰⁸ <i>or</i> upside-down neck	сильний розвиток м'язів у нижній частині та прогин у верхній (загривку). Голова часто посаджена під тупим кутом, тварина ніби задирає ніс догори. Вказує на конституційну дисгармонію
<i>Лінія верху та тулуба – topline and body</i>		
Провисла спина	swayback <i>or</i> soft back	лінія верху (хребет) прогинається донизу між холкою та крупом. Це призводить до слабкості зв'язок, важких отелень та швидкої втомлюваності
Горбата / коропоподібна / аркоподібна / випукла спина	roach back	дугоподібний вигин хребта (спини і попереку) вгору. Наслідки: скорочений крок, негармонійний розподіл маси, швидка втомлюваність
Гостра спина / вузька спина	sharp back <i>or</i> razor back; narrow back ¹⁰⁹	остисті відростки хребців сильно виступають, утворюючи гострий гребінь (дах). Наслідки: низька м'ясність і конституційна слабкість
Вузькі груди	narrow chest	недостатня відстань між передніми ногами. Свідчить про слабкий розвиток легень та серця
Перехват за лопатками	pinched heart girth	різке звуження тулуба відразу за лопатками в ділянці серця. Ознака слабкої конституції
Сінне / відвисле черево	sway belly <i>or</i> pot belly	надмірно опущене, розтягнуте черево, що чинить додаткове

¹⁰⁸ – *ewe neck* – свою назву отримала через зовнішню схожість із будовою шиї вівці;

¹⁰⁹ – *sharp back or razor back* – гостра спина із виступаючими остистими відростками хребців; *narrow back* – вузька спина із малою шириною корпусу в ділянці хребта.

навантаження на хребет і кінцівки		
Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Підтягнуте черево (гончак)	tucked up	черево занадто підняте вгору, як у гончих собак
Звислозадність / звислий круп	sloping rump <i>or</i> goose rump	корінь хвоста знаходиться значно нижче маклаків. Це заважає нормальному виходу теляти
Високозадність	high at the rump <i>or</i> high-rumped ¹¹⁰	крижі вищі за холку. Це переносить масу на передні кінцівки, викликаючи їх захворювання
Дахоподібність	roof-shaped rump	крижі мають гостру форму (як дах будинку), маклаки опущені, є ознакою поганого розвитку м'язів
Шилозадність	narrow at the pins <i>or</i> pin- narrow ¹¹¹	сідничні горби розташовані занадто близько один до одного. Це створює вузький родовий канал і ризик важких пологів
<i>Кінцівки – limbs</i>		
Зближеність у зап'ястках або Х-подібна постава	knock-kneed	зап'ястні суглоби наближені один до одного, а нижні частини кінцівок розходяться в сторони. Наслідки: нерівномірне навантаження на суглоби та копита, швидка втомлюваність
О-подібна постава або косолапість	bow-legged	зап'ястні суглоби вигнуті назовні, що створює підвищений ризик розтягнення зв'язок
Іксоподібність <i>або</i> зближеність у скакальних суглобах	cow-hocked	скакальні суглоби зближені, а ратиці розвернуті назовні. Тварина «загрібає» ногами при ходьбі, що травмує суглоби і часто призводить до травмування вим'я кінцівками
Запале зап'ястя	calf-kneed <i>or</i> back at the knee	суглоб прогинається назад. Це дуже небезпечна вада, що веде до серйозних травм сухожилів
Клишоногість	pigeon-toed <i>or</i> toed-in	копита розвернуті всередину

¹¹⁰ – у конярстві часто вживають термін «*down-hill build*», оскільки лінія верху нахилена від хвоста до голови;

¹¹¹ – якщо круп не просто вузький, а ще й гострий зверху, як дах, то вживають термін «*peaked rump*»

Розмет	toed-out	копита розвернуті назовні
Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Козинець	buck-kneed <i>or</i> over at the knee	зап'ястний суглоб вигнутий вперед, кінцівка не розпрямляється повністю. Тварина стоїть нестабільно, суглоби швидко «зношуються»
Шаблистість	sickle-hocked	надмірний вигин скакального суглоба. Кінцівки підведені під тулуб, що перевантажує п'ятку ратиці. Велике навантаження призводить до набряків та кульгавості
Слоновість	post-legged <i>or</i> straight-hocked	кут скакального суглоба майже відсутній, кінцівка стоїть вертикально, як стовп. Відсутність амортизації при ходьбі призводить до пошкодження копит і болю в спині
М'які <i>або</i> провислі бабки	weak <i>or</i> sloping pasterns	путовий суглоб занадто сильно нахилений до землі, виникає запалення м'яких тканин (пальцевий дерматит)
Круті бабки	straight <i>or</i> upright pasterns	суглоб розміщений майже вертикально. Крок надмірно жорсткий
<i>Вим'я – udder</i>		
Відвисле вим'я	pendulous udder	дно вим'я опускається нижче скакального суглоба, що призводить до травм, маститів та неможливості підключити доїльний апарат
Жирове вим'я	meaty udder	велике за об'ємом вим'я, яке майже не зменшується після доїння. Замість залозистої тканини переважає жирова та сполучна
«Козяче» вим'я	goat-like udder	недорозвинені передні чверті, водночас гіпертрофовані (занадто великі) задні чверті
Ступеневе вим'я	udder tilt <i>or</i> uneven udder floor ¹¹²	дно вимені не рівне, має різкі перепади між чвертями
Слабка підвішуюча зв'язка	weak suspensory ligament	вим'я стає плоским, борозна між половинами зникає, дійки дивляться

¹¹² – прями́й переклад відсутній. *Udder tilt* – нахил вимені, *uneven udder floor* – нерівне дно вимені.

в боки, так зване «розхлябане вим'я»		
Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Слабке прикріплення вим'я	weak udder attachment ¹¹³	сукупність дефектів зв'язкового апарату молочної залози, що призводять до втрати її компактної форми. Є основною причиною вибракування корів через неможливість застосування доїльних апаратів та високу захворюваність на мастит
Низьке заднє прикріплення	low rear udder attachment	місце, де тканина вимені з'єднується з тілом ззаду, розташоване занадто низько (далеко від вульви). Вим'я при цьому виглядає вузьким і затиснутим між кінцівками
Занадто довгі або товсті соски (дійки)	too long teats <i>or</i> thick teats	ускладнене надягання доїльних стаканів
Додаткові дійки	supernumerary teats	зайві соски, які можуть заважати доїнню та провокувати інфекції
Зближені соски (дійки)	close teats <i>or</i> narrow teat placement	соски розташовані занадто близько один до одного, що заважає роботі доїльного апарата
Атрофія чвертей вимені	atrophy of udder quarters	патологічний стан, за якого одна або кілька чвертей молочної залози зменшуються в розмірі, стають щільними або, навпаки, занадто м'якими, і втрачають здатність виробляти молоко
Кратерні соски	inverted nipples	анатомічна вада молочних залоз у свиней – сосок втягнутий у паренхіму залози, що робить вигодовування поросят неможливим
<i>Вади і недоліки екстер'єру риб – Defects and shortcomings of fish exterior</i>		
Деформація або недорозвинення голови	deformation <i>or</i> underdevelopment of the head	зменшені розміри, викривлення щелеп, очей, черепа; ускладнює живлення
Викривлення хребта	skeletal deformities ¹¹⁴	проявляється порушенням нормальної форми хребта

¹¹³ – слабке переднє прикріплення (*weak fore udder attachment*) – один із найпоширеніших недоліків прикріплення вим'я: між середньою частиною вим'я та черевною стінкою утворюється різкий «злам», вим'я не прилягає щільно до тіла, при наповненні молоком вим'я відтягується вперед і вниз, створюючи надмірне навантаження на тканини, це призводить до передчасного відвисання.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Асиметрія тіла	body asymmetry	нерівномірний розвиток лівої і правої сторін, часто пов'язаний з порушеннями ембріонального розвитку
Відсутність або сильна деформація плавців	missing or severe fin deformities ¹¹⁵	повна або часткова редукція грудних, черевних, спинного чи анального плавців
Зрощення плавців	fin fusion	злиття окремих плавців між собою, що порушує рухливість
Неправильна форма хвостового плавця	irregular or malformed caudal fin ¹¹⁶	укорочений, роздвоєний, викривлений або недорозвинений хвіст
Порушення розвитку зябер	gill deformities	недорозвинені зяброві пелюстки або кришки, що знижує дихальну здатність
Сильно пошкоджена або відсутня луска	extensive scale loss or denudation	порушення розміщення луски в рядах, або її відсутність, підвищує ризик інфекцій і травм
Карликовість	stunting or dwarfism	затримка росту та розвитку риби, внаслідок чого доросла особина має значно менші розміри, ніж це передбачено біологічною нормою для її виду або загальне відставання у рості при збереженні вікових ознак

¹¹⁴ – лордоз (*lordosis*) – вигин хребта вниз, черевна сторона; кіфоз (*kyphosis*) – вигин хребта вгору, спинна сторона; сколіоз (*scoliosis*) – бічне викривлення хребта вліво або вправо;

¹¹⁵ – типи деформацій плавців: агенезія (*agenesis*) – повна вроджена відсутність плавця; редукція (*reduction*) – значне недорозвинення плавця, коли він представлений лише невеликим шкірястим виростом без променів; викривлення променів (*bent fin rays*) – промені плавця ростуть під неправильним кутом;

¹¹⁶ – типи неправильної форми хвоста: асиметрія лопатей (*caudal asymmetry*), зрощення лопатей (*fused lobes*), скручування або викривлення (*twisted/bent fin*), вкорочення (*stunted caudal fin*).

6.7. ЛІНІЙНА КЛАСИФІКАЦІЯ КОРІВ МОЛОЧНОГО НАПРЯМКУ ПРОДУКТИВНОСТІ

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
<i>Обов'язкові лінійні ознаки типу</i>		
Ріст (висота в крижах)	stature	оцінюється у найвищій точці крижової кістки 1 – дуже низький (short) 5 – середній (intermediate) 9 – дуже високий (tall)
Ширина грудей	chest width	внутрішня поверхня між передніми кінцівками 1–3 – вузька (narrow) 4–6 – середня (intermediate) 7–9 – широка (wide)
Глибина тулуба	body depth	відстань між лінією верху і черевом на рівні останнього ребра (найглибше місце) 1–3 – мілкі (shallow) 4–6 – середні (intermediate) 7–9 – глибокі (deep)
Кутастість, молочний тип	angularity	молочні форми оцінюють за напрямом, вигином ребер і проміжками між ними, тонкістю стегон і довжиною ший 1–3 – відсутність кутастість: слабкий вигин ребер, ребра розміщені щільно, спрямовані вниз, коротка шия, товсті стегна (lacks angularity: close ribs, coarse bone) 4–6 – посередня кутастість (intermediate: with open rib) 7–9 – висока кутастість: ребра плоскі і добре вигнуті із широкими проміжками між ними, спрямовані назад, тонкі стегна (very angular: open ribbed flat bone)
Нахил заду	rump angle	кут нахилу від маклаків до сідничних горбів 1 – дуже високий (high pins) 3 – на одному рівні, 5 – середній, оптимальний (intermediate) 9 – дуже звислий (extreme slope)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Ширина заду	rump width	відстань між сідничними горбами 1–3 – вузький (narrow) 4–6 – середній (intermediate) 7–9 – широкий (wide)
Постава тазових кінцівок	rear legs rear view	оцінюється шляхом огляду ззаду, корови з прямими кінцівками отримують кращу оцінку 1–3 – вкрай іксоподібні, екстремальний розмет, ратиці сильно вивернуті зовні (extreme toe-out) 4–6 – середній незначний розмет, ратиці трохи вивернуті назовні (intermediate, slight toe-out) 7–9 – паралельно розміщені (parallel feet)
Кут тазових кінцівок	rear legs set	визначається оглядом збоку за кутом передньої частини скакального суглоба (оптимальний кут – 148 ⁰) 1 – слонови, дуже прямі (straight) 5 – середні (intermediate) 9 – шабlistі, дуже зігнуті (sickled)
Кут нахилу ратиць	foot angle	кут нахилу задньої ратиці від підлоги до лінії росту волосся 1–3 – гострий кут, низька п'ятка (very low angle) 4–6 – середній кут – 45 ⁰ (intermediate) 7–9 – тупий кут, висока п'ятка (very steep)
Переднє прикріплення вимені	fore udder attachment	оцінюється сила і якість прикріплення передньої частини вимені до черевної стінки 1–3 – слабке, обвисле (weak, loose) 4–6 – середнє, допустиме (intermediate) 7–9 – сильне, щільне (extremely strong and tight)
Заднє прикріплення вимені	rear udder attachment	оцінюється візуально за відстанню від краю вульви до верхньої частини залозистої тканини вим'я 1–3 – дуже низьке (very low) 4–6 – середнє (intermediate) 7–9 – високе (extremely high)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Центральна зв'язка	central ligament	оцінюють глибину зв'язки 1–3 – слабка, невиражена (flat, broken ligament) 4–6 – середня (intermediate) 7–9 – глибока, добре виражена (deep cleft / strong ligament)
Глибина вимені	udder depth	відстань між найнижчою частиною (дном) вимені до скакального суглоба 1 – нижче скакального суглоба (deep) 5 – середнє (intermediate) 9 – високо розміщене (shallow)
Розташування передніх дійок	front teat placement	розміщення передніх дійок відносно центру чвертей (оцінюють ззаду). Дійки повинні бути розміщені по центру чвертей 1–3 – розміщені зовні чвертей (outside of quarter); 4–6 – посередині чвертей (intermediate) 7–9 – вузько розміщені (inside of quarter)
Розташування задніх дійок	rear teat placement	розміщення задніх дійок відносно центру чвертей (оцінюють ззаду) 1–2 – широке, зовні чвертей (outside of quarter) 4 – у середині чвертей (intermediate) 7 – вузьке (close) 8 – торкаються (inside of quarter) 9 – перехрещуються (back teats crossed)
Довжина дійок	teat length	Оцінюють за довжиною передньої дійки, оптимальна довжина – 6 см (5 балів) 1–3 – короткі (short) 4–6 – середні (intermediate) 7–9 – довгі (long)
Вгодованість ¹¹⁷	body condition score	накопичення жиру біля кореня хвоста і маклаків 1–3 – низька (poor) 4–6 – середня (intermediate) 7–9 – висока (grossly fat)

¹¹⁷ – для оцінки 1–6 оглядають задню третину тулуба, для оцінки 7–9 балів – хвостові хребці.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
<i>Додаткові лінійні ознаки типу</i>		
Переміщення	locomotion	довжина і напрямок кроку. 1 – крок короткий, спрямований назовні (poor, severe abduction, short stride) 5 – крок середньої довжини з невеликим кутом назовні (slight abduction, medium stride) 9 – пряма постава з довгим кроком (excellent, no abduction, long stride)
Ширина задньої частини вимені	rear udder width	ширина вимені в точці, де залозиста тканина прикріплена до тіла 1 – вузька (narrow) 5 – середня (intermediate) 9 – широка (wide)
Довжина заду	rump length	характеризує відстань між маклаками та сідничними горбами 1–3 – короткий зад (short rump) 5 – середній зад (intermediate / intermediate length) 7–9 – довгий зад (long rump)
Обмускуленість стегон	thigh muscularity or rear leg musculature	відображає об'єм та випуклість м'язів тазостегнової частини, є ключовою ознакою для оцінки м'ясної продуктивності 1 – дуже низька обмускуленість (very poor / scanty) 5 – середня обмускуленість (moderate / average) 9 – дуже висока обмускуленість (high / extreme)

7. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТВАРИН (*animal productivity or animal performance*)

7.1. ЗАГАЛЬНІ ТЕРМІНИ

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Вік тварини	age of the animal	період від народження до старіння і смерті тварин. Встановлюють вік на підставі даних про народження, мічення тварин, по зубах, рогах, у птиці – за розвитком пера
- новонароджені	newborn <i>or</i> neonatal	перші дні життя (молозивний період)
- молодняк	youngstock <i>or</i> juvenile	від відлучення до статевого дозрівання
- ремонтний молодняк	replacement stock	тварини, відібрані для ремонту стада
- дорослі тварини	adult <i>or</i> mature animals	особини, які завершили основні стадії росту, досягли статевої та фізіологічної зрілості та здатні до регулярного відтворення потомства
<i>Вікові групи риб навесні – Age groups of fish in spring</i>		
0	fry	молодь (мальки)
1	yearling	річняки, риба, яка досягли одного року життя
2	two-year-old	дворічки, риба пережила два повних років життя
3	three-year-old	трирічки, відповідно три повних років життя
4	four-year-old	чотирирічки
<i>Вікові групи риб восени – Age groups of fish in autumn</i>		
0+	young-of-the-year (YOY) ¹¹⁸	цьоголітки, риби першого року життя
1+	two-summer-old	дволітки, риба прожила один повний рік життя і перейшла на другий рік розвитку, але ще не досягла дворічного віку
2+	three-summer-old	трилітки, риби, які прожили два повні роки життя і перебувають на третьому році розвитку

¹¹⁸ – *fingerlings* – цьогорічки розміром приблизно як палець, *underyearlings* – риби, яким ще не виповнився один рік.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
3+	four-summer-old	чотирьохлітки, риба перейшла на четвертий рік розвитку
Вік першого осіменіння	age at first service <i>or</i> age at first breeding	вік молоді саміці у днях або місяцях на момент її першого осіменіння. Орієнтовний вік першого осіменіння (міс.): ВРХ – 14–16, свині – 7–8, кози/вівці – 7–18, коні – 36
Вік отримання першого приплоду	age at first offspring	часовий інтервал від народження саміці до моменту її перших пологів. Вік першого отелення – <i>age at first calving (AFC)</i> , вік першого опоросу – <i>age at first farrowing (AFF)</i> , вік першого окоту вівці – <i>age at first lambing</i> , вік першого окоту кози – <i>age at first kidding</i> , вік першого вижереблення – <i>age at first foaling</i>
Господарські корисні ознаки	economically important traits (EIT) <i>or</i> production traits	кількісні та якісні ознаки тварин (продуктивність, відтворення, резистентність), які мають пряму, або побічну економічну цінність у виробництві продуктів тваринництва
Довголіття тварин	longevity	тривалість життя тварини, що вимірюється роками, лактаціями (для великої рогатої худоби) або кількістю приплодів. У тваринництві розрізняють біологічне та господарське довголіття
- біологічне довголіття	biological longevity	максимальна тривалість життя особини, обмежена лише генетично зумовленою межею старіння (біологічним потенціалом виду)
- господарське (продуктивне) довголіття	productive longevity <i>or</i> productive life)	період від початку першого використання тварини (напр., першої лактації або яйцекладки) до моменту її вибуття (вибракування) зі стада
Довічна продуктивність	lifetime production	сумарна кількість продукції, отримана від особини за період використання
- тривалість життя ¹¹⁹	productive lifespan	період від народження до вибуття, днів

¹¹⁹ – ознаки довголіття наведені для корів згідно методики Ю.П. Полупана [7].

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- тривалість продуктивного використання	productive lifetime	період від першого отелення до вибуття, днів
- тривалість лактування	total lactation length	сумарна кількість усіх днів лактування корови
- довічний надій	lifetime milk yield	сумарний надій за всі лактації, кг
- довічний вихід молочного жиру / молочного білка	lifetime milk fat yield / milk protein yield	сумарна кількість молочного жиру або/та молочного білка за всі лактації, кг
- середній надій на 1 день життя / продуктивного використання / лактування	lifetime daily milk yield / productive life daily milk yield / total lactation daily milk yield	середня величина надою у розрахунку на один день відповідного періоду, кг
Коефіцієнт господарського використання	coefficient of productive lifetime	$K_{гв} = \frac{T_{гв}}{T_{ж}} \times 100$, де $K_{гв}$ – коефіцієнт господарського використання, $T_{гв}$ – тривалість господарського використання (днів), $T_{ж}$ – тривалість життя (днів)
Коефіцієнт лактування	coefficient of lactation	$K_{л} = \frac{T_{дл}}{T_{гв}} \times 100$, де $K_{л}$ – коефіцієнт лактування, $T_{дл}$ – сумарна кількість усіх днів лактування
Коефіцієнт продуктивного використання	coefficient of productive use	$K_{пв} = \frac{T_{дл}}{T_{ж}} \times 100$
Кількісні ознаки	quantitative traits	ознаки, які виявляються у вигляді неперервної мінливості від мінімального до максимального їх вираження, наприклад жива маса, надій, несучість, встановлюються шляхом зважування вимірювання, підрахунку
Напрямок продуктивності	direction of productivity or type of production	спеціалізація породи або окремого стада, що визначає головний вид продукції, заради якого розводять тварин. Напр., молочна, м'ясна та ін.
Продуктивність сільсько-господарських тварин	animal performance or livestock productivity	це кількість і якість продукції, яку отримують від тварин за певний період (день, місяць, лактацію, рік або за весь час господарського використання)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Продуктивні якості	productive qualities <i>or</i> performance traits <i>or</i> productive characteristics	специфічні біологічні та господарські особливості тварини, які можна виміряти кількісно або оцінити якісно для визначення її економічної цінності
Рівень продуктивності	performance level <i>or</i> productivity level	фактичний ступінь реалізації генетичного потенціалу тварини за конкретних умов годівлі та утримання
Якісні ознаки	qualitative traits	фенотипові характеристики тварини, що мають чітку альтернативну мінливість і не можуть бути виміряні кількісно – масть, комолість, форма вух тощо

7.2. ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ (*reproductive capacity or breeding performance*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Багатоплідність ¹²⁰	prolificacy	біологічна здатність самиці до овуляції, виношування та народження кількох плодів протягом однієї вагітності
Вагітність	gestation <i>or</i> pregnancy ¹²¹	фізіологічний стан організму самиць під час розвитку плоду. Вагітність <i>корови</i> – тільність, <i>свиноматки</i> – поросність, <i>кобили</i> – жеребність, <i>вівці, кози, кролиці</i> – кітність
- тривалість вагітності	gestation length <i>or</i> pregnancy duration	вагітність корів у середньому триває 285 діб, свиноматок – 114 діб, овець і кіз – 5 місяців, кобил – 11 місяців, кролиць – 31 діб

¹²⁰ – одноплідні (малоплідні) – тварини, для яких біологічною нормою є народження одного нащадка (корови, коні), багатоплідні – тварини, для яких біологічною нормою є народження кількох нащадків (свині, вівці, кози, кролі, хутрові звірі та птиця);

¹²¹ – термін «*pregnancy*» використовують для корови і кобили, термін «*gestation*» – для свиноматки і кролиці, для кози і вівці використовують обидва терміни.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Важкість отелень	calving difficulty <i>or</i> calving ease ¹²²	показник перебігу пологів у корів, що оцінюється за ступенем зусиль, необхідних для вилучення плоду. Виражається в балах (від 1 до 5)
- материнська легкість отелення	calving ease maternal (CEM)	прогнозує, наскільки легко будуть телитися дочки цього бугая. Залежить від будови таза корови та її гормонального фону
- пряма легкість отелення	calving ease direct (CED)	прогнозує, наскільки легко народяться телята від певного бугая. Залежить переважно від розміру самого теляти
Вихід молодняку	offspring yield ¹²³	кількість життєздатного молодняку, отриманого від певної групи маток за рік або за розрахунковий період
- вихід молодняку на 100 маток	percentage of offspring per 100 females	кількість живих телят (або ягнят, козенят, лошат), отриманих від кожної сотні самок, що були в стаді на початок року або на момент початку сезону парування
Відтворення	reproduction	складна безумовна рефлексорна реакція, яка забезпечує безперервність життя виду і послідовність поколінь
Відтворення стада	herd reproduction	безперервний процес поновлення поголів'я тварин шляхом їхнього розмноження та вирощування молодняку для заміни старих, хворих або малопродуктивних особин
Відтворювальна здатність	reproductive ability <i>or</i> reproductive performance	комплекс біологічних ознак тварини, які визначають її спроможність регулярно давати здорове життєздатне потомство
Відтворювальні або репродуктивні якості	reproductive traits	група ознак (запліднювальна здатність, багатоплідність, життєздатність), які характеризують відтворювальну здатність тварин

¹²² – легке отелення – 1 бал, незначна допомога – 2 бали, важке отелення – 3 бали, дуже важке (дистоція) – 4 бали, кесарів розтин / фетотомія (хірургічне вилучення плоду) – 5 балів;

¹²³ – *lamb crop* – вихід молодняку у вівчарстві, *calf crop* – вихід молодняку у скотарстві; Для підвищення виходу молодняку в сучасному тваринництві використовують УЗД-діагностику вагітності та синхронізацію статевого циклу, що дозволяє планувати пологи та ефективно використовувати робочу силу на фермі.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Генетична регуляція статі у риб	genetic sex determination in fish	механізм формування статі, який у рибництві використовують для отримання одностатевого потомства шляхом схрещування гормонально інвертованих плідників (самок, що функціонують як самці, або навпаки) зі звичайними особинами. Зокрема, за чоловічої гетерогаметності (XY), властивій більшості об'єктів рибництва, схрещування інвертованих самців (генетичних самок XX) зі звичайними самками (XX) дозволяє отримати 100% жіночого потомства
Заводський метод розведення риб	hypophysation	використовують стимуляцію дозрівання статевих продуктів через введення гонадотропних гормонів гіпофіза
Запліднювальна здатність сперми	1) fertilizing capacity <i>or</i> sperm fertility 2) first-service conception rate	1) здатність сперматозоїдів проникати в яйцеклітину, запліднювати її та забезпечувати нормальний розвиток ембріона; 2) відношення запліднених маток за першим осіменінням до загальної кількості маток, яких осіменили спермою цього плідника
Знеклеювання ікри	degumming of eggs ¹²⁴	обов'язкова технологічна операція в заводському методі розведення риб, у яких ікра має клейку оболонку (короп, лин, сом, судак). Використовують препарат ПАС-Г і танін, тальк або молоко
Індекс осіменіння	insemination index	кількість осіменінь, необхідних для запліднення, вважається добрим, якщо на одне запліднення припадає не більше 1,5–2,0 осіменінь
Мертвонародженість	stillbirth rate	відношення приплоду, який народився без ознак життя або загинув в першу добу (24 години) після виходу з родових шляхів, до загальної кількості народженого приплоду, %

¹²⁴ – після запліднення «сухим» або «напівсухим» способом ікринки при контакті з водою стають дуже липкими. Якщо їх не знеклеїти, вони злипнуться в суцільну грудку, всередині якої ікра загине від нестачі кисню та розвитку грибка (сапролегнії).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Міжотельний період	calving interval ¹²⁵	період у днях між двома суміжними отеленнями однієї корови
Первістка (корова)	primiparous cow ¹²⁶	корова, що розтелилась вперше / корова впродовж першої лактації
Плодючість риб	fecundity	здатність самок утворювати ікру, тобто кількість ікринок, які самка може відкласти за один нерест або за весь репродуктивний період життя
- абсолютна	absolute fecundity	загальна кількість ікринок у яєчниках самки перед нерестом
- відносна	relative fecundity	кількість ікринок, що припадає на одиницю маси або довжини тіла риби (на 1 г або 1 кг, на 1см)
- робоча	working fecundity	кількість зрілих ікринок, які виметені самкою або отримані для штучного запліднення в поточному році в умовах господарства
Пологи	parturition ¹²⁷	пологи <i>корови</i> – отелення (calving), <i>свиноматки</i> – опорос (farrowing), <i>кобили</i> – вижереблення (foaling), <i>вівці</i> – окіт (lambing), <i>кози</i> – окіт (kidding), <i>кролиці</i> – окрол (kindling)
Коефіцієнт відтворювальної здатності	reproductive capacity coefficient	розраховується як відношення кількості днів у році (365) до тривалості міжотельного періоду
Неплідність	infertility, sterility ¹²⁸	нездатність статевозрілих тварин до відтворення потомства внаслідок природжених або набутих ознак. Може бути тимчасовою або стійкою
Плодючість	fertility	кількість потомків, отриманих від однієї тварини за певний відрізок часу, зазвичай за рік
Природне парування	natural mating or natural service	спосіб відтворення тварин, за якого запліднення відбувається шляхом безпосереднього статевого акту між самцем і самкою

¹²⁵ – у вівчарстві аналогічний термін називається міжкотиним періодом (*lambing interval*);

¹²⁶ – корову, яка отелилась два або більше разів, називають *multiparous cow*;

¹²⁷ – універсальний біологічний та ветеринарний термін для акту пологів у будь-якого ссавця, однак у тваринництві слід вживати специфічний для кожного виду термін;

¹²⁸ – термін «*infertility*» описує нездатність до запліднення, термін «*sterility*» використовується для опису стійкої неплодності.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Сервіс-період	service period <i>or</i> days open	період часу від моменту народження приплоду (отелення, окоту, опоросу) до наступного плідного запліднення самки
Статева активність	libido	бажання та здатність самця до спаровування
Статева охота	estrus <i>or</i> heat	комплекс фізіологічних та поведінкових реакцій самки, що виникають під впливом високої концентрації естрогенів і свідчать про її готовність до спаровування та запліднення
Статеве навантаження	mating ratio <i>or</i> service load	кількість самок, закріплених за одним плідником для природного або штучного осіменіння
Штучне осіменіння	artificial insemination (AI)	метод відтворення тварин, за якого сперма у самця вилучається заздалегідь, оцінюється, обробляється (розріджується, заморожується) та вводиться у статеві шляхи самки за допомогою спеціальних інструментів без участі самого самця
Сухостійний період	dry period	фізіологічний етап у життєвому циклі лактуючих самок (корів, овець, кіз) від моменту припинення доїння (запуску) до наступного отелення або окоту. Норма для молочних корів – 60 днів (45–70)
Яловість	barrenness <i>or</i> non-pregnancy	стан маточного поголів'я, що характеризується порушенням відтворювальної функції, за якої тварина не запліднюється протягом одного відтворювального циклу (для великої рогатої худоби – протягом року)

7.3. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ (*milk productivity or dairy performance*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
1-% молоко	fat- percentage- milk equivalent <i>or</i> milk fat units	умовна одиниця виміру, яку використовують у зоотехнічному обліку для підрахунку загальної кількості молочного жиру, виробленого твариною за лактацію. Розраховується шляхом множення надою (кг) на масову частка жиру / білка в молоці (%)
Запуск	drying off	1) комплекс зоотехнічних та ветеринарних заходів, спрямованих на припинення лактації у корови за 45–70 днів до очікуваного отелення 2) момент припинення утворення молока в молочній залозі
Індекс вимені	udder index <i>or</i> udder balance	відображає пропорційність розвитку окремих часток вимені корови та рівномірність розподілу молока між ними. Показує придатність корів до машинного доїння
Індекс молочності <i>або</i> коефіцієнт молочності ¹²⁹	milk coefficient <i>or</i> milkiness index	показник який показує скільки молока 4%-ної жирності виробляє корова на кожні 100 кг живої маси
Інтенсивність молоковіддачі ¹³⁰	milk flow rate	швидкість виведення молока з вимені під час доїння, відображає кількість молока, отриманого від тварини за одиницю часу (хв)
Кислотність молока	milk acidity	показник якості молочної сировини, характеризує вміст кислотних солей, білків та органічних кислот. Вимірюється в градусах Тернера (°Т) або одиницях рН. Індикатор свіжості молока та його придатності до термічної обробки і переробки на молочні продукти

¹²⁹ – для розрахунку індексу (коефіцієнту) молочності використовують поняття «*fat corrected milk (FCM)*» – молоко, скориговане за 4% жирністю, тому в англійській літературі його можуть називати «*milk coefficient based on FCM (4%)*»;

¹³⁰ – середня інтенсивність молоковіддачі (*average milk flow*) – 2,0–3,0 кг/хв, максимальна інтенсивність молоковіддачі (*peak milk flow*) – 3,5–5,0 кг/хв, час доїння (*milking time*) – 5–7 хв.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Контрольне доїння	test milking <i>or</i> milk recording	періодичний захід із вимірювання добового надою та відбору проб молока від кожної корови для лабораторного аналізу (жир, білок, соматичні клітини). У племінних стадах молочної худоби проводиться один раз у декаду, у товарних – один раз у місяць
Лактація ¹³¹	lactation	процес синтезу та виділення молока молочною залозою, що починається після народження приплоду
Лактаційна крива	lactation curve	графічне зображення зміни добових та місячних надоїв протягом лактації
Лактаційний період	lactation period	проміжок часу від моменту отелення (окоту, опоросу) до припинення виділення молока (запуску)
Масова частка жиру / білка в молоці	milk fat content / milk protein content	основні фізико-хімічні показники якості молока, що визначають його поживну цінність та технологічну придатність. Визначається шляхом ділення 1-% молока на надій, у %
- співвідношення жиру та білка	fat-to-protein ratio	норма: 1,1–1,3, якщо > 1,5 – ризик кетозу, якщо < 1,0 – ризик ацидозу або порушення роботи рубця
Кількість (вихід) молочного жиру / молочного білка ¹³²	milk fat yield / milk protein yield	визначається шляхом ділення суми однопроцентного молока на 100
Кількість соматичних клітин в молоці	somatic cell count (SCC)	показник концентрації лейкоцитів та епітеліальних клітин у 1 мл молока. Використовується як основний індикатор гігієнічної якості молока та стану здоров'я вимені
Молоко	milk	секрет молочних залоз, що виробляється під час лактації у самок ссавців та призначений для вигодовування молодняку

¹³¹ – якщо молоко самки використовується для природного вигодовування приплоду, то цей період називається підсисним (*suckling period*). Тривалість підсисного періоду визначається технологією вирощування і завершується відлученням молодняку;

¹³² – у селекції (особливо для голштинської породи) часто використовують сумарний вихід молочного жиру + молочного білка – *combined fat and protein (CFP)*.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Молоко базисної жирності	base fat milk or standard fat milk	розрахункова одиниця обсягу молока, приведена до встановленого нормативного показника вмісту жиру (в Україні 3,4%)
Молочна продуктивність	milk productivity	здатність ссавців (переважно корів, кіз, овець) продукувати молоко
Молочність м'ясних корів	maternal milk or milk	визначають за живою масою потомків за відлучення, перерахованою на вік 210 діб (GR) за формулою: $GR = ((WG - BW) / I) \times 210 + BW$, де GR – жива маса потомків за відлучення (від 90 до 250 діб) перерахована на вік 210 діб, кг; WG – жива маса потомків під час відлучення, кг; BW – жива маса новонароджених телят, кг; I – вік потомків за відлучення, діб.
Надій ¹³³	milk yield	загальний обсяг фактично надоєного молока від корів, буйволиць, овець, кіз і кобил, інших маток с.-г. тварин
Період лактації ¹³⁴	lactation stages	технологічні етапи лактаційного циклу, що різняться за рівнем молочної продуктивності, фізіологічним станом тварини та потребами в поживних речовинах
Постійність лактації	lactation persistency	здатність тварини утримувати добовий удій на стабільно високому рівні протягом тривалого часу після піку продуктивності. Це відношення поточного надою (наприклад за місяць) до попереднього, %
Рівномірність розвитку часток вимені	udder balance	показує пропорційність об'єму молока з кожної чверті вимені

¹³³ – у молочному скотарстві для племінного обліку та порівняння тварин використовують дані за 305 днів (*305-d milk yield*) або за фактичну вкорочену лактацію, за умови, що вона тривала не менше 240 днів (*shortened lactation* або *incomplete lactation* – цей варіант частіше зустрічається у племінних книгах та системах автоматизованого обліку зокрема, Uniform-Agri або DairyComp. Надій у середньому на корову – *average milk yield per cow*, надій за лактацію – *lactation yield*, добовий удій – *daily milk yield*;

¹³⁴ – в Україні лактацію молочних корів поділяють на три основні фізіологічні періоди: ранній або роздій (до 100 днів), середній (100–200 днів) та пізній (від 200 днів до запуску), додатково виділяють транзитний період (3 тижні до і після отелення). В англомовній літературі лактацію поділяють на чотири періоди: 1) *early lactation / fresh period* (10–20 днів після отелення), 2) *peak lactation* (21–100 днів), 3) *mid lactation* (101–200 днів), 4) *late lactation* (201–305 днів).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Сухий знежирений залишок молока (СЗМЗ)	solids-not-fat (SNF)	комплексний показник якості молока, що включає всі його сухі компоненти (білки, лактозу, мінерали), окрім жиру. Використовується для оцінки натуральності сировини та її придатності до промислової переробки

7.4. М'ЯСНА ПРОДУКТИВНІСТЬ (*meat productivity*)

Баранина	lamb ¹³⁵ , hogget, mutton	м'ясо овець, високоцінними є туші відгодованого молодняка масою 13–16 кг. <i>Lamb</i> – м'ясо молодняка віком до 1 року (зазвичай 4–8 місяців), <i>hogget</i> – отримане від тварин віком від 1 до 2 років, <i>mutton</i> – м'ясо дорослих овець (старше 2 років)
Вихід пісного м'яса	lean meat yield <i>or</i> lean meat percentage	вміст м'язової тканини (м'язів без видимого жиру) у туші відносно її загальної маси, %. Ключовий показник у свинарстві та м'ясному скотарстві
Голодна витримка ¹³⁶	pre-slaughter fasting <i>or</i> pre- slaughter withdrawal	технологічний етап підготовки тварин до забою, який полягає у припиненні годівлі і доступі до питної води
Довжина туші / півтуші	carcass length / side length	відстань між переднім краєм зрощення тазових кісток та переднім краєм першого шийного хребця, см
Забійна маса (велика рогата худоба, вівці, кози, коні)	carcass weight ¹³⁷	маса знекровленої туші без шкіри, голови, кінцівок (по скакальний і зап'ястний суглоби), хвоста і внутрішніх органів, але з внутрішнім жиром

¹³⁵ – *spring lamb* – м'ясо ягняти віком 3–5 місяців (найдорожче);

¹³⁶ – тривалість голодної витримки: велика рогата худоба – 12–24 год, свині – 12–18 год, вівці та кози – 12–15 год, птиця – 6–12 год. Доступ до води припиняється за 2–3 години до забою;

¹³⁷ – *hot carcass weight (HCW)* – якщо йдеться про масу одразу після забою до охолодження.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Забійна маса (свині)	carcass weight ¹³⁸	маса знекровленої туші з головою, шкірою, внутрішнім жиром, але без внутрішніх органів і кінцівок (по скакальний і зап'ястний суглоби). До з.м. беконних свиней входить маса знекровленої туші зі шкірою та внутрішнім салом, але без голови, щетини і кінцівок (по скакальний і зап'ястний суглоби); у свиней м'ясного і сального типів шкіру знімають
Забійна маса (птиця)	non-eviscerated ¹³⁹ , semi-eviscerated ¹⁴⁰ , eviscerated weight ¹⁴¹	залежить від способу післязабійного обробітку – непатрана, напівпатрана, патрана птиця
Забійний вихід	dressing percentage <i>or</i> carcass yield	відношення забійної маси (маси тушки) до передзабійної живої маси тварини, виражене у %
Коефіцієнт м'ясності ¹⁴²	meatiness coefficient <i>or</i> muscle-to-bone ratio	відношення маси їстівних частин туші (м'язова і жирова тканини) до маси неїстівних (кістки та хрящі), %
Козлятина	goat meat ¹⁴³ , chevon, cabrito	м'ясо, отримане від кіз
Кони́на ¹⁴⁴	horsemeat	м'ясо, отримане від коней
Мармуровість м'яса	marbling <i>or</i> intramuscular fat	наявність видимих вкраплень внутрішньом'язового жиру (<i>intramuscular fat</i>) між пучками м'язових волокон

¹³⁸ – *skin-on* – туша зі шкурою, *skin-off* – туша без шкіри, *head-on* – туша з головою, *head-off* – туша без голови;

¹³⁹ – *non-eviscerated weight* – непатрана тушка – це маса знекровленої тушки, у якій видалено лише пір'я, голова, кінцівки, кишківник та інші внутрішні органи залишаються;

¹⁴⁰ – *semi-eviscerated weight* – напівпатрана тушка – це маса знекровленої тушки, без пір'я, кишківника (разом із клоакою) та яйцепроводу (у самок);

¹⁴¹ – *eviscerated weight / ready-to-cook weight* – патрана тушка – це маса знекровленої тушки без пір'я, голови (по другий шийний хребець), кінцівок (по заплюсневі суглоби), кишківника та всіх інших внутрішніх органів, окрім легень та нирок;

¹⁴² – високий коефіцієнт – 4,0–5,0 і вище, низький коефіцієнт – менше 3,5;

¹⁴³ – *chevon* – м'ясо дорослих тварин, *cabrito* – м'ясо молочних козенят віком до 3 місяців;

¹⁴⁴ – м'ясо лошат у віці від 6 міс. до 1 року називається жереб'ятина (*foal meat / meat of foals*).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Маса задньої третини туші (окосту)	ham (свині), round <i>or</i> hindquarter (ВРХ)	маса найбільш цінної в морфологічному та економічному плані частини туші. Окіст має найбільшу концентрацію м'язової тканини та мінімальну кількість кісток і сполучної тканини
Морфологічний склад туші ¹⁴⁵	morphological composition of the carcass	співвідношення у туші окремих тканин: м'язової, жирової, кісткової і сполучної, %
Ніжність м'яса	meat tenderness	комплексна органолептична властивість м'яса, що залежить від вмісту сполучної тканини та стану м'язових білків
Передзабійна жива маса	pre-slaughter live weight	маса тварини після голодної витримки перед забоєм
Площа м'язового вічка	ribeye area <i>or</i> eye of muscle area	площа поперечного зрізу найдовшого м'яза спини між 12-м і 13-м ребрами, см ²
Свинина	pork	м'ясо, отримане від свиней різних статевих-вікових груп
Соковитість м'яса	meat juiciness	здатність м'яса утримувати фізіологічно зв'язану воду за кулінарної обробки
Товщина поливу	fat cover thickness	показник у м'ясному скотарстві, що характеризує товщину підшкірного жирового шару, який вкриває поверхню туші
Товщину шпикку	backfat thickness	вимірюється у свиней над 6-7 грудними хребцями, мм
Туша ¹⁴⁶	carcass	основний продукт забою тварини, який отримують після знекровлення, зняття шкіри (або її термічної обробки), відокремлення голови, нижніх частин кінцівок, внутрішніх органів, а також хвоста та внутрішнього жиру
Якість м'яса	meat quality	комплексна характеристика сировини, що включає її поживну цінність, технологічну придатність до переробки та безпечність для споживача

¹⁴⁵ – м'язова тканина (*muscle tissue*) – 50–70%, жирова тканина (*adipose/fat tissue*) – 10–30%, кісткова тканина (*bone tissue*) – 15–25%, сполучна тканина (*connective tissue*) – 10–15%;

¹⁴⁶ – у яловичині та баранині нирковий та тазовий жир залишаються у туші, інші види внутрішнього жиру (сальник, брижовий жир) видаляються.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Яловичина ¹⁴⁷	beef	м'ясо, отримане від великої рогатої худоби

7.5. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ ПТИЦІ

(*productive qualities of poultry or poultry performance traits*)

Вік досягнення статевої зрілості ¹⁴⁸	age at sexual maturity or age at first egg	період у житті птиці, коли її репродуктивна система стає функціонально активною, що у самок проявляється знесенням першого яйця, а у самців – здатністю до продукування сперми
Вивід яєць ¹⁴⁹	hatchability	відношення кількості здорового молодняка, що вилупився, до загальної кількості яєць, закладених на інкубацію, %
Виводимість ¹⁵⁰	hatchability of fertile eggs	відношення кількості виведеного молодняка до кількості запліднених яєць, %
Вихід грудних м'язів	breast meat yield	відношення маси філе (великого та малого грудних м'язів) до живої маси птиці або до маси патраної тушки
Вихід молодняка	day-old chick yield	відношення виведеного молодняка до закладених на інкубацію яєць, %
Вихід (кількість) яєчної маси	egg mass output	сумарна маса всіх яєць, отриманих від однієї курки-несучки (або стада) за певний період. Визначається шляхом множення кількості яєць за обліковий період на масу одного яйця, кг
Заплідненість яєць ¹⁵¹	egg fertility rate	відношення кількості запліднених яєць до загальної кількості яєць, закладених на інкубацію, %

¹⁴⁷ – м'ясо молодняка великої рогатої худоби віком від двох тижнів до трьох місяців називається телятина (*veal*);

¹⁴⁸ – середній вік настання статевої зрілості (тижнів): яєчні кроси курей – 20–21, м'ясні кроси курей (батьківське стадо) – 24–26, важкі кроси індиків – 30–32, яєчні перепели – 5–6;

¹⁴⁹ – нормативні показники виводу яєць (%): яєчні кроси курей – 82–87, м'ясні кроси курей – 80–84, індики – 75–80, гуси/качки – 65–75, перепели – 75–80;

¹⁵⁰ – нормативні показники виводимості (%): яєчні кроси курей – 92–95, м'ясні кроси курей – 88–92, індики – 85–88, гуси – 65–75, качки – 70–85, перепели – 85–92;

¹⁵¹ – нормативні показники заплідненості яєць (%): яєчні кроси курей – 93–97, м'ясні кроси курей – 90–95, індики (штучне осіменіння) – 90–96, гуси – 80–85, качки – 85–92.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Збереженість поголів'я	<i>livability or survival rate</i>	відношення кількості живої птиці на кінець певного періоду до кількості голів на початок цього періоду
Інтенсивність яйцекладки	<i>laying intensity or egg production rate</i>	відношення кількості отриманих яєць до кількості кормоднів (або голів птиці) за певний період (день, тиждень, місяць), у %
Інтервали несучості	<i>interval or break</i>	перериви між серіями (дні, коли птиця не несе яйця)
Маса яйця	<i>egg weight</i>	визначається шляхом зважування яєць від кожної несучки батьківського стада в 7, 9, 12-місячному віці, зважують не менше 10 яєць
Міцність шкаралупи	<i>eggshell strength or shell breaking strength</i>	фізико-механічний показник, який відображає здатність шкаралупи чинити опір зовнішньому тиску, ударам та деформаціям
М'язистість (виповненість форм)	<i>conformation or fleshing</i>	візуальний та мануальний (пальпація) показник розвитку м'язової тканини птиці, що визначає ступінь покриття скелета м'язами, особливо в зоні грудей та стегон
Несучість	<i>egg production or egg laying capacity</i>	здатність птиці відкласти яйця виражається кількістю яєць, знесених за певний проміжок часу (тиждень, місяць, рік чи весь продуктивний цикл)
Однорідність стада	<i>flock uniformity</i>	показник, що відображає ступінь подібності особин у групі за певною ознакою, найчастіше за живою масою
Пік несучості	<i>peak of lay</i>	найвищий рівень інтенсивності яйцекладки, якого досягає птиця за весь період продуктивного використання, зазвичай 26–30 тижднів життя для сучасних яєчних кросів
Сортність тушки ¹⁵²	<i>carcass grading</i>	система класифікації забійної птиці за сукупністю ознак, що визначають її товарну цінність та кулінарні властивості

¹⁵² – в Україні та більшості країн світу сортність тушок птиці регламентується державними стандартами (ДСТУ) і базується на двох основних критеріях: ступені розвитку м'язової тканини (виповненості) та якості післязабійної обробки.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Цикл яйцекладки або серія яйцекладки	clutch	період, коли птиця несе яйця щодня без жодного дня пропуску
Темп зниження несучості	post-peak persistency	швидкість зменшення інтенсивності яйцекладки стада після досягнення її максимального значення (піку)
Темп зростання несучості	rate of incline or onset of lay speed	показник, що визначається як збільшення інтенсивності несучості від моменту знесення першого яйця до досягнення піку продуктивності
Яєчна продуктивність	egg productivity or egg performance	комплексний показник, що характеризує здатність птиці виробляти яйця протягом певного періоду
Яйця		
- дієтичні	dietary eggs or fresh-laid eggs	термін реалізації до 7 діб, висота пуги ≤ 4 мм, призначення – дитяче, дієтичне харчування
- інкубаційні	hatching eggs or fertile eggs	запліднені яйця високої якості, призначені для відтворення, висота пуги ≤ 2 мм, обов'язкова заплідненість (90% і >)
- харчові	table eggs or commercial eggs	термін реалізації до 25 діб, висота пуги ≤ 9 мм, призначення – кулінарія масмаркет,
Якість шкаралупи	eggshell quality	інтегральний показник, що включає фізико-механічні (міцність, товщина), морфологічні (форма, колір, текстура) і біологічні характеристики (пористість)

7.6. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ ОВЕЦЬ

(productive qualities of sheep or performance traits of sheep)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Багатоплідність	prolificacy or fecundity	здатність вівцематок народжувати двох і більше ягнят за один окіт. Цей показник вимірюється кількістю ягнят, народжених на 100 вівцематок (<i>lambs per 100 ewes</i>)
Блиск вовни	lustre or luster ¹⁵³	результат відбивання променів світла від поверхні вовнових волокон. Бажаний не поверхневий, а глибокий, шовковистий блиск
Виживаність ягнят	lamb survival rate	частка живих особин на певний технологічний момент (відлучення, бонітування) відносно загальної кількості народжених живими ягнят
Вихід чистого волокна	clean wool yield percentage	відношення маси чистої вовни до фізичної маси вовни за умови нормативної вологості, %
Вовна	wool ¹⁵⁴	волосяний покрив тварин (переважно овець, а також кіз, верблюдів, кролів), який має специфічні фізико-технічні властивості; текстильна сировина
Вовнова продуктивність	wool productivity	сукупність кількісних та якісних показників вовнового покриву тварини, що визначають його масу та технологічну цінність як текстильної сировини
Гігроскопічність вовни	hygroscopicity of wool	здатність вовняного волокна поглинати вологу (водяну пару) з навколишнього середовища та утримувати її, або ж віддавати її за певних умов. Вовна може вбирати 33% вологи і зовні залишатися сухою
Голяк	golyak or pre-term lambskin	шкурка недоношеного плоду каракульської вівці на стадії розвитку приблизно від 120 до 130–135 днів. Волосяний покрив практично відсутній або в зачатковому стані

¹⁵³ – *lustre* – британський варіант, *luster* – американський варіант;

¹⁵⁴ – вовна складається з окремих волосин, які за морфологічною будовою поділяються на пух (*down / undercoat*), перехідне волокно (*heterotype fiber*), ость (*guard hair*), мертве волокно (*kemp*).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Довжина штапеля	staple length	відстань від основи до верхівки нерозірваного жмутка вовни (штапеля), виміряна в його природному стані (з урахуванням звивистості волокон)
Звивистість вовни	crimp	відхилення від прямолінійного розміщення волокон у натуральному стані
Каракуль	karakul	шкурка ягняти каракульської породи овець, знята у віці 1–3 днів після народження. Особливість каракуля – наявність щільних, пружних завитків різної форми
Каракульча	broadtail	шкурка недоношеного плоду каракульських овець, отримана в результаті вимушеного забою або абортів маток на 135–145-й день суягності (норма – 150 днів), волосяний покрив короткий (до 1 мм)
Каракуль-каракульча	karakul-broadtail	проміжна стадія між голяком та справжнім каракулем. Отримують з плодів каракульських овець на 140–145-й день суягності. Має короткий волосяний покрив із дуже чітким, красивим муаристим малюнком
Косиця	lock or tress	структурна одиниця вовнового покриву овець із неоднорідною вовною
Маса чистої вовни	clean wool content or scoured wool weight	маса вовни після миття (видалення жиропоту, мінеральних та рослинних домішок), приведена до встановленої нормативної (кондиційної) вологості
Міцність вовни	wool strength	здатність вовняного волокна або штапеля чинити опір розриву під дією зовнішнього механічного впливу (навантаження)
Міцність міздри ¹⁵⁵	tensile strength of the dermis	здатність шкіряної тканини (дерми) чинити опір механічному руйнуванню за розтягування, тертя або згинання

¹⁵⁵ – шкури баранів товстіші та міцніші за шкури овець; з віком міцність міздрі зростає, але вона стає менш еластичною; найміцніша міздря знаходиться на спинній частині, найслабша і найтонша – на черевній частині.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Молочність маток (непрямий метод) ¹⁵⁶	ewe milking ability	метод визначення молочної продуктивності вівцематки шляхом вимірювання живої маси її приплоду у віці 20 або 45 днів
Овчини	sheepskin	шкури дорослих овець і молодняку після 4–6-місячного віку
- хутрові овчини	fur sheepskins	шкури овець із однорідною вовною (тонкорунних, напівтонкорунних та напівгрубововних), із яких виготовляють хутрові вироби (шуби, манто, дублянки тощо), використовують для виготовлення виробів хутром назовні
- шубні овчини	pelts sheepskins or pelts for fur coats	шкури овець із неоднорідною вовною (напр. романівської породи), використовують для виготовлення шубних виробів: дублянок, кожухів, жилетів, які шують вовною всередину
- шкіряні овчини	leather sheepskins	шкури, вовновий покрив яких не має товарної цінності (дуже рідкий, грубий або дефектний), з них виготовлять шевро, замшу, підкладкові матеріали
Площа шкурки	pelt area or skin surface area	величина поверхні знятої та розправленої шкурки, виражена в см ² або дм ²
Пружність вовни	wool resiliency or elasticity	здатність вовняного волокна відновлювати свою початкову форму, об'єм та довжину після зняття механічного навантаження (стиснення або розтягування)
Розтяжність волокон вовни	wool fiber extensibility or elongation	фізична властивість волокна збільшувати свою довжину під дією розтягувального зусилля без розриву. Розривне подовження сухої вовни досягає 25–35%, вологої – 50–80, у гарячому парі – 100%.
Руно	fleece	цілісний вовновий покрив, знятий з вівці під час стрижки, який тримається як єдине ціле завдяки природному зчепленню волокон

¹⁵⁶ – якщо потрібно підкреслити, що метод оцінки молочності маток був непрямим, то використовується термін «*indirect estimation of milk yield*».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Смушок ¹⁵⁷	smushok or lambskin	шкурка ягняти смушкових порід (наприклад, сокольська, решетилівська), знята у віці до 3 днів
Тонина вовни ¹⁵⁸	wool fineness or fiber diameter	товщина поперечного перерізу окремого вовняного волокна, вимірюється в мікрометрах (мікронах) – мкм
Фізична маса вовни або настриг немітої вовни	grease wool weight or physical mass of wool	маса вовни після стрижки в її натуральному стані, до будь-якої технологічної обробки, тобто забрудненої, включаючи жиропіт
Цигейка ¹⁵⁹	tsigeika or mouton	шкура тонкорунних або напівтонкорунних овець (цигайська, меринос), у виробках хутро підстригають до висоти 10–12 мм, спеціально обробляють і фарбують
Штапель	staple	структурна одиниця вовнового покриву овець із однорідною вовною. Усі волокна в межах одного штапеля мають приблизно однакову довжину та тонину
Якість завитків (для каракулю) ¹⁶⁰	curl quality or pattern type	форма, розмір та пружність завитків визначають товарну цінність шкурки та її приналежність до певного сорту
Яхобаб	yakhobab	шкурка ягняти каракульської породи, знята у віці від 5 до 10–12 днів після народження. Волос значно довший, завитки нечіткі і виглядають «розмитими» або напіврозкритими

¹⁵⁷ – термін «смушок» є традиційним для українського вівчарства, на відміну від каракулю, завитки смушка зазвичай менш пружні, частіше мають форму кілець або горошків, волосяний покрив часто більш м'який і матовий; величина поверхні знятої та розправленої шкурки є головним кількісним критерієм оцінки розміру сировини, вимірюється в см² або дм²;

¹⁵⁸ – у деяких країнах для оцінки тонини вовни використовується так звана система Бредфорда або Bradford count system. Одиниця якості (60s, 64s тощо) вказує на кількість мотків довжиною 560 ярдів (512 м) кожен, які можна спрясти з одного англійського фунта (453,6 г) чистої вовни;

¹⁵⁹ – цигейка — це застаріла назва, яка походить від породи овець цигайська. У сучасному товарознавстві цей вид хутра частіше називають обгородженою овчиною або мутоном;

¹⁶⁰ – форма завитків: вальок (*pipe / roll*), боб (*bean*), кільце (*ring*), горошок (*pea*), гривка (*corkscrew curl*); якісні параметри завитків: виразність, шовковистість, блиск, малюнок; розмір завитків: дрібні (до 4 мм), середні (4–8 мм), великі (понад 8 мм).

7.7. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ СВИНОМАТОК

(sow productivity)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Аварійний опорос	small litter size ¹⁶¹	опорос, за якого від свиноматки отримано шість поросят і менше
Багатоплідність	litter size ¹⁶²	кількість живих поросят, отриманих за один опорос
Великоплідність	birth weight	жива маса одного новонародженого поросяти, норма – 1,0–1,52 кг
Вирівняність гнізда	litter uniformity	відхилення живої маси окремих поросят від середньої маси поросят у гнізді
Збереженість поросят	piglet survival rate <i>or</i> pre-weaning survival	відношення кількості живих поросят за відлучення до числа живих поросят за народження, %.
Маса гнізда за народження ¹⁶³	litter birth weight	сумарна жива маса всіх поросят, народжених однією свиноматкою в одному опоросі
Маса гнізда за відлучення	litter weaning weight	сумарна жива маса всіх поросят у момент відлучення від свиноматки
Маса одного поросяти за відлучення	weaning weight per piglet	індивідуальний показник живої маси поросяти в момент його відлучення від свиноматки
Материнські якості	maternal traits <i>or</i> mothering ability	сукупність поведінкових та фізіологічних характеристик свиноматки, спрямованих на виживання, захист та повноцінну годівлю свого потомства від опоросу до відлучення
Молочність свиноматки	sow milk yield <i>or</i> milking ability	визначається непрямим способом за масою гнізда (всіх поросят) у віці 21 день

¹⁶¹ – «small litter size» – найбільш вживаний термін, також можливі терміни «low prolificacy litter» і «small litter event»;

¹⁶² – *number born alive (NBA)* – кількість живих народжених поросят; *total number born (TNB)* – загальна кількість народжених (живі + мертвнонароджені);

¹⁶³ – *total litter birth weight* – загальна маса гнізда за народження, яка включає як живих, так і мертвнонароджених; *born alive litter weight* – включає лише живих поросят.

7.8. РОБОЧІ ЯКОСТІ КОНЕЙ

(working qualities of horses)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Витривалість	endurance <i>or</i> stamina	здатність тривалий час підтримувати працездатність без ознак перевтоми
Кількість виконаної роботи ¹⁶⁴	total work done <i>or</i> volume of work performed	відображає фактичний обсяг механічної енергії, витраченої конем за певний період (день, сезон). Робота (А) визначається як добуток сили тяги (F) на подоланий шлях (S), вимірюють у кілограм-метрах (кгм) або мегаджоулях (МДж)
Кінська сила ¹⁶⁵	horsepower	технічний еквівалент біологічної потужності тварини, який дозволяє стандартизувати оцінку працездатності та порівнювати її з можливостями механічних засобів
Потужність	power output	кількість роботи, виконаної за одиницю часу. За одиницю виміру потужності взято так звану кінську силу (КС), яка дорівнює 75 кгс-м/с.
Робочі якості коней	working qualities <i>or</i> performance traits	сукупність фізіологічних та психологічних характеристик коня, що визначають його здатність виконувати певний вид роботи (перевезення вантажів, біг на швидкість, с.-г. роботи або спортивні дисципліни)
Сила тяги <i>або</i> тяглове зусилля	draft power <i>or</i> tractive effort	здатність коня долати опір рухові вантажу. Нормальна сила тяги становить приблизно 13–15% від живої маси коня за тривалої роботи
Швидкість ¹⁶⁶	speed	здатність коня долати певну відстань за мінімальний час

¹⁶⁴ – легка робота: до 1,5 млн кгм (перевезення легких вантажів риссю або робота кроком протягом 3–4 годин), середня робота: 1,5 – 2,5 млн кгм (боронування або транспортні роботи протягом 6–7 годин), важка робота: понад 2,5 млн кгм (оранка важких ґрунтів, косіння, тривале перевезення значних вантажів);

¹⁶⁵ – у 1782 році винахідник Джеймс Ватт спостерігав за конями, що працювали на вугільних шахтах. Він підрахував, що в середньому один кінь може підняти вантаж масою 75 кг на висоту 1 метр за 1 секунду, тобто 1 кінська сила (к.с.) = 75 кгс × м/с = 735,5 Вт = 0,735 кВт;

¹⁶⁶ – середня швидкість виконання с.-г. робіт (км/год): оранка – 3,0–4,5; культивация / боронування – 4,0–5,0; косіння трави – 4,0–4,5; транспортування вантажів – 4,5–5,5; транспортування порожняком – 10,0–12,0.

7.9. ПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ РИБИ (*productive qualities of fish*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Рибопродуктивність	fish productivity <i>or</i> fish yield	сумарний приріст маси риби, яку одержано з одиниці площі ставу протягом вегетаційного сезону за рахунок використання рибою природної кормової бази ставу і штучних кормів. Розрізняють природну і кормову
- кормова рибо- продуктивність	feed-based fish productivity	приріст маси риби, отриманий з одиниці площі за рахунок штучних кормів
- природна рибо- продуктивність	natural fish productivity <i>or</i> natural fish yield	приріст маси риби, отриманий з одиниці площі за рахунок природної кормової бази ставу протягом вегетаційного сезону
Рибопродукція	fish products <i>or</i> fish output	загальна маса риби, одержаної з одиниці площі ставу протягом вегетаційного сезону
Розрахунок рибопродуктивності та рибопродукції ставів	calculation of pond fish productivity and fish output	за густотою посадки: <i>нагульні стави:</i> $П_n = \frac{A \times p \times (B - \epsilon)}{100}; G_n = \frac{A \times p \times B}{100},$ <i>вищувальні стави:</i> $П_n = \frac{A \times p \times \epsilon}{100}$ за кількістю виловленої риби: $П_n = A p \times (B - \epsilon); G_n = A p \times B,$ $П_n = A p \times \epsilon; G_n = A p \times \epsilon,$ де , П _н і П _в - рибопродуктивність, нагульних і вищувальних станів, кг/га; G _н і G _в , - рибопродукція нагульних і вищувальних ставів, кг/га; А - густина посадки риб у стави, екз./га; А _р , - вихід риби, екз./га; р - вихід риби із ставів, % (вищувальних - 60-65%; нагульних - 85-90%); В - маса дволітка, кг; ε - маса цьоголітка, річняка, кг

8. ПЛЕМІННА ЦІННІСТЬ, ДОБІР І ПІДБІР (*breeding value, selection and mating*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Бирка	ear tag	вушний знак встановленого зразка з нанесеним ідентифікаційним номером, що є знаком суворого обліку, та використовується виключно для ідентифікації визначеного виду тварин
Бонітер	animal evaluator	особа, яка проводить бонітування тварин
Бонітування	animal evaluation	система оцінки за комплексом ознак з метою визначення тварин за призначенням
Вибракування	culling	вилучення зі стада тварин, непридатних для подальшого використання з різних причин: низька продуктивність, вади екстер'єру, втрата плодючості, травми, старість та ін.
Випробування бугая за потомством	bull progeny testing	виробничий експеримент, що проводиться на різних стадах у стислі терміни для одержання встановленого мінімуму його дочок
Віранжування	transferring	виокремлення з племінного стада тварин, племінна цінність яких не задовольняє вимог стада, з метою використання їх в інших господарствах, у т.ч. і в дочірніх стадах племінних господарств
Вищипи на вухах	ear notching	метод мічення тварин шляхом вирізання певних ділянок шкіри на вухах. Комбінація вищипів означає номер тварини
Бічні родичі	collateral relatives	сибси, напівсибси, сестри матері, дочки сестер матері тощо
Генераційний інтервал	generation interval	інтервал між поколіннями, який може бути визначений як середній вік тварин, за якого від них одержано перше потомство, або як відрізок часу між двома поколіннями, що знаходяться на однаковій стадії життєвого циклу

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Генетичний прогрес	genetic progress	процес поліпшення селекційних ознак у стаді, популяції або породі за певний проміжок часу із використанням селекційно-генетичних методів
Гетерозис	heterosis	явище переважання потомків першого покоління над батьківськими формами за окремими господарськими ознаками, що виникає в результаті відповідних методів схрещування
- гіпотетичний гетерозис	low-parent heterosis ¹⁶⁷	проявляється, коли продуктивність потомків перевищує показники гіршої батьківської форми (частіше материнської породи або лінії)
- зоотехнічний гетерозис	mid-parent heterosis	проявляється, коли продуктивність потомків вірогідно перевищує середньоарифметичну продуктивність батьків
- справжній або істинний гетерозис	better-parent heterosis ¹⁶⁸	проявляється, коли продуктивність потомків вірогідно перевищує кращу батьківську форму
Гетерозис - класифікація за Густафссоном	Gustafsson classification	
- адаптивний гетерозис	adaptive heterosis	характеризується підвищеною життєздатністю і кращою адаптаційною здатністю тварин
- репродуктивний гетерозис	reproductive heterosis	характеризується кращими відтворювальними якостями: плодючістю, запліднюваністю, несучістю, виводимістю, молочністю, збереженістю приплоду до відлучення тощо
- соматичний гетерозис	somatic heterosis	виражається за відгодівельними і м'ясними якостями (кращий розвиток м'язової і жирової тканин), зростає конверсія корму

¹⁶⁷ – некоректно у даному випадку використовувати термін «*hypothetical heterosis*», оскільки англійській мові він означає перевагу потомства над середніми показниками батьків, тобто є аналогом зоотехнічного гетерозису;

¹⁶⁸ – для опису справжнього або істинного гетерозису також можна використовувати термін «*true heterosis*».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Державна книга племінних тварин	state book of breeding animals <i>or</i> herdbook, <i>or</i> studbook ¹⁶⁹	інформаційна база даних про племінних тварин, що відповідають установленим для реєстрації вимогам
Добір <i>або</i> відбір	selection	цілеспрямований метод генетичного поліпшення тварин шляхом одержання потомства від найбільш господарськи цінних особин
- природний добір	natural selection	складний процес, що проявляється у виживанні у стаді особин, найбільш пристосованих до умов середовища, які забезпечує людина
- нормалізуючий природний добір	normalizing <i>or</i> stabilizing selection	добір, за відбувається елімінація усіх особин, котрі відхилилися від «стандартного» фенотипу
- селекційний добір	selective breeding	за результатами комплексної оцінки визначення кращих тварин у стаді (породі, популяції тощо), з метою одержання від них ремонтного молодняку та закріплення і покращення бажаних ознак у наступних поколіннях
- технологічний добір	technological selection	добір тварин, найкраще пристосованих до експлуатації у конкретних умовах середовища
- штучний добір	artificial selection	здійснюється людиною, направлений на одержання тварин з бажаними якостями. З точки зору генетики штучний добір спрямований на збільшення у стаді (популяції) концентрації генів, які сприяють одержанню тварин з бажаними якостями
Добір груповий	group selection	добір кращих тварин для відтворення стада без їх індивідуальної оцінки та вибракування гірших за певними ознаками

¹⁶⁹ – «herdbook» і «studbook» – це офіційний реєстр племінних тварин певної породи, де викладено генеалогію породи і характеристику тварин (походження, продуктивність тощо).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Добір дизруптивний	disruptive selection	збереження частини популяції, яка найбільше відхилилася від середньої норми у зв'язку з різкими змінами середовища існування, яке є сприятливим лише для атипових груп
Добір індивідуальний	individual selection	передбачає врахування передусім походження (генотипу), а також власного фенотипу тварини, її предків, родичів, потомства
Добір за бічними родичами	family / sib selection	тварин оцінюють та добирають на основі продуктивності бічних родичів – сестер, братів, тіток, дядьків тощо
Добір за власним фенотипом	mass selection ¹⁷⁰	тварин оцінюють та добирають на основі власних показників – екстер'єру, продуктивності, відтворення т.п.
Добір за незалежними рівнями	independent culling level	встановлюють мінімальні фенотипічні вимоги для кожної селекційної ознаки, а всіх тварин, що мають показники нижче цих вимог, вибраковують
Добір за походженням	pedigree selection	тварин оцінюють та відбирають на основі даних про їхніх предків
Добір за селекційними індексами	index selection	вважається найбільш ефективним методом поліпшення окремих груп тварин (ліній, родин, споріднених груп), який дає змогу одержати сумарну оцінку тварини за всіма господарськи корисними ознаками. Для розведення відбирають тих тварин, які мають кращу сумарну оцінку за комплексом ознак
Добір за якістю потомства	progeny selection	тварин відбирають для подальшого розведення на основі продуктивності та інших характеристик їхніх нащадків
Добір послідовний або тандемний	tandem selection	передбачає поетапне генетичне поліпшення стада спочатку за однією, потім за другою ознакою та ін.

¹⁷⁰ – «mass selection» є синонімом терміна «individual selection», що означає безпосереднє оцінювання і добір тварини за певними ознаками (продуктивність, екстер'єр тощо).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Добір стабілізуючий	stabilizing selection	одна із форм природного відбору, яка сприяє збереженню в популяції оптимального в конкретних умовах фенотипу
Дублюючий номер	duplicate ID	одночасне використання двох і більше методів мічення
Ефект добору	selection effect	ступінь спадкового поліпшення дочірнього покоління в середньому в порівнянні із середнім рівнем розвитку ознаки у відібраних для відтворення тварин. Визначається множенням селекційного диференціалу на коефіцієнт успадкованості
Зоотехнічний облік	livestock records <i>or</i> zootechnical records	система обліку, яка фіксує дані про походження, продуктивність, племінні та інші характеристики сільськогосподарських тварин
Інбридинг <i>або</i> споріднений підбір	inbreeding	парування особин, що мають спільних одного, або декількох предків в межах до 4–5 поколінь родоводу
- інбридинг тісний <i>або</i> кровозмішування	close inbreeding ¹⁷¹	парування родичів у наступних рядах родоводу: II–II (сестра × брат <i>або</i> сибси), II–II (напівсибси), I–II (мати × син), II–I (дочка × батько)
- інбридинг близький	close inbreeding	парування родичів у наступних рядах родоводу: I–III (баба × онук), III–I (дід × онучка), II–III, III–III, III–II
- інбридинг помірний	moderate inbreeding	парування родичів у наступних рядах родоводу: III–IV, IV–III, IV–IV
- інбридинг віддалений	distant inbreeding <i>or</i> linebreeding ¹⁷²	парування родичів у наступних рядах родоводу: IV–V, V–V, VI–V, V–VI, VI–VI

¹⁷¹ – класифікація інбридингу, розроблена П.П. Пушем і В.А. Шапоружем, не має прямого і загальноприйнятого аналога в англійській мові. В англомовній літературі використовується інша, спрощена класифікація: тісний інбридинг (*close inbreeding*), близький інбридинг (*close inbreeding*), помірний інбридинг (*moderate inbreeding*), віддалений інбридинг (*distant inbreeding* *або* *linebreeding*);

¹⁷² – цей вид інбридингу часто називають *linebreeding*, оскільки він використовується для збереження та закріплення бажаних ознак у лінії.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Інбредна депресія	inbreeding depression	ослаблення життєздатності потомства, зниження швидкості росту, плодючості, послаблення конституції, зниження рівня продуктивності, поява виродків у результаті накопичення і прояву летальних і напівлетальних генів, що є у популяції
Ідентифікація тварин	animal identification	процес з ототожнювання тварини шляхом присвоєння їй унікального ідентифікаційного номера із використанням візуальних, електронних та змішаних засобів ідентифікації залежно від виду тварин.
Індекс походження (ІІІ)	pedigree index (PI)	числова характеристика імовірної племінної цінності тварини, що визначена за індексами селекційної цінності її предків.
Індекс селекційної цінності (СІ)	selection index (SI)	числова характеристика спадкових якостей тварини за залежними рівнями генотипових ефектів ознак, якими ураховується їх селекційно-економічне значення. Добір за цим індексом дає оптимальну ефективність селекції за комплексом ознак.
Інтенсивність добору	selection intensity	ступінь вибракування тварин після їх оцінювання.
Кільцювання	bird banding or bird ringing ¹⁷³	метод мічення птиці за допомогою кріплення невеликого кільця металевого або пластикового, на кінцівку.
Кличка	name ¹⁷⁴	власна назва, яку надають тварині згідно встановленої методики; у тваринництві клички із занесенням у відповідні форми обліку надаються великі рогатій худобі, коням і свиням
Коефіцієнт генетичної подібності	genetic similarity coefficient	характеризує ступінь генетичної схожості між двома популяціями, особинами або послідовностями ДНК; використовується для визначення їхньої спорідненості

¹⁷³ – термін «*bird banding*» використовується у Північній Америці, «*bird ringing*» – у Європі;

¹⁷⁴ – фраза «*корова на кличку Зірка*» перекладається англійською як «*a cow named Zirka*».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Коефіцієнт інбридингу	coefficient of inbreeding (COI)	характеризує ступінь спорідненості між особинами, які спаровуються. Показує ступінь гомозиготності, який виникає у результаті інбридингу (парування родичів)
Комбінована селекція		процес створення генеалогічних груп тварин (порід, ліній тощо), який поєднує декілька методів селекції, наприклад, добір і підбір, гібридизацію, молекулярно-генетичні та ін.
Контрольне вирощування	performance testing	метод оцінки молодняку, який полягає у вирощуванні тварин, отриманих від різних батьків, за однакових середовищних умов (годівлі, утримання тощо). Широко використовується для оцінки самців-плідників за якістю потомства
Криломітка	wing tag	пластинка з номером, що закріплюється на крилі птиці із метою її ідентифікації
Метод BLUP (найкращий лінійний незміщений прогноз)	best linear unbiased prediction	методологія, що дозволяє одночасно скоригувати різну інформацію на вплив паратипових та генотипових чинників і розрахувати племінну цінність тварин на основі розв'язання рівняння змішаної моделі
Модель тварини	animal model	передбачає використання усіх джерел інформації про селекційні ознаки як за власною продуктивністю, так і за походженням
Напівсибси	half-siblings	напівбрати і напівсестри; тварини, які мають спільного батька або матір
Неплемінна продуктивна тварина	commercial animal or non-breeding animal ¹⁷⁵	тварина, що не має племінної (генетичної) цінності та використовується для одержання певної продукції

¹⁷⁵ – якщо йдеться про тварину, яка використовується виключно для отримання продукції (м'яса, молока, яєць, вовни тощо), то вживається термін «*commercial animal*», якщо акцентується увага на тому, що тварина не використовується для отримання потомства, вживається термін «*non-breeding animal*».

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Оцінка за якістю потомства	progeny test	метод визначення племінної цінності тварин, зазвичай самців-плідників, за показниками їхніх нащадків
Оцінка племінної цінності	breeding value estimation <i>or</i> breeding value assessment	визначення племінних якостей тварин на основі аналізу інформації про його предків, бічних родичів, нащадків, а також самої тварини
Парування <i>або</i> спаровування	mating	процес, що відбувається за безпосереднього контакту самця і самиці та супроводжується статевим актом з проявом безумовних та умовних статевих рефлексів
Парувальний план	mating plan	заздалегідь намічений порядок парування сільськогосподарських тварин у господарстві
Підбір племінний	mating selection	вибір батьківських пар з метою отримання потомків бажаного типу і рівня продуктивності
Підбір віковий	age-based mating	форма підбору із врахуванням віку тварин
Підбір внутрішньолінійний	line mating <i>or</i> intra-line mating	підбір тварин, що належать до однієї лінії
Підбір гетероекологічний	hetero-ecological mating	форма підбору із врахуванням екологічних зон, у яких тварини були вирощені
Підбір гібридизаційний	hybridization mating	підбір тварин, що належать до різних видів, родів
Підбір груповий	group mating	форма підбору, за якого до групи маток, сформованої за певними ознаками, підбирають одного або двох плідників відповідної племінної цінності (зазвичай на клас вище, ніж у маток) і походження
Підбір для одержання товарних гібридів	commercial crossbreeding	підбір тварин за відповідною схемою із врахуванням поєднуваності батьківських і материнських форм
Підбір індивідуальний	individual mating	форма підбору, за якого конкретно для кожної самиці підбирається плідник за рядом ознак з метою отримання потомства бажаної якості

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Підбір індивідуально-груповий	individual-group mating	форма підбору, за якого поєднуються ознаки індивідуального та групового підбору, враховуються як загальні характеристики групи, так і індивідуальні особливості кожної тварини
Підбір коригувальний	corrective mating	форма гетерогенного підбору, метою якого є виправлення недоліків одного з батьків, щоб уникнути їх повторення у потомстві
Підбір міжлінійний або крос ліній	linecrossing mating	підбір тварин, що належать до різних ліній
Підбір міжпородний	crossbreeding mating	підбір тварин, що належать до різних порід
Підбір лінійно-ротаційний	rotational line mating	закріплення за матками одного-двох плідників однієї лінії (у молочному скотарстві на 2–2,5 роки)
Підбір неспоріднений або аутбридинг	outbreeding mating	підбір неспоріднених між собою тварин із метою поєднання і одночасного поліпшення декількох ознак і підвищення гетерозиготності
Підбір однорідний або гомогенний	homogeneous mating	форма підбору, за якого підбирають тварин близьких за племінною цінністю та фенотипічними ознаками з метою закріплення, консолідації продуктивності та створення нового селекційного матеріалу (ліній, типів, порід)
Підбір різнорідний або гетерогенний	heterogeneous mating	форма підбору, за якого підбирають тварин, що мають вірогідну різницю за основними селекційними ознаками. Використовується зазвичай для одержання помісних тварин
Підбір споріднений	inbreeding	<i>див.</i> інбридинг
Підбір поліпшувальний	improving mating	форма підбору, за якого до самиці або групи самиць підбирається самець із вищою племінною цінністю
Підбір чистопородний	pure-breeding or straight breeding mating	підбір тварин, що належать до однієї породи

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Племінна тварина	breeding animal	чистопородна тварина або тварина, одержана за затвердженою програмою породного вдосконалення, що зареєстрована в державних книгах племінних тварин, має племінну (генетичну) цінність і може використовуватися в селекційному процесі відповідно до програм селекції
Племінна цінність	breeding value (BV)	властивість організму тварин передавати потомству генетичну інформацію про рівень розвитку кількісних і якісних ознак: екстер'єр і конституція, рівень продуктивності, якість тваринницької продукції тощо
Племінне ядро або племінна група, або селекційна група	seedstock or breeding stock	група маток, що використовується для отримання ремонтного молодняку
Племінний облік	breeding records	визначення та внесення до інформаційних баз даних (автоматизованих систем документів з племінної справи) суб'єктами племінної справи у тваринництві даних про походження, продуктивність, тип та інші якості тварин з метою ведення племінної справи у тваринництві
Повторюваність (П)	repeatability	показує ступінь збігання у часі або просторі вимірюваної ознаки у тварин стада, популяції або породи. У молочному скотарстві повторюваність залежить від чисельності дочок бугая та кількості стад, де їх оцінюють
Потомок або нащадок	offspring or progeny ¹⁷⁶	тварина, отримана від двох батьківських особин (батьківських форм), тобто від батька і матері
Предок спільний	common ancestor	предок, який зустрічається одночасно із материнської і батьківської сторони родоводу

¹⁷⁶ – *offspring* – це окремий нащадок або потомство як загальне поняття, *progeny* – наголошує на походженні від окремого плідника, матки, лінії тощо, тобто потомство, яке розглядається як група, чії характеристики оцінюються або порівнюються.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Предок	ancestor	1) дикий вид, від якого походять сучасні домашні тварини; 2) тварини, від яких походить певна особина – мати, батько, мати матері, батько матері, мати батька, батько батька і т.д.
- мати	dam	
- батько	sire	
- мати матері	maternal granddam	
- батько матері	maternal grandsire	
- мати батька	paternal granddam	
- батько батька	paternal grandsire	
- прабаби і прадіди	great grandparents	
Препотентність	prepotency	здатність тварини стійко передавати нащадкам свої характерні особливості і продуктивні якості
Природне осіменіння	natural insemination	процес, під час якого сперма самця потрапляє в репродуктивну систему самиці природним шляхом, без втручання людини
Пробанд	proband	тварина, на яку складають родовід
Ровесниці дочок бугая-плідника	contemporaries of the sire's daughters	дочки інших плідників, які мають однаковий вік (в межах трьох місяців), сезон отелення і утримуються в однакових умовах
Родовід або родовідна, або педігрі	pedigree ¹⁷⁷ lineage ¹⁷⁸	документ, який засвідчує походження тварини, у якому в певній послідовності й формі записано дані про тварину
Родоначальник	founder animal	тварина, яка дала початок новій породі, лінії, типу чи родині
Розрахункова племінна цінність (РПЦ)	estimated breeding value (EBV)	оцінка селекційних ознак за генотиповими відхиленнями, що характеризують спадкову (передавальну) здатність тварин як батьків, тобто можливу реалізацію їхніх якостей у потомків

¹⁷⁷ – термін «*pedigree*» зазвичай стосується офіційного документа, де вказана інформація про предків тварини (щонайменше за три покоління), її породу і породність;

¹⁷⁸ – термін «*lineage*» це більш загальне поняття, що вказує на послідовність предків у родоводі тварини і належність тварини до певної генеалогічної групи.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Селекційний диференціал (Sd)	selection differential	різниця між середніми показниками кращих тварин (племінне ядро), відібраних для племінного використання та аналогічними показниками у стаді
Селекційний індекс	selection index	числова характеристика, яка виражає племінну цінність тварин за деякими ознаками, відносно значення яких встановлено на основі математичного розрахунку залежно від господарської важливості кожної ознаки, її успадковуваності та корелятивного зв'язку між ними
Середовище	environment	комплекс негенетичних чинників (годівля, технологія утримання, клімат і мікроклімат у приміщенні, вік тварин, фізіологічний стан та ін.), які впливають на розвиток і функціонування організму тварин
Сибси	siblings or sibs	брати і сестри; тварини, які мають обох спільних батьків
Стандартизована племінна цінність (СПЦ)	standardized breeding value	розрахункова племінна цінність виражена в одиницях генотипового стандартного відхилення. На основі цих відхилень розробляють лінійні профілі, обчислюють індекси селекційної цінності тощо
Таврування <i>або</i> клеймування	¹⁷⁹ hot iron branding, freeze branding	метод мічення, за якого мітка на шкірі робиться шляхом випалювання (гаряче тавро) або охолодження рідким азотом (холодне тавром)
Татуювання на вухах	ear tattooing	один з найстаріших методів мічення, робиться спеціальними щипцями із вставними цифровими печатками, які мають гострі голкові виступи, розміщені на контурах цифр
Товарна група <i>або</i> виробнича група	commercial group	група маток, потомство яких не залишається для ремонту стада

¹⁷⁹ – «hot iron branding» – таврування шляхом випалювання (гаряче тавро), «freeze branding» – охолодження рідким азотом (холодне тавром).

8.1. БОНІТУВАННЯ І МІЧЕННЯ РИБ (*grading and marking of fish*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Вік, в якому проводять мічення риб	age of fish tagging ¹⁸⁰	серійні мітки ставлять коропам у віці два роки. Індивідуальний номер присвоюють самкам у віці 5 років, самцям – 4 роки
Індивідуальний номер	individual identification number <i>or</i> unique id number	мітки з унікальним (особистим) номером, що дозволяють розпізнати кожну окрему особину, яку будуть використовувати із племінною метою
Інвентаризація риб	fish inventory <i>or</i> fish stock assessment	процес перевірки, обліку та оцінки популяції риб у водоймах, який надає точні дані про кількість, види та стан риб, що дозволяє планувати риболовство, визначати потреби в аквакультурі, контролювати екологічний стан водойм та уникати пере-населення або виснаження ресурсів
Клас плідників за комплексом ознак	sire class based on a complex of traits	І клас - кращі за загальною оцінкою, використовуються у нерестовій кампанії, мають найдовший продуктивний вік (6-9 років для самиць, 5-8 років для самців), найбільш вгодовані, з добре вираженими ознаками статевої зрілості та готовності до нересту. З цих плідників відбирають найкращих (елітну групу) для одержання личинок на плем'я. ІІ клас - поступається першому за ознакою статевої зрілості. Використовується у другому турі нересту. ІІІ клас – використовують у випадку, якщо не хватило плідників І і ІІ груп
Мета бонітування		визначення племінної цінності коропів на підставі комплексної оцінки їх за породністю, походженням, статтю, віком, станом здоров'я, масою і екстер'ером. Ввиділяють І, ІІ і ІІІ класи

¹⁸⁰ – *optimal age for fish tagging and marking* – оптимальний вік для тегування та мічення риб.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Методи мічення риб	fish tagging and marking	процес класи ідентифікації окремих особин або груп риб для вивчення їхньої міграції, темпів росту, виживаності та чисельності популяції
- механічний	mechanical fish tagging	найпростіший спосіб серійного мічення. Різновікові групи маркують підрізанням одного із парних плавців. Для маркування груп, які різняться за статтю, застосовують підрізання хвостового плавця: самкам – верхню, самцям – нижню лопаті. Плавці підрізають приблизно на 3/4 довжини променів. Також цей метод передбачає навішування міток різної форми із поліетиленової трубки, підвішують їх за допомогою нержавіючого металевого дроту або капронової ліски до спинного плавця
- термічний (термальне таврування і кріо-таврування)	thermal marking	1) термальне таврування – тавро нагрівають; 2) кріо-таврування – тавро охолоджують до низьких температур за допомогою рідкого азоту чи твердого вуглекислого газу («сухий лід»)
- хімічний	chemical marking	підшкірну ін'єкцію розчинів барвників використовують для групового та індивідуального мічення риб введенням шприцом із голкою свіжовиготовлених 4%- розчинів активних барвників (марки х), які використовують у текстильній промисловості. Розчин барвника вводять у лускові кишені, розкиданим і голим коропам – підшкірно. Для індивідуального мічення прийнята десяткова система міток, які наносять у ділянці черевця
- ізотопний	isotopic marking	базується на використанні мічених атомів (ізопів Р, Са, Na), які вносять у воду або корм. Малопоширений, потребує ветеринарно-санітарного дозволу

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Ознаки добору за видами риб	selection traits by fish species	під час розведення коропів добір здійснюється за швидкістю росту, екстер'єром, стійкістю до хвороб, розміром та якістю м'яса; у рослиноїдних – за швидкістю росту та здатністю до відкладання великої кількості ікри; лососеві (форель, лосось) – за швидкістю росту, стійкістю до хвороб і адаптацією до специфічних умов водойм
Ознаки, за якими проводять оцінку племінних риб на першому і другому роках життя	selection traits for the evaluation of breeding fish in the first and second years of life	оцінка племінних цьоголітків і дво-літків здійснюється за походженням та масою. Походження з'ясовують за даними обліку племінної роботи. Класну оцінку групи здійснюють виходячи з класу самиці і самця або сумарного класу групи плідників. Оцінка риб за масою здійснюється груповим методом шляхом індивідуального зважування рендомних вибірок кожної породи у кількості не менше 150 екземплярів
Ознаки, за якими проводять оцінку племінних риб старших вікових груп	selection traits for the evaluation of breeding fish of older age groups	племінних риб у 3–5-річному віці оцінюють індивідуально за походженням, індексом високоспинності, масою, статевими ознаками. Кожна ознака оцінюється за 3-бальною шкалою. Помноживши бал на коефіцієнт значущості цієї ознаки, одержують необхідний бал
Ознаки, за якими проводять оцінку плідників	traits for the evaluation of sires	походження, вік, індекс високоспинності, індекс обхвату, маса, відповідність бажаному типу
Ознаки, за якими проводять селекцію риб	fish selection criteria	сукупність кількісних та якісних ознак риби, що мають високий ступінь успадковуваності та економічну цінність: швидкість росту, життєздатність і стійкість до захворювань, харчова цінність, репродуктивні ознаки (плодючість, швидкість статевого дозрівання, строки нересту, пристосованість до умов заводського відтворення)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Серійні мітки	batch tags <i>or</i> group marks	засоби ідентифікації, які наносяться на велику групу риб (серію) одночасно. Вони не дозволяють розпізнати окрему особину (як індивідуальні мітки), але дають змогу ідентифікувати приналежність риби до певної партії, року випуску або рибоводного заводу. Зазначена в них остання цифра року вилуплення дає змогу відстежувати їх ріст, виживаність і переміщення в межах популяції

9. МЕТОДИ РОЗВЕДЕННЯ (*breeding methods*)

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Аутбридинг	outbreeding	спаровування неспоріднених між собою тварин у межах щонайменше чотирьох рядів предків, спрямований на збільшення генетичної різноманітності, запобігання інбредній депресії та підвищення життєздатності й продуктивності потомства
Банк сперми	semen bank <i>or</i> cryobank	сховище глибокозамороженої сперми плідників с.-г. тварин, використовується для штучного осіменіння самиць племінних і товарних стад
Вирівнювання стада	herd uniformity	відображає ступінь однорідності тварин у групі за основними господарськи корисними ознаками (жива маса, екстер'єр, продуктивність та ін.)
Гібрид	hybrid	потомство, одержане від схрещування різних видів тварин або від селекціонованих і перевірених на поєднуваність порід, типів чи ліній

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- гібрид комерційний	commercial hybrid ¹⁸¹	кінцевий продукт складної системи схрещування (зазвичай 3-х або 4-х ліній), призначений виключно для отримання товарної продукції (м'яса, яєць) з максимальною економічною ефективністю
Гібридизація	hybridization	схрещування, при якому спаровують тварин, що належать до різних видів з метою виведення нових порід, що поєднують цінні якості близьких видів
- гібридизація ввідна	introductory hybridization	форма гібридизації у тваринництві, за якої тварин основної породи одноразово або обмежену кількість разів схрещують з тваринами іншої (поліпшувальної) породи з метою введення окремих бажаних спадкових ознак, після чого потомство знову розводять у межах основної породи
- гібридизація відтворна	reproductive hybridization	форма гібридизації, за якої тварин двох або більше порід (інколи ліній) схрещують з метою створення нової породи, внутрішньопородного типу або лінії, здатної стабільно відтворюватися «в собі» та поєднувати цінні спадкові ознаки вихідних форм
- гібридизація для племінних цілей	hybridization for breeding purposes	форма гібридизації у тваринництві, за якої схрещування різних порід, ліній або генетичних форм проводять з метою створення, удосконалення або перебудови генофонду, а отримане потомство використовують у подальшій племінній роботі
- гібридизація користувальна	commercial hybridization or industrial crossing	форма гібридизації, метою якої є отримання гібридів першого покоління (F ₁) для безпосереднього господарського використання (отримання м'яса, яєць, вовни)

¹⁸¹ – наприклад: кури-бройлери Ross 308, Cobb 500 (жива маса 2,5 кг у віці 35-40 днів), свині PIC, DanBred, Topigs Norsvin (жива маса 100 кг у віці 150 днів, низький вміст шпикку), яєчні кури Lohmann Brown, Hy-Line (понад 320 яєць на рік від однієї несучки).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- гібридизація поглинальна	absorbing hybridization	форма гібридизації, за якої тварин місцевої або малопродуктивної породи протягом кількох поколінь послідовно схрещують з тваринами поліпшувальної породи, внаслідок чого відбувається поступове витіснення (поглинання) вихідного генотипу і формування поголів'я, генетично та продуктивно наближеного до поліпшувальної породи
- внутрішньо-видова гібридизація	intraspecific hybridization	схрещування тварин у межах одного виду але різних порід або ліній з метою отримання промислових гібридів
- міжвидова гібридизація	interspecific hybridization ¹⁸²	схрещування представників різних біологічних видів з метою отримання робочих тварин або тварин, стійких до екстремальних умов
Гібридизаційний міст	bridging cross	селекційний прийом, що полягає у використанні третього (проміжного) виду для перенесення генетичного матеріалу між двома видами, які безпосередньо не схрещуються. Базується на здатності проміжного виду давати плодюче потомство з обома несумісними формами
Ефект схрещування	crossbreeding effect	сукупність позитивних біологічних змін у помісних тварин, що виникають внаслідок підвищення гетерозиготності. Проявляється у формі гетерозису (підвищена продуктивність) та комплементарності ознак батьківських порід
Замкнуте розведення	closed breeding	система розведення, за якої відтворення тварин здійснюється лише в межах одного стада, породи або лінії без ввезення племінного матеріалу ззовні

¹⁸² – наприклад: мул – *mule* (кобила + осел) – витривалість та довголіття, лошак – *hinny* (жеребець + ослиця), хайнак – *dzo* (як + корова) – висока якість м'яса та пристосованість до високогір'я, бестер – *bester* (білуга + стерлядь) – швидкий ріст і життя у прісній воді.

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
Несхрещуваність	incompatibility <i>or</i> incrossability	неспроможність двох організмів схрещуватися між собою або давати життєздатне й плідне потомство
Помісь	crossbred <i>or</i> cross	тварина, отримана у результаті схрещування представників різних порід у межах одного виду
Породність	breed purity <i>or</i> breed status	комплексна оцінка тварини, що засвідчує її належність до певної породи. Визначається на основі племінних документів та відповідності стандарту породи
Розведення «в собі»	inter se mating <i>or</i> breeding «in-and-within»	підбір тварин в межах однієї генеалогічної групи (частки крові), або типу. Часто є етапом відтворювального схрещування, метою якого є консолідація генотипу та закріплення нових цінних ознак, отриманих від батьківських порід
Стерильність гібридів	hybrid sterility	біологічна нездатність міжвидових гібридів до розмноження, спричинена порушенням процесів гаметогенезу (мейозу) через цитогенетичну несумісність батьківських геномів
Схрещування	crossing <i>or</i> crossbreeding	метод розведення тварин, за якого парують особин різних порід, ліній або популяцій з метою поєднання їхніх цінних спадкових ознак
- аналізуюче схрещування	analyzing crossbreeding	схрещування гібрида першого покоління з батьківською формою, яка володіє рецесивною ознакою
- вбирне або поглинальне схрещування ¹⁸³	backcrossing <i>or</i> transformative	тварин місцевої або малопродуктивної породи кілька поколінь послідовно схрещують з плідниками поліпшувальної породи, внаслідок чого відбувається майже повна заміна вихідного генотипу та формування поголів'я, близького за до поліпшувальної породи

¹⁸³ – порода, на яку ведеться поглинальне схрещування, має назву поліпшувана (*unimproved / local / native breed*), а порода, що використовується для її перетворення – поліпшувальна (*improving / superior breed*).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- ввідне схрещування <i>або</i> прилиття крові	grading up	полягає в одноразовому використанні плідників поліпшуючої породи на маточному поголів'ї основної породи з наступним зворотним схрещуванням помісей із плідниками основної породи. Дозволяє інтегрувати високопродуктивні гени в стійкий місцевий генофонд
- відтворювальне <i>або</i> відтворне схрещування	synthetic breeding <i>or</i> constructive crossing ¹⁸⁴	використовується для створення нових порід тварин шляхом поєднання цінних якостей двох або кількох існуючих порід. Вимагає жорсткого бракування (<i>culling</i>) помісей, що не відповідають стандарту
- зворотне схрещування	backcrossing	нащадок F ₁ схрещується одноразово чи багаторазово з однією з батьківських форм
- комплементарне схрещування	complementary crossbreeding	схрещування порід з різними, але взаємодоповнюючими якостями (напр., молочна порода як материнська + м'ясна як батьківська) для отримання оптимального потомства
- перемінне схрещування	rotational crossing	Почергове використання плідників двох або трьох порід на помісних матках. Дозволяє зберігати ефект гетерозису кілька поколінь
- промислове схрещування	commercial crossbreeding <i>or</i> industrial crossing	тварин різних порід або ліній парують з метою одержання високопродуктивного гібридного товарного потомства, при цьому отриманих помісей не використовують у подальшому племінному розведенні
- просте промислове схрещування	simple commercial crossing <i>or</i> two-breed terminal cross	схрещування двох порід для отримання однорідного товарного молодняка. Усе отримане потомство F ₁ (самці і самки) використовується виключно для отримання продукції, на плем'я не залишають

¹⁸⁴ – просте відтворне схрещування (*simple synthetic breeding*) – використовують дві породи (A × B → розведення «в собі»), складне відтворне схрещування (*complex synthetic breeding*) – використовують три або більше породи ((A × B) × B.. → розведення «в собі»).

Термін українською	Термін англійською	Визначення українською
- складне промислове схрещування	complex commercial crossing <i>or</i> multi-breed terminal cross	форма промислового схрещування, за якої у відтворенні використовують три або більше порід (ліній), що послідовно поєднуються з метою максимального використання гетерозису та отримання високопродуктивного гібридного потомства для виробництва, без подальшого племінного розведення помісей
- схрещування термінальне	terminal crossbreeding	використання спеціалізованих термінальних порід (часто м'ясних) для схрещування з гібридними матками, щоб отримати потомство з максимальними продуктивними якостями; гібриди не використовуються для подальшого розведення
Чистопородне розведення	purebreeding	метод розведення у тваринництві, за якого самець і самка належать до однієї породи
Чистопородні тварини	purebred animals	тварини, які належать до певної породи і походять від батьків тієї самої породи, що підтверджується родоводом та відповідає породним стандартам за походженням, екстер'єром, продуктивністю та іншими ознаками

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

Термін	стор.	Термін	стор.
А			
Аварійний опорос	105	Бічні родичі	108
Адаптація	24	Блиск вовни	101
- адаптація генотипна	24	Бонітер	108
- адаптація фенотипічна	24	Бонітування	108
Адаптаційна здатність	24	Буйвіл	20
Адитивна дія генів	11		
Адитивне успадкування	11	В	
Адитивні гени	11	Вагітність	87
Акліматизація	24	- тривалість вагітності	87
Активність ферментів	46	Вади <i>або</i> дефекти	46,
Алель	11	екстер'єру	74–79
Алель домінантний	11	Важкість отелень	88
Алель рецесивний	11	- материнська легкість	88
Алелотип	11	(важкість) отелення	88
Альтернативні ознаки	11	- пряма легкість (важкість)	88
Аналіз генетичний	11	отелення	
Аналог	11	Вгодованість	46
Аномалія	11	- оцінка вгодованості	46
Аргалі <i>або</i> архар	22	- категорія вгодованості	46
Аркар <i>або</i> уріал	22	Велика рогата худоба	5
Аутбридинг	123	Великоплідність	105
Аутосоми	12	Великорослість	40
		Взаємодія генів	12
		Взаємодія генотип-	
		середовище	12
		Вибірка	12
		- вибірка репрезентативна	12
		Вибракування	108
		Вивід яєць	98
		Виводимість	98
		Вид	12
		Видова специфічність	12
		Виживаність ягнят	101
		Випробування бугая за	
		потомством	108
		Виранжування	108
		Вирівнювання стада	123
		Вирівняність гнізда	105
		Виродження <i>або</i>	
		дегенерація породи	24
Б			
Багатоплідність	87, 101, 105		
Бальна оцінка	46		
Банк сперми	123		
Бантенг	20		
Баранина	95		
Бджільництво	4		
Бджола медоносна	21		
Бестер	9		
Бирка	108		
Бізон	20		
Білий амур	8		
Біогенетичний закон <i>або</i>			
закон Геккеля-Мюллера	40		
Біологічне різноманіття	12		
Біохімічний склад крові	46		

Термін	стор.	Термін	стор.
Графік екстер'єрного профілю	47	Довжина штапеля	102
Група крові	47	Довічна продуктивність	85
- визначення групи крові	47	- тривалість життя	85
Гуси	6	- тривалість продуктивного використання	86
		- тривалість лактування	86
		- довічний надій	86
		- довічний вихід молочного жиру / молочного білка	86
		- середній надій на 1 день життя / продуктивного використання / лактування	86
Д		Домашні <i>або</i> свійські тварини	20
Дезоксирибонуклеїнова кислота (ДНК)	15	Доместикація <i>або</i> одомашнювання	21
Державна книга племінних тварин	110	Домінантна ознака	15
Дикий кабан	22	Дрейф генетичний <i>або</i> дрейф генів	15
Диморфізм	40	Дублюючий номер	112
- статевий диморфізм	40		
Диплоїдний набір хромосом	15	Е	
Довговічність	40	Еволюція	21
Добір <i>або</i> відбір	110	Екстер'єр	47
- груповий	110	Ембріогенез	15, 40
- дизруптивний	111	- фактори, що впливають на ембріогенез риб	40
- індивідуальний	111	Ембріоналізм	41
- нормалізуючий природній добір	110	Ефект добору	112
- природній добір	110	Ефект схрещування	125
- селекційний добір	110		
- стабілізуючий	112	Ж	
- технологічний добір	110	Жива маса	41
- штучний добір	110	Життєздатність	41
Добір за бічними родичами	111		
Добір за власним фенотипом	111	З	
Добір за незалежними рівнями	111	Забійна маса (велика рогата худоба, вівці, кози, коні)	95
Добір за походженням	111	Забійна маса (свині)	96
Добір за селекційними індексами	111	Забійна маса (птиця)	96
Добір за якістю потомства	111	Забійний вихід	96
Добір послідовний <i>або</i> тандемний	111	Заводський метод розведення риб	89
Довголіття тварин	85		
- біологічне довголіття	85		
- господарське (продуктивне) довголіття	85		
Довгорослість	40		
Довжина туші / півтуші	95		

Термін	стор.	Термін	стор.
Загальна окомірна оцінка	48	Індекси будови тіла риби	50-51
Закон співвідношення у розвитку	48	Індекс вимені	92
Замкнуте розведення	125	Індекс молочності <i>або</i> коефіцієнт молочності	92
Занепалість породи	25	Індекс осіменіння	89
Заплідненість яєць	98	Індекс походження (П)	113
Запліднювальна здатність сперми	89	Індекс селекційної цінності (СІ)	113
Запуск	92	Індивідуальний номер	120
Збереженість поголів'я	99	Індики	6
Збереженість поросят	105	Інтенсивність добору	113
Звивистість вовни	102	Інтенсивність молоковіддачі	92
Звірівництво	4	Інтенсивність яйцекладки	99
Зворотні і незворотні форми недорозвиненості	41	Інтервали несучості	99
Зебу	20	Інтер'єр	51
Зміна поколінь	25	Інфантилізм	41
Знеклеювання ікри	89		
Зоотехнічний облік	112	К	
Зубр	20	Каракуль	102
		Каракульча	102
Е		Каракуль-каракульча	102
Ідентифікація тварин	113	Карась сріблястий	8
Ізоляція популяції	25	Каріотип	15
- просторова ізоляція	26	Качки	6
Імунологічні властивості	48	Кислотність молока	92
Інбредна депресія	113	Кількісні ознаки	86
Інбридинг <i>або</i> споріднений підбір	112	Кількість виконаної роботи	106
- інбридинг тісний <i>або</i> кровозмішування	112	Кількість (вихід) молочного жиру / молочного білка	93
- інбридинг близький	112	Кількість соматичних клітин в молоці	93
- інбридинг помірний	112	Кільцювання	113
Інвентаризація риб	120	Кінська сила	106
Індекс будови тіла	48	Кінь Пржевальського	21
Індекси будови тіла у скотарстві	48-49	Кларієвий сом	10
Індекси будови тіла у свинарстві	49	Клас плідників за комплексом ознак	120
Індекси будови тіла у конярстві	49-50	Класифікація порід	26
Індекси будови тіла у птахівництві	50	Кличка	113
		Клон	15
		Клонування	15
		Кодомінантність	15

Термін	стор.	Термін	стор.
Коефіцієнт відтворювальної здатності	90	Коні і осли	5
Коефіцієнт генетичної подібності	113	Конституція	52
Коефіцієнт господарського використання	86	<i>типи конституції (за У. Дюрстом)</i>	52
Коефіцієнт інбридингу	114	- дихальний	52
Коефіцієнт лактування	86	- травний	52
Коефіцієнт мінливості (Cv)	15	<i>за П.М. Кулешовим</i>	52
- високомінливі ознаки	15	- грубий	52
- середньомінливі ознаки	16	- крихкий (сирий)	53
- низькомінливі ознаки	16	- ніжний	53
Коефіцієнт м'ясності	96	- щільний (сухий)	53
Коефіцієнт продуктивного використання	86	<i>за М.Ф. Івановим</i>	54
Коефіцієнт успадкованості (h^2)	16	- міцний	54
- високоуспадкоувані ознаки	16	- проміжні (або комбіновані)	54
- середньоуспадкоувані ознаки	16	типи конституції	
- низькоуспадкоувані ознаки	16	✓ міцний-щільний	54
Козел гвинторогий <i>або</i> мархур	21	✓ міцний-ніжний	54
Козел звичайний <i>або</i> безоаровий	21	✓ міцний-грубий	54
Кози	5	✓ міцний-крихкий	54
Козлятина	96	✓ ніжний-щільний	55
Комбінативна здатність	16	✓ ніжний-крихкий	55
Комбінаційна здатність	26	✓ грубий-крихкий	55
- загальна комбінаційна здатність (ЗКЗ)	26	✓ грубий-щільний	55
- специфічна комбінаційна здатність (СКЗ)	26	<i>за О.М. Черненком</i>	55
Комбінована селекція	114	- великооб'ємний	55
Комбіновані породи	26	- середньооб'ємний	55
Кондиція	51	- малооб'ємний	55
- відгодівельна	51	Контрольне вирощування	114
- заводська (племінна)	51	Контрольне доїння	93
- виставкова	51	Кореляції	16
- робоча	52	Кореляційна мінливість	16
- тренувальна	52	Користувальна частина породи	26
Конина	96	Короп	8
		Короткі лінії	26
		Косиця	102
		Криломітка	114
		Кріль європейський <i>або</i> кріль дикий	22
		Кролі	6
		Кросинговер <i>або</i> кросовер	16
		<i>або</i> перехрест	
		Кури	6

Термін	стор.	Термін	стор.
Курка банківська <i>або</i> дика банківська курка	22	Маса чистої вовни	102
		Маса яйця	99
		Масова частка жиру / білка в молоці	93
Л		- співвідношення жиру та білка	93
Лактація	93	Масть	56
Лактаційна крива	93	Материнські якості	105
Лактаційний період	93	Мертвонародженість	89
Летальні гени	16	Мета бонітування у рибництві	120
Лин	8	Метод BLUP	114
Лінійна оцінка	55, 80–83	Методи мічення риби	121
Лінійне оцінювання типу	55	- механічний	121
Обов'язкові лінійні ознаки типу	80-82	- термічний (термальне і кріотаврування)	121
Додаткові лінійні ознаки типу	83	- хімічний	121
100-бальна оцінка	56	- ізотопний	121
Лінія	26	Методи оцінки екстер'єру риби	56
- заводська лінія	27	- оглядовий	56
- генеалогічна лінія	27	- індексний	56
- генеалогічна група	27	- фотографування <i>або</i> фотограмметрії	56
- лінія інбредна	27	Міжотельний період	90
- лінії поєднувані	27	Мінливість	17
- споріднена група	27	Мінливість групова <i>або</i> поліморфізм популяцій	17
Лінія у вівчарстві	27	Мінливість фенотипічна	17
Лінія у птахівництві	27	Мірні інструменти	56
- проста лінія	28	- мірна дошка для риби	57
- синтетична лінія	28	Міцність вовни	102
Лінія у рибництві	28	Міцність міздри	102
- ознаки, за якими формується лінії в рибництві	28	Міцність шкаралупи	99
Лінія у свинарстві	28	Модель тварини	114
Лінійне розведення <i>або</i> розведення за лініями	28	Молоко	93
Локус	17	Молоко базисної жирності	94
		Молочна продуктивність	94
М		Молочність маток (непрямий метод)	103
Мармуровість м'яса	96	Молочність м'ясних корів	94
Маса гнізда за народження	105	Молочність свиноматки	105
Маса гнізда за відлучення	105	Монозиготні тварини <i>або</i> монозиготні близнюки	17
Маса задньої третини туші (окосту)	97		
Маса одного поросяти за відлучення	105		

Термін	стор.
Морфологічний склад туші	97
Мутагени	17
Мутагенез	17
Мутації	17
Муфлон	22
М'язистість (виповненість форм)	99
MAS селекція <i>або</i> маркер-асоційована селекція	17
Н	
Надій	94
Напівлетальний ген	18
Напівсибси	114
Напрямок продуктивності	86
Недоліки екстер'єру	57, 74–79
Неотенія	41
Неплемінна продуктивна тварина	114
Неплідність	90
Нерівномірність росту	41
Несучість	99
Несхрещуваність	126
Ніжність м'яса	97
Норма реакції генотипу	18
Нуклеотид	18
О	
Обмін речовин <i>або</i> метаболізм	57
Овогенез	18
Овчини	103
- хутрові овчини	103
- шкіряні овчини	103
- шубні овчини	103
1- ^о молоко	92
Однорідність стада	99
Ознака	18
Ознаки добору за видами риб	122
Ознаки, за якими проводять оцінку племінних риб на 1-му і 2-му роках життя	122

Термін	стор.
Ознаки, за якими проводять оцінку племінних риб старших вікових груп	122
Ознаки, за якими проводять оцінку плідників	122
Ознаки, за якими проводять селекцію риб	122
Ознаки під контролем статі	18
Ознаки, зчеплені зі статтю	18
Ознаки, не зчеплені зі статтю <i>або</i> аутосомні ознаки	18
Окунь (річковий)	10
Онтогенез <i>або</i> індивідуальний розвиток тварин	42
Описування статей тіла	57
Органогенез	18
Осетер російський	9
Осетер сибірський	9
Особина <i>або</i> індивід <i>або</i> індивідуум	18
Оцінка за якістю потомства	115
Оцінка племінної цінності	115
П	
Панміксія	18
Партеногенез	18
Парувальний план	115
Парування <i>або</i> спаровування	115
Первістка (корова)	90
Передзабійна жива маса	97
Перепел	7
Переродження породи	28
Період лактації	94
Періоди онтогенезу	42
- ембріональний <i>або</i> внутрішньоутробний	42
- ембріональний період риб	42
- постембріональний <i>або</i> післяутробний	42
- постембріональний період риб	42
- личинковий	42

Термін	стор.	Термін	стор.
- мальковий	43	Повторюваність (П)	117
- ювенільний (молодь)	43	Покоління <i>або</i> генерація	29
- дорослого статевозрілого організму	43	Полігенна ознака	19
- старіння	43	Поліморфізм	19
Періодичність росту	43	Поліморфізм білків	57
Підбір племінний	115	Пологи	90
Підбір віковий	115	Помісь	126
Підбір внутрішньолінійний	115	Популяція	29
Підбір груповий	115	- відкрита <i>або</i> незамкнута популяція	29
Підбір для одержання товарних гібридів	115	- замкнута <i>або</i> замкнута популяція	29
Підбір індивідуальний	115	Порода	29
Підбір індивідуально-груповий	116	Породи великої рогатої худоби	31
Підбір коригувальний	116	Породи кіз	32
Підбір міжлінійний <i>або</i> крос ліній	116	Породи коней	32-33
Підбір міжпородний	116	Породи кролів	34
Підбір лінійно-ротаційний	116	Породи овець	35
Підбір неспоріднений <i>або</i> аутбридинг	116	Породи птиці	36-37
Підбір однорідний <i>або</i> гомогенний	116	Породи свиней	38
Підбір різнорідний <i>або</i> гетерогенний	116	Породи коропа	38
Підбір споріднений	116	Породи аборигенні	29
Підбір поліпшувальний	116	Породи заводські <i>або</i> культурні	29
Підбір чистопородний	116	Породи зональні	29
Пік несучості	99	Породи локальні	29
Племінна тварина	117	Породи міжзональні	29
Племінна цінність	117	Породи перехідні	29
Племінна частина породи	29	Породи примітивні	30
Племінне ядро <i>або</i> племінна група, <i>або</i> селекційна група	117	Породи широкого ареалу	30
Племінний облік	117	Породна група	30
Плодючість	90	Породне районування	21
Плодючість риб	90	Породність	126
- абсолютна	90	Постійність лактації	94
- відносна	90	Потомок <i>або</i> нащадок	117
- робоча	90	Потужність	106
Площа м'язового вічка	97	Походження	22
Площа шкурки	103	Походження риб	22
		- примітивні хордові тварини	22
		- хрящові риби	23
		- кісткові риби	23

Термін	стор.	Термін	стор.
- променепері	23	Ріст	43
- лопатепері	23	- затримка росту	43
Предок	118	- особливості росту риб	44
Предок спільний	117	Робочі якості коней	106
Препотентність	118	Ровесниці дочок бугая-плідника	118
Приріст живої маси	43	Родоначальник	118
- абсолютний приріст	43	Розведення «в собі»	126
- відносний приріст	43	Розведення сільсько-господарських тварин	4
- середньодобовий приріст	43	Розвиток	44
Приручені тварини	23	- етап розвитку риб	44
Пробанд	118	- критичні періоди в розвитку риб	44
Продуктивність сільсько-господарських тварин	86	- теорія етапності розвитку риб (за В.В. Васнецовим)	44
Продуктивні якості	87	Розрахункова племінна цінність (РПЦ)	118
Проміри тіла	58	Розрахунок рибопроductивності та рибопроductції ставів	107
Проміри тіла у скотарстві	58	Розтяжність волокон вовни	103
Проміри тіла у свинарстві	58-59	Руно	103
Проміри тіла у конярстві	59		
Проміри тіла у птахівництві	59-60		
Проміри тіла у риб	60		
Пружність вовни	103		
Птахівництво	4		
Птиця	6		
		С	
Р		Свинина	97
Райдужна форель	9	Свині	7
Ремонтний молодняк	30	Секвенування	19
Рецесивна ознака	19	Селекційний диференціал (Sd)	119
Риба	7	Селекційний індекс	119
- ремонтне поголів'я	7	Селекційні лінії (штами) райдужної форелі	39
- маточне стадо	7	Сервіс-період	91
Рибництво	4	Середовище	119
Рибонуклеїнова кислота (РНК)	19	Серійні мітки	123
Рибопроductивність	107	Сибси	119
- кормова	107	Сила тяги або тяглове зусилля	106
рибопроductивність		Сільськогосподарські тварини	23
- природна	107	Сім'я в рибництві	30
рибопроductивність	107	Скороспілість	45
Рибопроductція	107	Смушок	104
Ритмічність росту	43	Соковитість м'яса	97
Рівень проductивності	87		
Рівномірність розвитку часток вимені	94		

Термін	стор.	Термін	стор.
Сом європейський	10	- комплементарне	127
Сортність тушки	99	схрещування	127
Спадковість	19	- перемінне схрещування	127
Сперматогенез	19	- промислове схрещування	127
Стандартизована племінна цінність (СПЦ)	119	- просте промислове схрещування	127
Статева активність	91	- складне промислове схрещування	128
Статева зрілість	45	- схрещування термінальне	128
Статева охота	91		
Статеве навантаження	91	Т	
Статеві хромосоми	19		
Стать тіла	61, 54–57	Таврування <i>або</i> клеймування	119
Статі тіла великої рогатої худоби	62-66	Тарпан <i>або</i> кінь дикий	21
- голова і шия	62-63	Татуювання на вухах	119
- тулуб	63-64	Тваринництво	4
- передня кінцівка	64-65	Темп зниження несучості	100
- таз і задня кінцівка	65	Темп зростання несучості	100
- вим'я	65-66	Температура тіла	61
Специфічні статі тіла свиней	66-67	Тілапія	10
Специфічні статі тіла коней	67-69	Товарна група <i>або</i> виробнича група	119
Статі тіла птиці	69-72	Товстолобик білий	8
Статі тіла риб	72-73	Товстолобик строкатий	9
Стерильність гібридів	126	Товщина поливу	97
Стерлядь	9	Товщину шпику	97
Страус	7	Тонина вовни	104
Структура лінії	30	Тур	21
Структура породи	30	Туша	97
Струмкова форель	9		
Судак	10	У	
Сухий знежирений залишок молока (СЗМЗ)	95	Успадковуваність	19
Сухостійний період	91	Успадкування	19
Схрещування	126	Ф	
- аналізуюче схрещування	126	Фазан	7
- вбирне <i>або</i> поглинальне схрещування	126	Фенотип	19
- ввідне схрещування <i>або</i> прилиття крові	127	Фізична маса вовни <i>або</i> настриг немитої вовни	104
- відтворювальне <i>або</i> відтворне схрещування	127	Філогенез	45
- зворотне схрещування	127	Фотографування тварин	62

Термін	стор.	Термін	стор.
Х		Щ	
Хромосоми	19	Щука	10
Хутрові звірі	8	Щуп (у контексті вгодованості)	62
Ц		Я	
Центри одомашнювання сільськогосподарських тварин	23	Ячна продуктивність	100
Цесарка	7	Яйця	
Цигейка	104	- дієтичні	100
Цикл яйцекладки або серія яйцекладки	100	- інкубаційні	100
		- харчові	100
Ч		Як	20
Частота дихання	61	Якість завитків (для каракулю)	104
Частота пульсу	61	Якісні ознаки	87
Чистопородне розведення	128	Якість м'яса	97
Чистопородні тварини	128	Якість шкаралупи	100
Ш		Яловичина	98
Швидкість	106	Яловість	91
Шкала зрілості гонад (за Г. В. Нікольським)	45	Яхобаб	104
- у самок риб	45		
- у самців риб	45		
Шовковичний шовкопряд або тутовий шовкопряд	21		
Штапель	104		
Штучне осіменіння	91		

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ветеринарне акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин з основами андрології : підручник / В.А. Яблонський та ін.; за ред. В.А. Яблонського та С.П. Хомина. Вінниця: Нова Книга, 2006. 592 с.
2. Волощук В.М. Свинарство : монографія. Київ : Аграрна наука, 2014. 592 с.
3. Добронєцька В.О. Розведення тварин : методичні вказівки для виконання практичних робіт студентами заочної форми навчання освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 204 - Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. Вінниця: ВНАУ 2018. 64 с.
4. Довідник зооінженерних термінів; за ред. акад. УААН М. Зубця та проф. П. Остапчука. Київ: Аграрна наука, 1995. 184 с.
5. Закон України «Про племінну справу в тваринництві». Київ, 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12/ed20120613>
6. Методика розрахунку племінної цінності бугаїв, корів та молодняку і відбору їх за селекційними індексами / М.М. Майборода, С.Г. Германчук, Ю.П. Полупан, Д.М. Басовський ; заг. ред. Ю.П. Полупана. Чубинське, 2019. 20 с.
7. Полупан Ю.П. Методика оцінки селекційної ефективності довічного використання корів молочних порід. *Методологія наукових досліджень з питань селекції, генетики та біотехнології у тваринництві* : мат. наук.-теорет. конф., присвяченої пам'яті академіка УААН Валерія Петровича Бурката (Чубинське, 25 лютого 2010 року). Київ : Аграрна наука, 2010. С. 93-95.
8. Практикум з конярства : Навчальний посібник / Б.М. Гопка та ін. Київ, 2011. 394 с.
9. Розведення сільськогосподарських тварин: навчальний посібник для студ. агр. вищих навч. закладів I–II рівнів акредитації / І. А. Рудик та ін. Київ: Аграрна освіта, 2009. 339 с.
10. Розведення та селекція риб: конспект лекцій для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 207 «Водні біоресурси та аквакультура» / І.С. Старостенко. Біла Церква: БНАУ, 2022. 84 с.
11. Словник генетичних термінів для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 091 Біологія та біохімія освітньо-професійної програми «Генетика» денної та заочної форми здобуття вищої освіти / уклад.: О.А. Бойка, І.О. Полякова, В.О. Лях, О.В. Меркулова. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 65 с.
12. Спеціалізоване м'ясне скотарство : навчальний посібник до виконання лабораторних та практичних занять із дисципліни для студентів спеціальності 8.09010201 «Технології виробництва та переробки продукції тваринництва» освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» / І.В. Ковальчук та ін. Житомир: Полісся, 2015. 107 с.
13. Сучасні методи селекції у тваринництві : навчальний посібник / С.Ю. Рубан та ін. Київ: ЦП «Компринт», 2018. 149 с.

14. Технологія виробництва продукції птахівництва : навчальний посібник / В.П. Бородай та ін. Кив: Агроосвіта, 2013. 272 с.
15. Технологія виробництва продукції свинарства : навчальний посібник / М. Повод та ін. Київ : Науково- методичний центр ВФПО, 2021. 360 с.
16. Технологія виробництва продукції тваринництва. Словник термінів / уклад.: В.І. Похил, Р.А. Санжара, В.В. Рожков, О.В. Лесновська, О.М. Похил, Л.П. Миколайчук. Дніпро, 2021 199 с.
17. Фіщук О.С., Андреева В.В. Генетика і селекція рослин: методичні рекомендації до лабораторних робіт. Луцьк, 2017. 32 с.
18. Хмельничий Л. М., Ладика В. І., Полупан Ю. П., Салогуб А. М. Методика лінійної класифікації корів молочних і молочно-м'ясних порід за типом. Суми: ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2008. 28 с.
19. Штомпель М.В., Вовченко Б.О. Технологія виробництва продукції вівчарства : навч. видання. Київ : Вища освіта, 2005. 343 с.
20. Animal terms and their proper usage. URL: <https://livestockconservancy.org/resources/animal-terms/>
21. Groen Kennisnet Animal breeding and genetics for BSc students : Textbook animal breeding. Centre for Genetic Resources and Animal Breeding and Genomics Group, Wageningen University and Research Centre, the Netherlands, 2014. 311 p. URL: <https://wiki.groenkennisnet.nl/space/TAB>
22. Bourdon Richard M. Understanding Animal Breeding. Second Edition. Pearson New International Edition. British Library Cataloguing-in-Publication Data, 2014. 518 p. URL: <http://rdaibd.com/wp-content/uploads/2022/10/Understanding-Animal-Breeding-2nd.pdf>
23. Talking glossary of genomic and genetic terms. URL: <https://www.genome.gov/genetics-glossary>

Навчальне видання

Ставецька Руслана Володимирівна
Ткаченко Сергій Васильович
Бабенко Олена Іванівна
Титаренко Ірина Василівна
Старостенко Ірина Сергіївна
Клопенко Наталія Ігорівна
Судика Валерій Вікторович

Розведення сільськогосподарських тварин: українсько-англійський глосарій для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальностей Н2 – Тваринництво, G21 – Біотехнології та біоінженерія і Н5 – Водні біоресурси та аквакультура

Електронне видання

У редакції авторів